24

24

This book belongs to,

M. Ramanand Reddi
Reddipalyam,
Tadpatri.

2. N

నమః పరమర్షిభ్యః.

ఆంధ్రోపనిషత్తులు.

(ఈశ- కేన- కఠ- ప్రశ్న- ముండ- మాండూక్యములు.)

ఇవి

మహామహోపాధ్యాయ శ్రీపరవస్తు
వేంకటరంగాచార్యులయ్యవారలుం గారిచే
రచియింపఁబడినవి.

వీని గీర్వాణోపనిషత్తులంగూడఁ జేర్చి
విశాఖపట్టణమునందలి యార్షముద్రాశాలయందు
ముద్రింపఁబడి ప్రకటింపఁబడినవి.

Published by S. P. V. Ranganathasvami
Ayyavaralugaru,
Printed by R. Appalanarasimham,
at the Arsha Press, Vizagapatam.
1899.
Price 8 Annas.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Published by [illegible]

[illegible]

Printed by [illegible]

[illegible]

పీఠిక.

సర్వ శక్తియును సర్వజ్ఞుండునగు భగవంతుం డీజగం బంతయు సృజయించి యాసేతుహిమాచలంబగు నీభరతఖండం బుననుండు సార్వమతస్థులయిన యాస్తికులందరును గీడుమేలుల నరసి కీడు రాకుండ నైహికాముష్మికసుఖంబు లందుటకుఁ దగిన యుపాయంబులం దెలిసికొనుటకు ముఖ్యసాధనముగా వేదంబులను వేదాంతంబులను బరమర్షులముఖంబున వెల్లడి చేసెనట- అవి యాయాపరమర్షులకాలంబులయందు వాడుకలో నుండిన శైలిగా గీర్వాణభాషయం దున్నవి. అందు వేదాంతంబులే యుపనివత్తులనఁ బడుచున్నవి. అవియాముష్మిక నిత్యసుఖప్రాప్తి కత్యంతోపయుక్తము లగుచున్నవి. కానియాయుపనివత్తులు గీర్వాణ భాషయందే యుండుటం జేసి వానియర్థంబులను వ్యాఖ్యల సహాయమునం గూడ నిష్కృష్టముగా గ్రహించుట కష్టసాధ్యము. ఈయంశము నాలోచించి యెల్లరకును సులభముగాఁ దదర్థబోధ కలుగుటకొరకు సర్వశాస్త్రపారంగతులగుటచేఁ బండిత సార్వభౌములనఁ దగు మహామహోపాధ్యాయ శ్రీ పరవస్తు వేంకటరంగాచార్యు లయ్యవారలుగారు తదర్థ ప్రతిపాదకంబులగు తెనుఁగు పదంబులతో నించుమించుగా నిరువది సంవత్సరంబుల క్రిందట నీశోపనివత్తు పద్యంబులుగా రచియించిరి.

నాలుగు మాసముల క్రిందట నాయాంధ్రోపనివత్తును నేనుఁజూచి దశవిధోపనివత్తుల నిట్లాంధ్రీకరించినచో సర్వజనమహోపకారంబుగ నుండునని యోచించి నేను నస్మన్మాతులు రయిన గోదావరి జిల్లా గూటాల గ్రామనివాసు లగుశ్రీమద్వీరవల్లి వేంకటరంగాచార్యులు వారు నస్మన్మిత్రు లగుబ్రహ్మశ్రీ చేవలి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారును మొదలగు శిష్యవర్గము శ్రీస్వామివారినిట్లు రచియింపుఁడని ప్రార్థింప శ్రీవారు మాప్రార్థననతికరుణతో నంగీకరించి మతకర్తలు భాష్యములలోను దా

హరించిన వగుటంజేసి ఈశ కేనకఠ ప్రశ్న ముండ మాండూ
క్య తైత్తిరీయ ఐతరేయ బృహదారణ్యక ఛాందోగ్యంబులను
దశవిధోపనిషత్తులే కాక శ్వేతాశ్వతర కౌషీతకులను రెండిటిం
జేర్చి పండ్రెండుపనిషత్తులును ముఖ్యములగుటచే వానిఁ దెనిగిం
ప సంకల్పించి యందు మొదటి యాఱింటిని ముందుగ రచియిం
చి ముద్రింపించిరి.

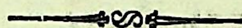
అస్మన్మాతులురగు వేంకటరంగాచార్యులు గారు శ్రీవారికి
గ్రంథరచనకొఱకు ప్రార్థనాపూర్వకముగాఁ బ్రోత్సాహముచే
యుటయే కాక గ్రంథరచనా కాలమునందెల్ల సహాయముగా
నుండి చక్కగా వ్రాయుచు ముద్రించునప్పుడు శుద్ధ్యశుద్ధులను
జాగరూకతతోఁ బరీక్షించి దిద్దుటవలన నీగ్రంథమింత శీఘ్ర
కాలములోఁ బ్రశస్తముగా ముద్రింపంబడినది.

సంస్కృతప్రాకృతాది సమస్తభాషావిశేష శేషాహీని
ర్విశేషులగు శ్రీస్వామివారి పాండిత్యప్రతిభలను గవితాచాతు
ర్యంబు నిదివరలో శ్రీవారు రచియించిన గ్రంథంబుల నవలో
కించి తెలిసికొనని వారెవ్వరు? తెలిసికొనినపయినానందింపని
వారెవ్వరు? కావునఁ గ్రొత్తగా నీయుపనిషత్కవిత్వమును గొ
నియాడుట యనావశ్యకమనియు నిది యనన్య సాధ్యంబనియు
నీగ్రంథముం జూచిన బుద్ధిమంతు లందరికిని విశదము కాఁగలదు.

ఇందుఁ గేవలకథారూపములుగా నుండు భాగములు త
ఱుచుగా గద్యంబులుగను దక్కిన భాగములు పద్యంబులుగను ర
చియింపఁబడినవి - ఈపుస్తకమును జూచినపై దీనియుపయోగ
మును దెలిసికొని యపేక్షించు జనుల ప్రార్థనంబులఁ బట్టి త
క్కిన యాఱింటిని శ్రీవారు రచియించి ముద్రింపించి ప్రకటింపం
ప సమకట్టి యున్నారని మెఱుంగునది.

ఇట్లు,
వేంకటరంగనాథశర్మ.
Publisher.

ఉపనిషదారంభసూచిక.

పుట.	ఉపనిషత్తు పేరు.	ఏవేదములోనిది :
౧	ఈశోపనిషత్తు.	శుక్లయజుస్సు.
౭	కేనోపనిషత్తు.	సామము.
౧౩	కఠోపనిషత్తు.	కృష్ణయజుస్సు.
౪౪	ప్రశ్నోపనిషత్తు.	అథర్వము.
౬౭	ముండకోపనిషత్తు.	,,
౮౭	మాండూక్యోపనిషత్తు.	,,

☞ తైత్తిరీయము మొదలగు మఱికొన్ని యుపనిషత్తులు కూడ ముద్రింపఁబడి కొద్దికాలములోనే ప్రకటింపఁబడును.

శోధనపత్రిక.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౬	౩	త,- ప్రా	తఁ,- బ్రా
,,	౫	ెష్మ్యానివ	ెష్మ్యాపనిష
౭	౧౩	ల్పులఁ ధా	ల్పుల ధా
౯	౧	నెత్తిగితి	నెజ్జీఁగితి
౧౦	౩	నుచుం బొ	నుచుఁ బొ
,,	౪	దోచె	దోఁచె
౧౩	౯	ప్రోచుత	ప్రోవుత
౧౯	౧	డెవత	దేవత
౨౫	౫	వసము	వస్థము
౩౧	౫	మెలగెడు	మెలఁగెడు
౩౨	౧౭	శేభిర్వ	శేభిర్వాళి
౩౩	౫	పలువి	బలువి
,,	౧౧	చునా్నఁ	చునునా్నఁ
౩౪	౨	డున్పర	డున్బర
౩౬	౬	మీద ద	మీదఁ ద
౩౭	౪	జికట	రికట
౪౫	౯	రతిజే	రతిఁజే
౪౯	౧	నఁ ప్రి	నఁ బ్రి
౫౦	౧౭	తేఽశద్ధ	తేఽశ్రిద్ధ
౫౧	౧౧	కు,। పి	కుఁ,। బి
౫౩	౧౧	యోంచు	యోగించు
,,	,,	ణాంబుగి	ణాంబు
౬౨	౫	డును పు	డును బు
౭౦	౭	కం॥	మ॥
౭౭	౧	రంబైన	రంబయిన

నమఃపరమర్షిభ్యః.

ఆంధ్రేశోపనిషత్తు.

శాంతి.

కం॥ పూర్ణ మది, పూర్ణమిదియుం, । బూర్ణంబగు దాని వలనఁ బూర్ణము పొడమున్, । బూర్ణ మగుదానిదే యగు । పూర్ణముఁగొని మిగులుచుండుఁ బూర్ణమె యెందున్ ॥

పాఠాంతరము.

కం॥ అది కొదవలేని, దట్టి । య్యదియుఁ, గొడవకననిదా నియందుండియెయ । య్యది పొడఁగను, దానిదెయి । య్యదిగైకొని కొదవలేనియదియే మిగులున్ ॥

తే॥గీ॥ ఈశుఁ డగువాని చేతనె యెల్లచోటఁ । బరఁగు జగమె య్యదియుఁ గప్పఁబడుచునుండుఁ, । గానఁ ద్యాగంబె భోగంబుగాఁ గొనఁదగు, । నెవ్వరిధనంబు గోరుట యింకవలదు ॥ ౧

ఈశోపనిషత్.

శాన్తిః.

పూర్ణమదః, పూర్ణమిదం, పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యతే, ।
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే ।

---

౧. ఈశావాస్యమిదగ్ సర్వం యత్కిఞ్చ జగత్యాంజగత్, ।
తేన త్యక్తేన భుఞ్జీథా, మా గృధః కస్య స్విద్ధనమ్ ॥

ఆ॥వె॥ బ్రతుకవలసె నేని శతవత్సరములును । గర్మములను స
లుపుఁగాక, నరున । కింకఁ గర్మలేప మెన్నఁడు లేకుం
డ । నితరమైన త్రోవ యెంచ లేదు ॥ ౨

ఆ॥వె॥ గాఢమైన తమము గ్రమ్మిన యట్టిలో । కములసుర్యము
లనఁ గలవుగొన్ని, । యాత్మఘాతమిందు నాచరించిన
వారు । వానిఁ జెందువారు మేనువిడిచి ॥ ౩

తే॥గీ॥ కదల, దొకండు, డెందము కన్నదురము, । దేవతలె ము
న్నుగాఁ జన్న దీనిఁ జెంద, । దది పఱచునన్యముల మీ
ఱుఁ గదలకుండి, । యందు వాయువు గ్రియలనింపొం
దఁ జేయు ॥ ౪

కం॥ అది కదలెడి, నదియు కదల, । దది దూరమునందు, న
దియ యభ్యాశమునం, । దదియెల్లజగమునకు లో, । న
దియీయెల్లజగములకు నమరు న్వెలివై. ॥ ౫

కం॥ తిలకింప నఖిలభూతం । బులు దనయందఖిలభూతముల
లోఁ దన్నున్ । నెల కొన్న వానిఁ గామదిఁ । దలఁచు నె

---

౨. కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః, । ఏవం
త్వయి నాన్యథేతో౽స్తి న కర్మ లిప్యతే నరే ॥

౩. అసుర్యా నామ తే లోకా అన్ధేన తమసావృతాః, ।
తాంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యే కే చాత్మహనో జనాః ॥

౪. అనేజ, దేకం, మనసో జవీయో, నైనద్దేవా ఆప్నువన్పూ
[illegible], । తద్ధావతో౽న్యానత్యేతి తిష్ఠ, త్తస్మిన్న
పో మాతరిశ్వా దధాతి ॥

౫. తదేజతి, తన్నైజతి, తద్దూరే, తద్వన్తికే, । తదన్తరస్య
సర్వస్య, తదు సర్వస్యాస్య బాహ్యతః ॥

౬. యస్తు సర్వాణి భూతాని ఆత్మన్యేవానుపశ్యతి । సర్వ
భూతేషు చాత్మానం తతో న విజుగుప్సతే ।

వ్వాఁడు గొనఁడతండు జుగుప్సన్ ॥ ౬

తే॥గీ॥ ఎందుఁ దెలిసిన వానికి నెల్లభూత। ములును నాత్మయౌ,
నేకత్వమును గ్రహించు। నట్టి వానికి శోక మెయ్యది
యనఁదగు। నట్టివానికి నెద్ది మోహ మగు నందు ॥ ౭

తే॥గీ॥ వ్యాపి శుక్రుఁ డకాయుఁ డవ్రణుఁ డసిరుఁడు। శుద్ధుఁ
డు మనీషి కవి యఘావిద్ధుఁ డతఁడు। పరిభువు స్వయం
భు వర్థము ల్పంచి యిచియె। నెల్ల వత్సరములకుఁగా నె
ట్టు లట్ల ॥ ౮

ఆ॥వె॥ ఎవ్వ రిందవిద్య నింపుగాఁ గొలుతురు। వారి కంధత
మస వాసమె యగు,। విద్యయందె నిలిచి వెలసిన వా
రికి। నంతకన్న నెక్కుడ మయ్యెడనది ॥ ౯

ఆ॥వె॥ విద్యచేత నన్య విధమైన ఫలమౌ,చు। విద్యచేత నన్య విధ
ము గలుగు,। ననుచు నివ్వి రెండు మనకిట్లు దెలిపిన।
ధీర వరుల వలనఁ దెల్ల మయ్యె ॥ ౧౦

కం॥ విద్యయు నవిద్యయును నిర। వద్యముగా నెవ్వఁడెఱుఁ

---

౭. యస్మిన్ సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవా భూద్విజానతః,।
తత్ర కో మోహః కః శోక ఏకత్వమనుపశ్యతః ॥

౮. స పర్యగాచ్ఛుక్రమకాయమవ్రణమస్నావిరగ్ం శుద్ధమ
పాపవిద్ధమ్। కవిర్మనీషీ పరిభూః స్వయమ్భూ ర్యాథా
థాతథ్యతోఽర్థాన్ వ్యదధాచ్ఛాశ్వతీభ్య స్సమాభ్యః ॥

౯. అన్ధంతమః ప్రవిశన్తి యే ఽవిద్యాముపాసతే,। తతో
భూయఇవ తే తమో య ఉ విద్యాయాగ్ రతాః।

౧౦. అన్యదేవాహుర్విద్యయా, అన్యదాహురవిద్యయా,। ఇతి
శుశ్రుమ ధీరాణాం యే నస్తద్విచచక్షిరే ॥

౧౧. విద్యాంచావిద్యాంచ యస్తద్వేదోభయగ్ సహ। అవిద్య

గువాఁడగ్రిమమునన్ । హృద్యముగాఁ జెందుచుండున ।
విద్యన్ మృత్యువును గడచి విద్య నమృతమున్ ॥ ౧౧

తే॥ గీ॥ ఇంతసంభూతిఁ గొల్చుచునుందు రెవరు । వారలకునంధ తమస నివాసమె యగు, । మఱియు సంభూతిఁ జేకొన మనసు గలుగు । వారలకునది యెక్కుడై వఱలుచుండు ॥ ౧౨

ఆ॥ వె॥ సంభవంబు వలన సంభవించు నితర । ఫల,మసంభవంబు వలన నన్య, । మనుచు నివ్వి రెండు మనకిట్లు చెప్పిన । ధీరవరులవలనఁ దెల్ల మయ్యె ॥ ౧౩

ఆ॥ వె॥ సరవి నెవ్వఁడిందు సంభూతియు వినాశ । మనెడు రెంటిఁ దోన యాశ్రయించు, । మున్నుగా వినాశమున మృత్యువును దాఁటి । యతఁడు సంభవమున నమృతమందు ॥

ఆ॥ వె॥ ఓయి పూషదేవ జ్యోతిర్మయామత్రి । మున వృతంబు సత్య ముఖము, గాన । దాని విఘటనంబు దగనొనరింపుమీ । సత్య ధర్మ దృష్టి సంఘటిల్ల ॥ ౧౫

తే॥ గీ॥ పూష యేకర్షి యమ సూర్య ప్రోవు సేయు । కరములఁ

యా మృత్యుం తీర్త్వా విద్యయా ఽమృతమశ్నుతే ॥

౧౨. అన్ధంతమః ప్రవిశన్తి యేఽసమ్భూతిముపాసతే, । తతో భూయ ఇవ తే తమో య ఉ సమ్భూత్యాగ్ం రతాః ॥

౧౩. అన్యదేవాహుస్సమ్భవా,దన్యదాహురసమ్భవాత్, । ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం యే నస్తద్విచచక్షిరే ॥

౧౪. సమ్భూతించ వినాశంచ యస్తద్వేదోభయగ్ం సహ, । వినాశేన మృత్యుం తీర్త్వా సమ్భూత్యామృతమశ్నుతే ॥

౧౫. హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యస్యాపిహితం ముఖమ్, । తత్త్వంపూషన్నపావృణు సత్యధర్మాయ దృష్టయే ॥

౧౬. పూషన్నేకర్షే యమ సూర్య ప్రాజాపత్య వ్యూహ

గిరిజాపతిభవ గూర్పువరమహంబు,। శుభతమంబైననీ రూపుఁజూచువాఁడ। నట్టి యాపురుషుండ నేనైతిఁగాన॥
ఆ॥ వె॥ ప్రాణ మమృతమైన యనిలంబుఁ జేరుత,। నింక బూదిగాత నీశరీర, । మోంపదార్థ మైన యోక్రతువా నన్నుఁ। దలఁచి నాదుకృతముఁ దలఁపవలయు ॥ ౧౭
ఆ॥ వె॥ మంచి త్రోవనడుపు మమ్ము నో యగ్నికి। యాఫలాప్తి, కెఱుఁగు దన్నినీవు.। పాపుమాదు కుటిల పాపంబు,లిడుదుము । మొక్కుఁ పలుకునీకుఁ జెక్కు గతుల ॥ ౧౮

ఇతి మహామహోపాధ్యాయ శ్రీపరవస్తు
వేంకటరంగనాథాచార్యార్య వరగురు కృతు
లలోనాంధ్రేశోపనిషత్తు.

రశ్మీన్ సమూహ తేజః, । యత్తే రూపంకల్యాణతమం తత్తే పశ్యామి యోఽసావసౌ పురుషః సోఽహమస్మి॥
౧౭. వాయురనిలమమృత, మథేదం భస్మాన్తగ్ం శరీరమ్,। ఓం క్రతో స్మర కృతగ్ం స్మర క్రతో స్మర కృతగ్ం స్మర॥
౧౮. అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మాన్,విశ్వాని దేవ వయునాని విద్వాన్, । యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణ మేనో, భూయిష్ఠాం తే నమఉక్తిం విధేమ॥

ఇతీశోపనిషత్సమాప్తా॥

ఆంధ్రకేనోపనిషత్తు.

శాంతి.

సీ॥ ఆప్యాయితములు నాయంగంబులగుఁగాత,- ప్రా
ణంబువాక్కు నేత్రంబు చెవియు । బలమఖిలేంద్రియంబులు
నట్లయగుఁగాత,- నిఖిలంబు బ్రహ్మోపనిషదమెయగు,। బ్రహ్మం
బు నేను నిరాకరింపఁగరాదు,- బ్రహ్మంబునన్ను నిరాకరింప।రా,
దెందును నిరాకరణము కాకుండుఁగా-వుత, లేకయుండుఁ గావు
తమదీయ ॥ మగునిరాకరణంబును, నాత్మనిరత! మైనచోటున
నుపనిషద్వ్యాహృతంబు । లైనధర్మంబు లెల్లనాయందు నెపు
డు । గలుగుఁగాత నాయందవి గలుగుఁగాత ॥

తే॥గీ॥ ఎవ్వఁ డిష్టతఁ బ్రేరింప నేగు మనము,। నడఁచు నెవ్వ
ని చేతఁ బ్రాణంబు మొదటి,। దెవ్వని ప్రయుక్తి నీ

కేనోపనిషత్.

శాన్తిః.

ఆప్యాయన్తు మ మాంగాని, వాక్ప్రాణ శ్చక్షుశ్శ్రోత్ర
మథోబల మిన్ద్రియాణి చ సర్వాణి, సర్వం బ్రహ్మౌ
పనిషదం,మాహం బ్రహ్మ నిరాకుర్యాం, మామా బ్రహ్మ
నిరాకరో,దనిరాకరణ మ,స్త్వనిరాకరణం మే అస్తు,
తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మా స్తే మయి స
న్తు తే మయి సన్తు॥ (ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.)

---

౧. కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః, కేనప్రాణః ప్రథమః

పలుకొసఁగు నందుఁ, । కన్నుఁ జెప్పియు నేదేవు కల
ననమరు ॥ ౧

తే.గీ॥ వినునకు విను మనమున కేని మనము । పలుకునకుఁ బలుకు ప్రాణంబు ప్రాణమునకుఁ। గలఁడు గన్ను కన్నునకని తెలిసి ధీరు । లీజగమునుండి వెడలి యమృతు లగుదురు ॥ ౨

ఆ॥వె॥ అందుఁ గన్ను నడవ, దట్లు పలుకను జెల్ల.।దట్లు మనమునందు నరుగ నేర,। దట్టి తత్త్వ మిట్టి దని యనుశాసింప । నెన్న లేము మఱియు నెఱుఁగ లేము॥ ౩

ఆ॥వె॥ వేఱు గానె యుండు విదితంబుకంటె, న। ట్లవిదితంబు కంటె నన్యమెయగు,। నిట్లు గన్నవార మీతత్త్వము మనకు । వ్యాఖ్య సేయు పెద్దవారివలన ॥ ౪

కం॥ ఏది పలుకునఁ దెలుపఁగరా । నిది, పలుకుల నేది తెలుప నేరుచునో,య । య్యదెబ్రహ్మ, మెల్లవారలు। నెది దలఁతురు కాదిదదనియో వెఱుఁగ వలెన్ ॥ ౫

ప్రైతియుక్తః, । కేనేషితాం వాచమిమాం వదన్తి,
చక్షుశ్శ్రోత్రంక ఉ దేవో యునక్తి ॥

౨. శ్రోత్రస్యశ్రోత్రం మనసోమనో యద్వాచో హవాచం స ఉ ప్రాణస్యప్రాణః । చక్షుష శ్చక్షురతి ముచ్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతా భవన్తి ॥

౩. నతత్రచక్షుర్గచ్ఛతి, నవాగ్గచ్ఛతి, నో మనః।
నవిద్మోనవిజానీమో యథైతదనుశిష్యాత్ ॥

౪. అన్యదేవతద్విదితా,దథో అవిదితాదధి, ।
ఇతిశుశ్రుమపూర్వేషాం యేనస్తద్వ్యాచచక్షిరే ॥

౫. యద్వాచానభ్యుదితం, యేనవాగభ్యుద్యతే ।

కం॥ ఏది దెలియఁ జాలమల్లం, । బెది యుల్లముఁ దెలుపునం
దు రెఱిఁగినవా,ర। య్యదె బ్రహ్మ, మెల్లవారలు । నె
ది దలఁతురు కాదిదదని యీవెఱుఁగవలెన్ ॥ ౬

కం॥ ఏది గాన లేఁడు గన్నున, । నేది గన్నులు గనుఁగొను
టదు హేతుతఁగను, న । య్యదె బ్రహ్మ, మెల్ల వారలు।
నేది దలఁతురు కాదిదదని యీవెఱుఁగవలెన్ ॥ ౭

కం॥ ఏది వీనుల వినఁగా లేఁ, । డెది వీనులు వినఁగఁ దా
నె హేతుతఁగను, న। య్యదె బ్రహ్మ, మెల్ల వారలు।
నేది దలఁతురు కాదిదదని యీవెఱుఁగవలెన్ ॥ ౮

కం॥ ఏది ప్రాణమునఁ బ్రతుకవల, । దెది ప్రాణము బ్రతు
ఖుఁ జెంద హేతుతఁగను,న। య్యదెబ్రహ్మ, మెల్ల వా
రలు। నేది దలఁతురు కాదిదదని యీవెఱుఁగవలెన్ ॥

కం॥ తెలిసితిఁగడు నని తలఁపఁగ। నిల వేల్పులఁ దాని .రూ

తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధి, నేదం యదిదముపాసతే ॥

౬. యన్మనసానమనుతే, యేనాహుర్మనోమతమ్, ।
తదేవబ్రహ్మత్వం విద్ధి, నేదంయదిదముపాసతే ॥

౭. యచ్చక్షుషానపశ్యతి, యేనచక్షూంషిపశ్యతి, ।
తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధి, నేదంయదిదముపాసతే ॥

౮. యచ్ఛ్రోత్రేణనశృణోతి, యేనశ్రోత్రమిదంశ్రుతమ్, ।
తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధి, నేదం యదిదముపాసతే ॥

౯. యత్ప్రాణేనసప్రాణితి, యేన ప్రాణఃప్రణీయతే, ।
తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధి, నేదంయదిదముపాసతే ॥

ఇతిప్రథమఃఖణ్డః.

౧౦. యదిమన్యసే సువేదేతిదభ్రమేవాపి నూనం త్వంవే

పు నెఱిగితి లవమే,। కలరూపిట పైఁ దెలియ । న్వాలే
నన, నాకిపుడు తెలిసె వాస్తవ మనియున్ ॥ ౧౦

కం॥ తెలిసితి లెస్సఁగ నేనని । తలఁపఁ, దెలియనైతి నని
యుఁ దలఁపఁ, దెలిసితిన్, । దెలియు మనలోన నె
వ్వఁడు । దెలిసితిఁ దెలియననఁ, యతఁడు దెలియున్
దానిన్ ॥ ౧౧

తే॥గీ॥ ఎఱుఁగ రాని దెవ్వనికి వాఁడెఱుఁగుదాని,। నెఱుఁగ
నా నెవ్వనికి నది యెఱుఁగఁడతఁడు, । దెలియు వార
ల కయ్యది తెలియ రాదు, । దెలియకున్న వారల కది
దెలియ నయ్యె ॥ ౧౨

కం॥ ప్రతిబోధ విదిత మనియది। మత, మమృతత దానఁ
గలుగు, మఱియాత్మ ప్రస । న్నతఁగన వీర్యము గలు
గు, న । మృతత్వ మావిద్య వలన నే చెందనగున్ ॥

ఆ॥ వె॥ తెలిసె నింద యేని కలదు సత్యఁ, బిందఁ । దెలియ దే
ని మిగులఁ గలదు నష్టి, । ప్రాణులందు నెల్లఁ బరికిం

త్థబ్రహ్మణో రూపమ్। యదస్యత్వం యదస్య దేవే,ష్వథ
ను మీమాంస్యమేవ తే, మన్యే విదితమ్ ॥

౧౧. నాహం మన్యే సువేదేతి, నో న వేదేతి, వేద చ, ।
యో నస్తద్వేద తద్వేద నో న వేదేతి, వేద చ ॥

౧౨. యస్యామతం తస్య మతం, మతం యస్య న వేద సః, ।
అవిజ్ఞాతం విజానతాం, విజ్ఞాతమవిజానతామ్ ॥

౧౩. ప్రతిబోధవిదితం మత, మమృతత్వం హి విన్దతే ।
ఆత్మనా విన్దతే వీర్యం, విద్యయా విన్దతేఽమృతమ్ ॥

౧౪. ఇహ చేదవేదీదథ సత్యమస్తి, న చేదిహావేదీన్మహతీ వినష్టిః, । భూతేషు భూతేషు విచిన్త్య ధీరాః ప్రేత్యాస్మా

చి యది ధీరు । లీజగంబెడలియమృతులగుదురు ॥ ౧౫॥

కం॥ గెలిపించెన్ బ్రహ్మము వే । ల్పులనది తమ విజయ మనుచుం బొగడి కొనిరి వే । ల్పులు తమ మహిమము లని యది । తెలిసిన బ్రహ్మంబు దోచె దివ్యాకృతి వైపు॥ ౧౬ ॥ కం॥ ఈపయ్యంబెయ్యది యని । యాదేవత లెల్లనబ్రి మంది సభయులై । యాది హుతాశను నంపిరి । సాదరుడై దాని చెంత కతడే తెంచెన్ ॥ ౧౭ ॥ కం॥ నీవెవ్వడ వనియ డుగగ । నేవహ్నినగంగ నెద్ది నీవీర్యమనన్ । నేవేల్తునన్నియు ననన్ । దేవత పూరియిడి కాల్పు దీనిననంగన్ ॥ ౧౮॥ కం॥ తన వేగ మెంత చేసియు । ననలుం డది గాల్ప లేక యపుడె మరలగా । ననిలుని వారలు పనుపగ । బనివడి యా

ల్లోకా దమృతా భవన్తి ॥

ఇతిద్వితీయఃఖణ్డః.

బ్రహ్మ హ దేవేభ్యో విజిగ్యే తస్య హ బ్రహ్మణో విజయే దేవా అమహీయన్త । త ఐక్షన్తాస్మాక మేవాయం విజయోఽస్మాక మేవాయం మహిమేతి ॥ ౧ ॥ తద్ధైషాం విజజ్ఞౌ తేభ్యో హ ప్రాదుర్బభూవ తన్న వ్యజానన్త కిమిదం యక్షమితి ॥ ౨॥ తేఽగ్నిమబ్రువన్ జాతవేద ఏతద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి ॥ ౩ ॥ తదభ్యద్రవత్తమభ్యవదత్కోఽసీతి అగ్నిర్వా అహమస్మీత్యబ్రవీజ్జాతవేదా వా అహమస్మీతి ॥ ౪ ॥ తస్మింస్త్వయి కిం వీర్యమిత్యపీదగ్ సర్వం దహేయం యదిదం పృథివ్యామితి ॥ ౫ ॥ తస్మై తృణం నిదధావేతద్దహేతి తదుపప్రేయాయ సర్వజవేన తన్న శశాక దగ్ధుం స తత ఏవ నివవృతే నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్షమితి ॥ ౬ ॥ అథ వాయుమబ్రువన్ వాయవేతద్విజానీహి

తండు డాని పజ్జకువచ్చెన్ ॥ ౧౮ ॥ కం॥ నీవెవ్వఁడ వనియ
డుగఁగ । నేవాయువు ననఁగ వీర్యమెద్ది యనంగా । నేవిసరె
ద నన్నిటి నన । దేవత పూరి యిడి విసరు దీని ననంగన్ ॥
౧౯ ॥ కం॥ తనవేగ మెంత చేసియు । ననిలుం డది విస
రలేక యపుడె మఱలనిం । ద్రుని వారలు వనుప నతఁడు ।
తనకై రా నది తిరోహితత్వముఁ జెందెన్ ॥ ౨౦ ॥ కం॥ వ
నిత నుమ నధిక శోభన్ । వినువీథిం గాంచి దానివిధము న
డుగఁదె । ల్పెనదియు బ్రహ్మము గెలిపిం । చినదదె యననతఁ
డు సంతసిల్లెమనమునన్ ॥ ౨౧ ॥ కం॥ అనలానిలేంద్రులా
దిం । గనుఁగొనిరా బ్రహ్మ మ్మికటంగతులగుచున్ । జను

కిమేతద్యక్షమితితథేతి ॥ ౭ ॥ తదభ్యద్రవత్తమభ్యవదత్కోఽసీ
తివాయుర్వా అహమస్మీత్యబ్రవీన్మాతరిశ్వావా అహమస్మీతి॥౮
తస్మింస్త్వయికింవీర్యమిత్యపీదగ్ంసర్వమాదదీయంయదిదంపృథి
వ్యామితి॥ ౯ ॥ తస్మైతృణంనిదధావే తదాదత్స్వేతి తదుప
ప్రేయాయ సర్వజవేన తన్నశశాకాదాతుంసతతఏవనివవృ
తే నైతదశకంవిజ్ఞాతుం యదేతద్యక్షమితి ॥ ౧౦ ॥ అథేన్ద్రమ
బ్రువన్మఘవన్నేతద్విజానీహికిమేతద్యక్షమితి తథేతి తద
భ్యద్రవత్తస్మాత్తిరోదధే॥ ౧౧ ॥సతస్మిన్నేవాకాశేస్త్రియమా
జగామబహుశోభమానాముమాం హైమవతీంతాగ్ం హోవా
చకిమేతద్యక్షమితి ॥ ౧౨ ॥ ఇతితృతీయఃఖణ్డః.

సాబ్రహ్మేతిహోవాచబ్రహ్మణోవాఏతద్విజయే మ
హీయధ్వమితితతోహైవవిదాఞ్చకారబ్రహ్మేతి॥౧॥ తస్మాద్వా
ఏతేదేవా అతితరామివాన్యాన్ దేవాన్ యదగ్నిర్వాయు
రింద్రస్తేహ్యేనన్నేదిష్ఠం పస్పృశుస్తేహ్యేనత్ప్రథమో
విదాంచకారబ్రహ్మేతి ॥౨॥ తస్మాద్వా ఇంద్రోఽతితరామి

డెంచి తెలిసె సంక్రిం। దనుచును గావునఁ గడుం బ్రిధానుం
డయ్యెన్ ॥ ౨౨ ॥ కం॥ విద్యావంతుఁడు బ్రిహ్మము వి। ద్యుద్వి
ద్యుత్తి నధి దైవతోపాసకతన్ । దద్వనమని యధ్యాత్మల ।
సద్వృత్తిం దలఁచి యమరు సర్వాఢ్యుండై ॥ ౨౩ ॥ తే॥ గీ॥
ఉపనిషత్తిది దీనికిఁ దపము దమము । కర్మము ప్రితిష్ఠ వేదమం
గములతోడ । సత్య మాయతనంబుపాసనము సేయ । సఘము
లనడంచి స్వర్గ లోకాప్తిఁ జేయు॥ ౨౪ ॥

ఇతిమహో మహోపాధ్యాయశ్రీపరవస్తు
వేంకటరంగనాథాచార్యార్యవరగురు కృతు
లలోనాంధ్రికేనోపనిషత్తు.

వాన్యాన్ దేవాన్ సహ్యేనన్నేదిష్ఠంపస్పర్శ స హ్యేనత్ప్రథ
మోవిదాంచకారబ్రహ్మేతి ॥ ౩ ॥ తస్యైష ఆదేశో యదేతద్వి
ద్యుతోవ్యద్యుతదాఇతీన్న్యమీమిషదాఇత్యధిదైవతమ్॥ ౪ ॥
అథాధ్యాత్మం యదేతద్గచ్ఛతీవచమనోనేనచైతదు పస్మరత్యభీ
క్ష్ణంసంకల్పః ॥ ౫ ॥ తద్ధ తద్వనంనామతద్వనమిత్యుపాసితవ్యం
సయఏతదేవంవేదాభిహైనంసర్వాణి భూతానిసంవాఞ్ఛన్తి
॥ ౬ ॥ ఉపనిషదంభోబ్రూహీత్యుక్తాతఉపనిషద్బ్రాహ్మీం
వావత ఉపనిషదమబ్రూమేతి ॥ ౭ ॥ తస్యై తపోదమః కర్మేతి
ప్రతిష్ఠావేదాస్సర్వాఙ్గానిసత్యమాయతనమ్ ॥ ౮ ॥ యోవాఏ
తామేవంవేదా పహత్యపాప్మానమనన్తేస్వర్గేలోకేజ్యేయేప్ర
తితిష్ఠతిప్రతితిష్ఠతి ॥ ౯ ॥ ఇతిచతుర్థఃఖణ్డః.

ఇతికేనోపనిషత్సమాప్తా

ఆంధ్ర కఠోపనిషత్తు.

శాంతి.

తే.గీ॥ మనల నిరువురఁ బ్రోచుఁ, దోడనే యిరువురకు మ
నలఁ బాలించుఁ గావుత, మనము వీర్య। మొకట మొ
గిఁ జేయుదము గాత, నుభయుల చదు। వాలయుఁ
దేజము, ద్వేషమూ వలదు మనకు॥ (శాన్తి శాన్తి శాన్తి)

పాఠాంతరము.

చం॥ మనల నతండు ప్రోచుత సమంబుగఁ, బాలన సే
యుఁ గావుతన్, । మనముసు వీర్యమొకట మొగి మా
నక చేయుము గాత । నెప్పుడున్, మనదగు నీయధీతము
ను మానిత తేజము గాత, ద్వేషమున్। మన కెపుడున్
దొలంగుత, శమంబు శమంబు శమంబు గావుతన్॥

సీ॥ వాజశ్రవసుఁడు సర్వస్వదక్షిణము కామ్యార్థక్రతువు
చేసె, నతనిసుతుఁడు। నచికేతుఁ(౧), డతఁడు మా

కఠోపనిషత్.

శాన్తిః.

సహనావవతు। సహనౌ భునక్తు। సహవీర్యంకరవా
వహై। తేజస్వినా వధీతమస్తు, మావిద్విషావహై।
(ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః)

---

౧. ఉశన్ హ వై వాజశ్రవసః సర్వవేదసం దదౌ, తస్య
హ నచికేతా నామ పుత్ర ఆస ॥

ణావుఁ డయ్యును దక్షిణల నిచ్చుతఱి శ్రద్ధ కలిగె నత
ని(౨),। కంబువుల్ త్రావి తృణంబులు మేసి దో
హము లుడిగి నిరింద్రియములగు పసుల। దానం బొసఁగ
ననందములను లోకముల్ ప్రాప్యంబు లని యెంచి
(౩), యయ్య! నన్ను ॥ నెవ్వనికి నిత్తు వని యతఁ డిట్లు
మఱియు। ననఁగ, నిను మిత్తికిచ్చెద నని యతఁడ
నఁ(౪),। బలువురికి మున్ను నడుమ నేఁ గలను న
డవ,। ననుఁ గని కృతాంతుఁ డొనరించు పని యె
దియొకో(౫)॥ ౧

క॥ మునుపటి సాధువు లెట్టులు। చని, రిప్పటివార లెట్లు
చనుదు, రది కనుం। గొను మయ్య, పైరువోలెన్।
మనుజుఁడు పండి చనిపోవు మఱలం బుట్టున్(౬)॥ ౨

క॥ అనలుఁ డతిథి విప్రుండై। చనుదెంచి గృహంబుఁ జొ

---

౨. తగ్ం హ కుమారగ్ం సన్తం దక్షిణాసు నీయమానాసు శ్రద్ధా వివేశ సో ఽమన్యత ॥

౩. పీతోదకా జగ్ధతృణా దుగ్ధదోహా నిరిన్ద్రియాః। అనన్దా నామ తే లోకా స్తాన్ స గచ్ఛతి తా దదత్॥

౪. స హోవాచ పితరం తత కస్మై మాం దాస్యసీతి। ద్వితీయం తృతీయం, తగ్ం హోవాచ మృత్యవే త్వా దదామీతి ॥

౫. బహూనా మేమి ప్రథమో బహూనా మేమి మధ్యమః,। కిగ్ం స్విద్యమస్య కర్తవ్యం య న్మయాద్య కరిష్యతి ॥

౬. అనుపశ్య యథా పూర్వే, ప్రతి పశ్య తథాపరే,। సస్యమివ మర్త్యః పచ్యతే సస్యమివా జాయతే పునః॥

౭. వైశ్వానరః ప్రవిశ త్యతిథి ర్బ్రాహ్మణో గృహాన్,। త

చ్చుఁ, జయ్యైన శాన్తిం । గని చేతురు పెద్దలు, కా ।
వున నర్ఘ్యోదకము లిడుట పొసఁగున్ శమనా (౭)॥ ౩

క॥ అనశనత నతిథి యస్మద్గృహ । మున నుండున్ గుమతి య
తఁడు పూర్తము నిష్టం । బును సంగత మాశఁ బ్రతీ
తీ । ష్టను సూనృతపుత్రపశుల సర్వముఁ దొలఁగున్
(౮) ॥ ౪

క॥ అనశనత విప్ర నాగృహ । మున నుంటి వతిథివి మేలు
మూఁడు నమస్యా,। నను మేలు చెందు, నిడె నీ । కు
నమస్కృతి, కాన మూఁడు కోరుము వరముల్ (౯)॥ ౫

క॥ తనసంకల్పం బుడిగి సు । మనస్కుఁడై గౌతముండు
మన్యు వెడలి నీ । పనుపునఁ జను నను యమ కనుఁ ।
గొని పలుకుంగాత, మొదటఁ గోరు వర మిదే (౧౦)

ఆ॥ వె॥ మృత్యుముఖమునుండి వెడలి నాపనుపునఁ । బొందు ని
న్ను మున్నునో లెఁ గాంచి । యరుణపుత్రుఁ డైన

న్యైతాగ్ శాన్తిం కుర్వన్తి హర వైవస్వతోదకమ్ ॥

౮. ఆశాప్రతీక్షే సఙ్గతగ్ సూనృతాం చేష్టాపూర్తే పు
త్రపశూగ్శ్చ సర్వాన్ । ఏతద్వృఙ్క్తే పురుషస్యాల్ప
మేధసో యస్యానశ్నన్ వసతి బ్రాహ్మణో గృహే ॥

౯. తిస్రో రాత్రీర్యదవాత్సీర్గృహే మేఽనశ్నన్ బ్రహ్మ
న్నతిథిర్నమస్యః, । నమస్తేఽస్తు, బ్రహ్మన్ స్వస్తి మేఽ
స్తు, తస్మాత్ప్రతి త్రీన్ వరాన్ వృణీష్వ ॥

౧౦. శాన్తసఙ్కల్పస్సుమనా యథా స్యాద్వీతమన్యు
ర్గౌతమో మాభిమృత్యో । త్వత్ప్రసృష్టం మాభివదేత్ప్ర
తీత, ఏతత్త్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే ॥

౧౧. యథా పురస్తాద్భవితా ప్రతీత ఔద్దాలకిరారుణిర్మ
త్ప్రసృష్టః। సుఖగ్ రాత్రీః శయితా వీతమన్యుస్త్వాం

యౌద్దాలకి సుఖంబు। గాఁ బరుండుఁ బ్రీతి కలిగి ని
శల(౧౧) ॥ ౭

క॥ నాకము లోకము కల,దది । భీకరరహితంబు, ముదిమిఁ జెదరక నిన్నున్ । శోకము నాఁకలి దప్పిన్ । గైకొన కెపుడుం జనుండు కను మోదంబున్ (౧౨)॥ ౮

క॥ ఈ వేలుఁగుడు వట, స్వర్గ్యం। బౌ వహ్నిని శ్రద్ధతోడ నమరిన నాకున్ । దేవ తెలుపు, మమృతత్వా । ర్గావాసుల కగు, ద్వితీయ మను వరమిదియే (౧౩)॥ ౯

క॥ నచికేతుండా నీకున్ । వచింతు స్వర్గప్రదమగు వహ్నిఁ దెలియుము, మీ । యచలపదమునఁ బ్రతిష్ఠను । విచక్షణమనోగుహాస్థవిద్య యిది యిడన్ (౧౪) ॥ ౧౦

తే॥గీ॥ ఎవ్వియో పేర్చు నిట్టిక, లెన్ని, యెటుల,। నవ్విధము తోడ లోకాదివైన యగ్ని । నా యముఁడు సెప్పె,

---

దదృశివాన్ మృత్యుముఖాత్ప్రముక్తమ్ ॥

౧౨. స్వర్గే లోకే న భయం కించ నాస్తి,న తత్ర త్వం,న జరయా బిభేతి,। ఉభే తీర్త్వా అశనాయాపిపాసే శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే ॥

౧౩. సత్వమగ్నిగ్ స్వర్గ్యమధ్యేషి మృత్యో, ప్రబ్రూహి తగ్ శ్రద్ధధానాయ మహ్యమ్,। స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజన్త, ఏత ద్ద్వితీయేన వృణే వరేణ ॥

౧౪. ప్ర తే బ్రవీమి తదు మే నిబోధ స్వర్గ్య మగ్నిం నచికేతః ప్రజానన్,। అనన్తలోకాప్తి మథో ప్రతిష్ఠాం విద్ధి త్వమేన న్నిహితం గుహాయామ్ ॥

౧౫. లోకాది మగ్నిం త మువాచ తస్మై యా ఇష్టకా యావతీ ర్వా యథా వా,। సచాపి తత్ప్రత్యవద ద్యథోక్తం,

నాతండు ననువదించె,। యముఁడు వెండియు సంతు
ష్టుఁ డగుచుఁబలికె (౧౫) ॥ ౧౧.

తే॥గీ॥ మఱియు నీయగ్నితోడ సంబంధము గల। వరమొసం
గెదఁ, దెలియు మీవహ్ని నాచి। కేత మని పేరువడి
నీకుఁ గీర్తి నొసఁగుఁ,। జిత్రశబ్ద మాలికనిత్తుఁ జేకొ
నుమిది (౧౬)॥ ౧౨.

చ॥ త్రితయములోడ సంధిఁ గని త్రిక్రియుఁడైన త్రిణాచి
కేతుఁ డు। ధృతిమెయి జన్మమృత్యువుల దాటిన వాఁ
డగు, సర్వలోకసం। స్తుతి గను, బ్రహ్మజజ్ఞుఁ డయి
పొంపెలు దేవునిఁ దెల్సిఁ గాంచుచున్। సతతము ధ్యా
నమున్ సలిపి శాంతి నితాంతముఁ జెందుఁ జక్క
గన్(౧౭) ॥ ౧౩

ఆ॥వె॥ కృతియగుం ద్రిణాచికేతుఁ డీత్రితయంబు। నడపుఁదె
లిసికొనుచు నాచికేత। చయనమునను, మృత్యు
జనకపాశము లూడ్చి। శోక మెడలి స్వర్గసుఖముఁ
గాంచు(౧౮) ॥ ౧౪

మథాస్య మృత్యుః పున రేవాహ తుష్టః ॥

౧౬. త మబ్రవీత్ప్రీయమాణో మహాత్మా వరం తవేహాద్య
దదామి భూయః, ।తవైవ నామ్నా భవితా యమగ్నిః,
సృఙ్కాం చేమా మనేక రూపాం గృహాణ ॥

౧౭. త్రిణాచికేత స్త్రిభి రేత్య సన్ధిం త్రికర్మకృ త్తరతి జన్మ
మృత్యూ,। బ్రహ్మజజ్ఞం దేవ మీడ్యం విదిత్వా నిచాయ్యే
మాం శాన్తి మత్యన్త మేతి ॥

౧౮. త్రిణాచికేత స్త్రయ మేత ద్విదిత్వా య ఏవం విద్వాం
శ్చినుతే నాచికేతమ్,।స మృత్యుపాశాన్ పురతః ప్ర
ణోద్య శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే ॥

తే॥ గీ॥ అరయ బ్రహ్మజజ్ఞాత్మకంబైన యిట్టి। చితి తెలిసినాచికేత్రాఖ్యచితి నొనర్చు। వాఁడు బ్రహ్మజజ్ఞాత్మభావంబు నొందు। యపునరుద్భవకారణం బాచరించు(౧౯)॥

క॥ ఓనచికేతుఁడ స్వర్గ్యం। బౌ నీయనలంబు చనుఁ ద్వితీయమున, ని। ద్దానిద్వితీయవరంబుగఁ। బూని వరింపు మిఁక నీవు మూఁడవ వరమున్(౨౦)॥ ౧౬

తే॥ గీ॥ ప్రేతుఁడైనమనుష్యునియెడఁ గలఁడని। కొందరును లేఁడనుచు మఱికొందరిట్ల। సందియం బందుదురు, దాని సంశయంబు। తీరఁ దెలుపు, మిదియె నా తృతీయవరము (౨౧)॥ ౧౭

తే॥ గీ॥ దేవతలు సయితమిందు సందియముగాంచి, । రిది తెలియశక్యమే సూక్ష్మ, మింకదీని। విడిచి వేరొండువరమును వేఁడుమయ్య,। నాకు నిర్బంధ మొసఁగక నను విడుపుము (౨౨)॥ ౧౮

---

౧౯. త్రిణాచికేతస్త్రయమేతద్విదిత్వా య ఏవం విద్వాంశ్చినుతే నాచికేతమ్। స మృత్యుపాశాన్ పురతః ప్రణోద్య శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే ॥

(page text as printed:) యో వా ప్యేతాం బ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతాం. చితిం విదిత్వా చినుతే నాచికేతమ్। స ఏవ భూత్వా బ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతః కరోతి తద్యేన పునర్నజాయతే ॥

౨౦. ఏష తేఽగ్నిర్నచికేతః స్వర్గ్యో య మవృణీథా ద్వితీయేన వరేణ,। ఏత మగ్నిం తవైవ ప్రవక్ష్యన్తిజనాస, స్తృతీయం వరం నచికేతో వృణీష్వ ॥

౨౧. యేయం ప్రేతే విచికిత్సా మనుష్యే అస్తీత్యేకే నాయ మస్తీతి చైకే,। ఏతద్విద్యా మనుశిష్ట స్త్వయాహం, వరాణా మేష వర స్తృతీయః ॥

౨౨. దేవై రత్రాపి విచికిత్సితం పురా, న హి సువిజ్ఞేయ మణు రేష ధర్మః,। అన్యం వరం నచికేతో వృణీష్వ, మా మోపరోత్సీ రతి మా సృజైనమ్॥

తే॥గీ॥ దేవతలు సయిత మిందు సందియము నొంది, । రీది
తెలియశక్యమే యని యీవె యంటి, । వింక నిది
తెల్ప నాకొరుఁ డెవ్వఁడయ్యె, । యట్లు కావున నీ
వరం బసదృశంబు (౨౩) ॥ ౧౯

క॥ సుత పౌత్రుల వరియింపుము। శతాయువులఁ బెక్కు-
పశు గజ ధనాశ్వము లా।యతనము మహత్తరంబున్, ।
బ్రతుకుము నీవలయు వత్సరంబు లవనిలోన్ (౨౪) ॥

క॥ ఇతరమగు వరము దీనికిఁ । బ్రతిగాఁ గోరంగవచ్చు,
ద్రవ్యము చిరజీ । వితమును క్షితిలోన మహా ।
న్నత కామావాప్తి నిత్తు నచికేతుండా (౨౫) ॥ ౨౦

క॥ నరలోకంబున నేమే । వరములు దుర్లభము లవియు
వరియింపుము, సుం। దరుల నరదముల వాద్యో । త్క-
రముల, నివియొరులు పొందఁదరమే తలఁపన్ ॥ ౨౧

---

౨౩. దేవై రత్రాపి విచికిత్సితం కిల, త్వంచ మృత్యో యన్నసువిజ్ఞేయ మాత్థ, । వక్తా చాస్య త్వాదృగన్యో న లభ్యో, నాన్యో వర స్తుల్య ఏతస్య కశ్చిత్ ॥

౨౪. శతాయుషః పుత్రపౌత్రాన్ వృణీష్వ బహూన్ పశూన్ హస్తిహిరణ్య మశ్వాన్, । భూమే ర్మహదాయతనం వృణీష్వ, స్వయంచ జీవశరదో యావ దిచ్ఛసి ॥

౨౫. ఏతత్తుల్యం యది మన్యసే వరం వృణీష్వ విత్తం చిరజీవికాం చ, । మహాభూమౌ నచికేత స్త్వమేధి, కామానాం త్వా కామభాజం కరోమి ॥

౨౬. యే యే కామా దుర్లభా మర్త్యలోకే సర్వాన్ కామాం శ్ఛన్దతః ప్రార్థయస్వ, । ఇమా రామా స్సరథా స్సతూర్యా, నహీదృశా లమ్భనీయా మనుష్యైః, । ఆభిర్మత్ప్రత్తాభిః పరిచారయస్వ, నచికేతో మరణం

వ॥ పనాసంగునట్టి యింతులు మొదలగు । వానిచేత నీకు వలసినట్టి । పరిచరణము లంది పరితృప్తిఁగొను నచి । కేత, యడుగవలదు ప్రేతవిధము (౨౬) ॥ ౨౩

సీ॥ నేఁడుండి రేపు లేనివి యెల్ల యర్థంబు లిందియంబుల తేజ మెల్లఁ బీల్చు, । జీవితం బంతయు భావింప నల్పం బె, యోజీవితేశ యీవాజులు మఱి । నృత్తగీతములును నీకె యాఁగావుత, (౨౭) నర్థంబుచేఁ దృప్తుఁ డగునె నరుఁడు, । నినుఁగాంచువారికి ధనము దుర్లభ మె, నీవ ప్రభుత యుండెడుదాఁక బ్రతుకువాఁడ, (౨౮) ॥ సుజరుఁడ జరులఁ గని తదాస్థ గను టెట్లు, । వర్ణరతి మోదమున స్వభావంబు తెలిసి । బ్రతుకుఁ గోరునె, (౨౯) సంశయ పద మె తెల్పు, । కోరఁడీనచికేతుఁడ గూఢపదము (౩౦) ॥

మూను ప్రాక్తిః ॥

౨౬. శ్వోభావా మర్త్యస్య యదన్తకైతత్ సర్వేన్ద్రియాణాం జరయన్తి తేజః, । అపి సర్వం జీవిత మల్ప మేవ, తవైవ వాహా స్తవ నృత్తగీతే ॥

౨౭. న విత్తేన తర్పణీయో మనుష్యో, లప్స్యామహే విత్త మద్రాక్ష్మ చే త్త్వా, । జీవిష్యామో యావదీశిష్యసి త్వం, వరస్తు మే వరణీయ స్స ఏవ ॥

౨౮. అజీర్యతా మమృతానా ముపేత్య జీర్య న్మర్త్యః క్వధఃస్థః ప్రజానన్, । అభిధ్యాయన్ వర్ణరతి ప్రమోదా ననతిదీర్ఘే జీవితే కో రమేత ॥

౩౦. యస్మి న్నిదం విచికిత్సన్తి మృత్యో యత్సామ్పరాయే మహతి బ్రూహి నస్తత్, । యో యం వరో గూఢ మను ప్రవిష్టో నాన్యం తస్మా న్నచికేతా వృణీతే ॥

ఇతి ప్రథమవల్లీ.

తే॥ గీ॥ శ్రేయ మన నుండు, మఱి యుండుఁ బ్రేయ మనఁగ,। రెండు భిన్నార్థములు పట్టి యుండు నరుని, । శ్రేయ మును గోరువానిని జేరు మేలు, । ప్రేయముం గోరు వాఁడు లభించు హాని ॥ ౧

క॥ శ్రేయంబును బ్రేయంబును । నీయుభయము తెలిసి ధీరుఁ డేర్పఱుపవలెన్,। శ్రేయమె కోరుం ధీరుఁడు,। ప్రేయమె కోరున్ జడుఁ డుపభృతివృద్ధులకున్॥ ౨

క॥ నీవు ప్రియంబులఁ బ్రియాలం । భావించి త్యజించితివి, ఏవి నచికేతుండా । జీవు లనేకులు కని చెడు । నీ విత్తమయార్గళంబు నెడలితివి కడున్ ॥ ౩

తే॥ గీ॥ విద్యయును నవిద్య యని రెండు పద్య లిందుఁ। గలవు విపరీతములు విషూచులు నగుచును, । కేవలము వి ద్యయే నచికేత కోరి । తీవు, కోర్కులు నిను గెల్వ

---

౧. అన్యచ్ఛ్రేయోఽన్యదుతైవ ప్రేయ, స్తేఉభే నానార్థే పురుషగ్ం సినీతః, । తయోః శ్రేయ ఆదదానస్య సాధుభవతి, హీయతేఽర్థాద్య ఉ ప్రేయో వృణీతే ॥

౨. శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ మనుష్య మేత స్తౌ సంపరీత్య వివినక్తి ధీరః, । శ్రేయోహి ధీరోఽభి ప్రేయసో వృణీతే, ప్రేయో మన్దో యోగక్షేమా ద్వృణీతే ॥

౩. సత్వం ప్రియాన్ ప్రియరూపాగ్ శ్చ కామా నభిధ్యాయన్నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః,। నైతాగ్ం సృఙ్కాం విత్తమయీమవాప్తో యస్యాం మజ్జన్తి బహవో మనుష్యాః ॥

౪. దూరమేతే విపరీతే విషూచీ అవిద్యా యాచ విద్యేతి జ్ఞాతా, । విద్యాభీప్సినం నచికేతసం మన్యే, న త్వా

లేవు సుమ్ము ॥ ౪

తే॥గీ॥ పెక్కువారగ లవిద్యలోఁ జిక్కువడుచుఁ। దేశవిగలధీరు
ల మని భ్రాంతిని వహించి । తిరుగుచుందు రంధులఁ
గూడి యరుగు దెంచు । నంధులంబోలె మూఢులై
యందు నిందు ॥ ౫

క॥ ధన మోహమునఁ బ్రమాదం । బునఁ దగు బాలునకుఁ
దెలియఁబోలునె పర, మీ । కనులోక మె కలదనుకొ
ను।మనుజుఁడు నావశము మాటిమాటికిఁ జెందున్ ॥

క॥ వినలేరు పెక్కువారలు, । వినియుం దెలియంగలేరు,
విద్వద్గురుశా । సనమునఁ బరునిం గనుఁగొను । మ
నుజుఁ డరిది, తెలిసి పలుకుమనుజుఁడు నరుడౌన్ ॥ ౬

తే॥గీ॥ అవరమనుజుఁడు తెల్పంగ నసులభుండు । పలుదెఱం
గులఁ జింతింపఁబడిన నితఁడు, । గతి యనన్యోక్త

కామా బహవో లోలుపన్త ॥

౫. అవిద్యాయా మన్తరే వర్తమానాః స్వయంధీరాఃప
ణ్డితంమన్యమానాః । దన్ద్రమ్యమాణాః పరియన్తి మూ
ఢా అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః ॥

౬. నసామ్పరాయః ప్రతిభాతి బాలం ప్రమాద్యన్తం విత్త
మోహేనమూఢమ్,।అయంలోకో నాస్తిపర ఇతిమానీ
పునః పునర్వశ మాపద్యతే మే ॥

౭. శ్రవణాయాపి బహుభి ర్యో న లభ్యః,శృణ్వన్తోఽపి
బహవో యం న విద్యుః,। ఆశ్చర్యో వక్తా కుశలో
ఽస్య లబ్ధా, ఆశ్చర్యో జ్ఞాతా కుశలానుశిష్టః ॥

౮. న నరేణావరేణ ప్రోక్త ఏషసువిజ్ఞేయో బహుధా చి
న్త్యమానః, । అనన్యప్రోక్తే గతి రత్ర నాస్తి, అణీ

మగు నింమఁగలుగ, దప్రి తర్కజ్ఞఁ డణువులకు నణు
వితండు గాన॥

క॥ ఒరుఁడు తెలుపంగ నగు స । త్తరమిది ప్రియతమ, సుబుద్ధితరజ్ఞంబున దు । స్తర మీవంది తహాహాని । ర్భరధృతి, నీవంటి శిష్యుఁ బడయుదు మెపుడున్॥ ౯

క॥ ఏనెఱుఁగుదుఁ గర్మఫలం । బా నిధి యధ్రువము, నిత్య మధ్రువములచే । నౌనె యని నాచికేతా । ఖ్యానల చయనమునఁ గంటిఁగా నిత్యంబున్ ॥ ౧౦

క॥ క్రతుఫలజగదీప్సితసం । గతి కాదని సుప్రతిష్ఠ గలయ నవధియౌ । గతి నుతిఁ గనుఁగొనఁ దగినది । ధృతిఁ గాంక్షించితివి ధీరధీ నచికేతా ॥ ౧౧

ఆ॥ వె॥ కానరాని దేవు గహ్వరస్థుఁ బురాణు । గుహనెసంగు వాని గూఢు నతని । నవధరించి ధీరుఁ డధ్యాత్మయో

యాన్ హ్యతర్క్య మణు ప్రమాణాత్ ॥

౯. నైషా తర్కేణ మతి రాపనేయా ప్రోక్తాన్యేనైవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ,। యాం త్వ మాపః సత్యధృతి ర్బతాసి, త్వాదృ ఙ్నో భూయా న్నచికేతః ప్రష్టా ॥

౧౦. జానామ్యహగ్ం శేవధిరిత్యనిత్యం, నహ్యధ్రువైః ప్రాప్యతేహి ధ్రువం తత్,। తతో మయా నాచికేత శ్చితో ఽగ్ని,రనిత్యై ర్ద్రవ్యైః ప్రాప్తవానస్మి నిత్యమ్ ॥

౧౧ కామస్యాప్తిం జగతః ప్రతిష్ఠాం క్రతో రానన్త్య మభయస్య పారమ్ । స్తోమం మహదురుగాయం ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వా ధృత్యా ధీరో నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః ॥

౧౨. తం దుర్దర్శం గూఢ మనుప్రవిష్టం గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణమ్ । అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం

గాప్తిఁ । బొలిచి హర్షశోకములఁ ద్యజించు ॥ ౧౨

క॥ ఈ తెఱఁగు విని, తెలిసి ధ । ర్మేతరమున్ విడిచి య
ఖువు నీతనిఁ గని సం । ప్రీతి న్మర్త్యుఁడు కొను, న
చి । కేతునకే వివృత మీనికేతన వరయున్ ॥ ౧౩॥

క॥ ప్రేతపతీ ధర్మాధ । ర్మేతరమగు పదము మఱియుఁ గృత
ము నకృతమున్ । భూతము భవ్యము కానిది । నీ తె
లిసిన దాని నాకు నీవె తెలుపవే ॥ ౧౪

క॥ వేదంబు లన్నియును బ్రీతి । పాదించుం దేని నెది త
పములు తెలుపు నెం । దాదరము బ్రహ్మచర్యా । పాద
క మోమర్థ మట్టిపదము తెలుపుదున్ ॥ ౧౫

క॥ ఇదియే బ్రహ్మం బక్షర, । మిదియే యక్షర మగు పర,
మీయక్షరమే । విదితముగఁ జేసికొని యె । య్యది
యెవ్వఁడు కోరు వాని కది సిద్ధించున్ ॥ ౧౬

మత్వా ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి ॥

౧౩. ఏతచ్ఛ్రుత్వా సంపరిగృహ్య మర్త్యః ప్రవృహ్య ధ
ర్మ్యమణు మేత మాప్య । సమోదతే మోదనీయగ్ హి
లబ్ధ్వా, వివృతగ్ సద్మ నచికేతసం మన్యే ॥

౧౪. అన్యత్ర ధర్మా దన్యత్రాధర్మా దన్యత్రాస్మా త్కృతా
కృతాత్ । అన్యత్ర భూతాచ్చ భవ్యాచ్చ యత్తత్ప
శ్యసి తద్వద ॥

౧౫. సర్వే వేదా యత్పద మామనన్తి తపాగ్ంసి సర్వా
ణిచ యద్వదన్తి । యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి త
త్తే పదగ్ సఙ్గ్రహేణ బ్రవీమ్యో మిత్యేతత్ ॥

౧౬. ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ, ఏతద్ధ్యేవాక్షరం పరమ్, । ఏత
ద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్ ॥

క॥ ఇది శ్రేష్ఠాలంబన మగు,। నిదియే యాలంబన మగు
నెంతయుఁ బరమి। ట్టిది యాలంబన మనుచున్ । మ
దిఁ దెలిసిన బ్రహ్మలోక మహితుఁ డతఁడగున్॥ ౧౭

తే॥గీ॥ పుట్టఁ డీతఁడు చావండు బుద్ధిమంతుఁ । డొకనివలనఁ
గలిగి మఱియొకఁడుకాక । యజుఁడు నిత్యుఁడు శా
శ్వతుం డగుపురాణుఁ । డంగము నిహతమైన నిహ
తుఁడు కాఁడు ॥ ౧౮

తే॥గీ॥ చంపెద నటంచు నొరుఁ డొరుఁ జంపఁజూచు, । నొ
రుఁడు నను జంపు నని మఱియొకఁడు తలఁచు,। వా
రలిరువురు నెఱుఁగనివారె తలఁపఁ, । జంపఁ డాతఁ
డితండును జంపఁ బడఁడు ॥ ౧౯

తే॥గీ॥ అణువు కంటె నణువును, మహత్తు కంటె । నగు మ
హా, త్మాత్మ ప్రాణిగుహానిహితుఁడు । ధాతుప్రసా
దమున నాత్మమహిమ మగు । నతని వీతశోకుఁడు కను
నక్రతుండు ॥ ౨౦

---

౧౭. ఏతదాలమ్బనగ్ శ్రేష్ఠ, మేతదాలమ్బనంపరమ్, । ఏ
తదాలమ్బనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥

౧౮. న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చి న్నాయం కుతశ్చి
న్న బభూవ కశ్చిత్ । అజో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం
పురాణో న హన్యతే హన్యమానే శరీరే ॥

౧౯. హన్తా చేన్మన్యతే హన్తుగ్, హతశ్చే న్మన్యతే హతమ్,।
ఉభౌ తౌ న విజానీతో, నాయగ్ హన్తి న హన్యతే॥

౨౦. అణో రణీయా, న్మహతో మహీయా, నాత్మాస్య జ
న్తో ర్నిహితో గుహాయామ్,। తమక్రతుః పశ్యతి వీత
శోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమాన మాత్మనః॥

తే॥గీ॥ పోవుఁ గూర్చుండియును దూరమునకు నతండు, । శయన మొనరించు చెల్లెడ సంచరించు,। మదము నమదముఁ గలిగి యమరిన దేవు । నెవ్వఁడు మదన్యుఁ డాతని నెఱుఁగ నేర్చు ॥ ౨౧

క॥ తను రహితుండై తనువుల । ననవస్థములైన వాని యందుండు మహా। త్మను విభువగువానిఁ దలఁ।చు నతఁడు ధీరుండు కనఁడు శోకము నెపుడున్ ॥ ౨౨

క॥ కొనరాఁ డాత్మ ప్రవచనం । బున నైనన్ మేధనైన భూరియగు శ్రుతం ।, బున, నాతఁ డెవనివరియిం । చునో యతనికె సులభుఁ డగుచుఁ జూపును దన్నున్ ॥

క॥ విడువక దుశ్చరితంబుల। నడఁపక చిత్తంబు నింద్రియంబులు మదిలో । నుడుగక చలనము బ్రహ్మము । పడయు టరిది, పడయవలయుఁ బ్రజ్ఞానము చేన్ ॥ ౨౪

క॥ చను బ్రహ్మము క్షత్రము నో । దనంబులై మృత్యువుం బిదపఁ దానుపసే। చన మెవ్వనికై తగు నా।త

---

౨౧. ఆసీనో దూరం వ్రజతి, శయానో యాతి సర్వతః, । కస్తం మదామదం దేవం మదన్యో జ్ఞాతు మర్హతి ॥

౨౨. అశరీరగ్ శరీరే ష్వనవస్థే ష్వవస్థితమ్ । మహాన్తం విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి ॥

౨౩. నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో న మేధయా న బహునా శ్రుతేన,। య మేవైష వృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూగ్ స్వామ్ ॥

౨౪. నావిరతో దుశ్చరితా న్నాశాన్తో నాసమాహితః । నాశాన్తమానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైన మాప్నుయాత్ ॥

౨౫. యస్య బ్రహ్మ చ క్షత్రం చ ఉభే భవత ఓదనః ।

ని యిత్థంభావ మరయఁ దర మెవ్వరికిన్ ॥ ౨౫

తే॥గీ॥ ఋతము సుకృతము ద్రావుచు నిందు గుహలఁ। జొ
చ్చి పరమ పరార్థ్యమౌ చో నిరువుర। నుండువా
రల బ్రహ్మజ్ఞు లెండనీడ। లందురు, త్రిణాచికేత పం
చాగ్నులట్లు (౧) ॥ ౧

తే॥గీ॥ యజ్వలకు సేతు వెయ్యది యక్షరంబు । పరము బ్ర
హ్మంబు మఱి పారగరణ కాము । లైనవారికి నభ
యమౌ దాని నాచికేతము భజింప నగుదుము కృతు
లమేము (౨) ॥ ౨

సీ॥ ఆత్మ రథి, శరీర మగు స్యందనము, బుద్ధి క్షత్త, మనం
బు పగ్గ మగుచుండు,(౩)। నింద్రియంబులె యగుఁ బైన
హాయములు, శబ్దాదు లందు గోచరతఁ గాంచు,। మన
ము నింద్రియములు తనతోడఁ గూడంగ నాత్మభోక్త

మృత్యు ర్యస్యోపసేచనం క ఇత్థా వేద యత్ర సః ॥

ఇతిద్వితీయావల్లీ.

౧. ఋతం పిబన్తౌ సుకృతస్య లోకే గుహాం ప్రవిష్టౌ ప
రమే పరార్ధ్యే । ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదన్తి, ప
ఞ్చాగ్నయో యేచ త్రిణాచికేతాః ॥

౨. యస్సేతురీజానానా మక్షరం బ్రహ్మ యత్పరమ్ ।
అభయం తితీర్షతాం పారం నాచికేతగ్ం శకేమహి ॥

౩. ఆత్మానగ్ం రథినం విద్ధి, శరీరగ్ం రథ మేవ తు, । బు
ద్ధింతు సారథిం విద్ధి, మనః ప్రగ్రహ మేవచ ॥

౪. ఇన్ద్రియాణి హయా నాహు, ర్విషయాగ్ం స్తేషు గో
చరాన్,। ఆత్మేన్ద్రియ మనో యుక్తం భోక్తేత్యాహు

యటంచునందు బుధులు, (౪)। మన మయుక్తమగు నె
వ్వని, కవిజ్ఞానుఁడౌ, వాని కింద్రియము లవశ్యములగు॥
సాటి యాతఁడు దుష్టాశ్వ సారథికగు, (౫)। మానసము
యుక్త మగుట విజ్ఞానముగల। వానికింద్రియములు క
డు వశ్యములగు, । సాటి వానికి సౌమ్యాశ్వ సారథి
యగు (౬) ౩

తే।గీ॥ అగు నవిజ్ఞానుఁ డమనస్కుఁ డశుచి యెవ్వఁ।డతఁడు
సంసృతిగామి దివ్యపద మెట్లు। కాంచు, (౭) సన్మా
నసుండు విజ్ఞాన శాలి। శుచి పునర్భవరహిత మౌ చో
టుఁగాంచు (౮)॥ ౪

తే।గీ॥ సాధు విజ్ఞాన మెవనికి సారథి యగు,।మానసము ప్ర
గ్రహంబగు, మనుజుఁ డతఁడు। ప్రబల సంసార
మార్గ పారంబుఁ జేందు;। నదియె పరమమౌ విష్ణుని ప
దమనఁబడు (౯)॥ ౫

ర్మనీషిణః ।

౫. యస్త్వ విజ్ఞానవాన్భవ త్యయుక్తేన మనసా సదా।
తస్యేన్ద్రియాణ్యవశ్యాని, దుష్టాశ్వా ఇవ సారథేః॥

౬. యస్తు విజ్ఞానవాన్భవతి యుక్తేన మనసా సదా।
తస్యేన్ద్రియాణి వశ్యాని, సదశ్వా ఇవ సారథేః॥

౭. య స్త్వవిజ్ఞానవాన్ భవ త్యమనస్క స్సదాఽశుచిః।
న స తత్పద మాప్నోతి, సంసారం చాధిగచ్ఛతి॥

౮. యస్తు విజ్ఞానవాన్భవతి సమనస్క స్సదా శుచిః। స
తు తత్పద మాప్నోతి యస్మా ద్భూయో న జాయతే॥

౯. విజ్ఞాన సారథి ర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవాన్ నరః।
సోఽధ్వనః పార మాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమం
పదమ్॥

తే॥గీ॥ పరము లర్థము లింద్రియ ప్రతతి, కర్థ। ములపయి మనంబు, దానిపై బుద్ధి, దాని। పయి మహాత్మ (౧౦) యవ్యక్తమాపయిని, దాని। పయిఁ బురుషుఁడగుఁ బరకాష్ఠ పరగతియును (౧౧)॥

తే॥గీ॥ అఖిల భూతములందుఁ దా నాత్మ గూఢుఁ। డగుట మనరుఁ బ్రకాశింపఁడగ్ర్యమైన। సూక్ష్మమగు బుద్ధిచేతను సూక్ష్మదర్శు। లది కనుంగొనుచుందు రత్యాదరమున (౧౨)॥

కం॥ మానసమున వాకును, మఱి। దానిన్ జ్ఞానాత్మయందు, దాని మహాత్మ। స్థానంబున, శాన్తాత్మ। స్థానంబున దాని నట్ల చను నియమింపన్ (౧౩)॥

కం॥ నరులార లెండు మేల్కాని,। వరులవలనఁ దెలియవలయు వర్తనియిదియుర్, । క్షురధారయట్లు నిశిత

---

౧౦. ఇన్ద్రియేభ్యః పరా హ్యర్థా, అర్థేభ్యశ్చ పరం మనః,। మనసశ్చ పరా బుద్ధి, ర్బుద్ధే రాత్మా మహా న్పరః, ॥

౧౧. మహతః పర మవ్యక్త, మవ్యక్తా త్పురుషః పరః। పురుషా న్న పరం కించి త్సా కాష్ఠా సా పరాగతిః,॥

౧౨. ఏష సర్వేషు భూతేషు గూఢోత్మా న ప్రకాశతే। దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః ॥

౧౩. యచ్ఛే ద్వాఙ్మనసి ప్రాజ్ఞ, స్తద్యచ్ఛే జ్ఞాన ఆత్మని,। జ్ఞాన మాత్మని మహతి నియచ్ఛే, త్తద్యచ్ఛే చ్ఛాన్త ఆత్మని ॥

౧౪. ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్య వరాన్నిబోధత,। క్షుర

ము|దురత్యయం బండ్రు కవులు దుర్గంబనియున్ (౧౪)

ఆ॥వె॥ స్పర్శ గన్ధ రూప శబ్ద రస వ్యయా । న్త్యాది శూన్య మ
ది మహత్పరంబు।నిత్యమును ధ్రువంబు నెవ్వది ధ్యా
నింప।మృత్యు ముఖమునుండి యెడలఁ జేయు (౧౫)॥

కం॥ ఈనాచికేతసూపా। ఖ్యానంబు సనాతనంబు యముఁ
డు వచించెన్,।దీని విన నుడువ బ్రహ్మ । స్థానంబున
మహితుఁడగు విచక్షణుఁ డెపుడున్ (౧౬)॥ ౧౧

కం॥ పరమము గోప్యం బగుచుఁ । బరగెడు నిద్దాని నెవఁ
డు బ్రాహ్మణ సభలోఁ।బరిశుద్ధ శ్రాద్ధాద్యవ। సర
ములవినిపించు నతఁడు సత్ఫల మొందున్ (౧౭)॥ ౧౨

స్య ధారా నిశితా దురత్యయా దుర్గం పథ స్తత్కవ
యో వదన్తి ॥

౧౫. అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా రసం నిత్య
మగన్ధవచ్చ యత్। అనా ద్యనన్తం మహతః పరం ధ్రు
వం నిచాయ్య తం మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యతే ॥

౧౬. నాచికేత ముపాఖ్యానం మృత్యుప్రోక్తగ్ం సనాతనమ్।
ఉక్త్వా శ్రుత్వాచ మేధావీ బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥

౧౭. యఇమం పరమం గుహ్యం శ్రావయేద్బ్రహ్మసంస
ది। ప్రయతశ్శ్రాద్ధకాలేవా తదానన్త్యాయకల్పతే
తదానన్త్యాయకల్పత ఇతి ॥

ఇతితృతీయావల్లీ

ఇతిప్రథమోఽధ్యాయః

తే॥గీ॥ వెలి మొగంబులు గాఁ జేసె నలువ యింద్రి । యములఁ, గావున వెలిచూచు, నంతరాత్మఁ । గానలే వవి, వాని నొకానొకండు । ధీరుఁ డమృతార్థి లోనికిఁ ద్రిప్పి చూచు ॥ ౧

కం॥ వెలుపలి కామంబులకై । మెలగెడు బాలు రెనయుదురు మృత్యువు వలలో । పల, ధీరులు ధ్రువమధ్రువ। ములఁ దెలియుచు నమృతతఁ గని పోరందులకున్ ॥ ౨

కం॥ మనుజుఁడు శబ్దము రూపం । బును స్పర్శము గంధము రసమును మైథునముల్ । మునుకొని తెలియుట యే సా । ధనమున నందేమి కొదువ, తానిది యదియే ॥ ౩

కం॥ కనుఁగొనుఁ దన స్వప్నాంతం । బును జాగరితావసానమును నెవ్వని సా । ధనమున నావిభుని మహా। త్మ నెఱిఁగి ధీరుండు గనఁడు తా శోకంబున్ ॥ ౪

---

౧. పరాఞ్చి ఖాని వ్యతృణత్స్వయంభూస్తస్మాత్పరాఙ్పశ్యతి నాన్తరాత్మన్। కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మానమైక్షదావృత్తచక్షురమృతత్వమిచ్ఛన్ ॥

౨. పరాచః కామాననుయన్తి బాలాస్తే మృత్యోర్యన్తి వితతస్య పాశమ్।అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా ధ్రువమధ్రువేష్విహ న ప్రార్థయన్తే ॥

౩. యేన రూపం రసం గన్ధం శబ్దాన్ స్పర్శాంశ్చ మైథునాన్। ఏతేనైవ విజానాతి కిమత్ర పరిశిష్యతే॥ ఏతద్వై తత్ ॥

౪. స్వప్నాన్తం జాగరితాన్తం చోభౌ యేనానుపశ్యతి । మహాన్తం విభుమాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి ॥

కం॥ మునుకొనీ మధుర ఫలంబులు । తిను జీవుని నికటమున నతీతాగామీ । శునిఁ దెలిసినవాఁడు జుగు । ప్సను జెందంజాలఁడు పదపడి, యిది యదియే ॥ ౫

కం॥ మును తపమున నేకార్ణవ । మున నెవ్వఁడు పుట్టి సకల భూతంబులతో । డనె గుహలోఁ జొచ్చి వసిం । చెనతనిఁ గనె నెయ్యది, యది చెప్పఁగ నిదియే ॥ ౬

కం॥ ఉదితమగు దేవమయి యౌ । య్యది ప్రాణముతోడనే గుహం జొరఁబడి య । న్నది భూతంబులతో న । య్యదితివిశిథజాత తెలియ నది యిదియె యగున్ ॥ ౭

ఆ॥వె॥ గర్భిణులు ధరించు గర్భంబు కరణినే । యరణులందు నిహిత మగుచు మేలు । కనిన యోగిశీలు రనుదినము నుతింప । నమరు నగ్నిమెద్దియద్ది యిదియె ॥ ౮

---

౫. య ఇమం మధ్వదం వేద ఆత్మానం జీవ మన్తికాత్ । ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజుగుప్సతే॥ ఏతద్వై తత్ ॥

౬. యః పూర్వం తపసో జాత మద్భ్యః పూర్వ మజాయత । గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠన్తం యో భూతేభి ర్వ్యపశ్యత ॥ ఏతద్వైతత్ ॥

౭. యా ప్రాణేన సంభవ త్యదితి ర్దేవతామయీ। గుహాం ప్రవిశ్య తిష్ఠన్తీ యా భూతేభి ర్వ్యజాయత ॥ ఏతద్వై తత్ ॥

౮. అరణ్యో ర్నిహితో జాతవేదా గర్భ ఇవ సుభృతో గర్భిణీభిః। దివే దివ ఈడ్యో జాగృవద్భి ర్హవిష్మద్భి ర్మనుష్యేభి రగ్నిః ॥ ఏతద్వై తత్ ॥

కం॥ ఎందు నుదయించు సూర్యుం। డెం దస్తమయంబుఁ జెందు నెందే జేజే। లందరు నర్పితులై యుం। పొందిరియది దాట నెవ్వఁ డోపు, నది యిదే ॥ ౯

కం॥ కల దెయ్యది యిందందుం। గల దది, గల దందు నెద్ది గల దది యిందున్। పలువిధములఁ జూచెడి వాఁ। డలమృత్యువునుండి మృత్యు వందుచు నుండున్॥ ౧౦

కం॥ తెలియందగు మనమున నే : పలుతెఱఁగులు లేవటంచుఁ, బలుతెఱఁగులు గాఁ,దలఁచెడువాఁ డెవ్వఁ డతం। డలమృత్యువునుండి మృత్యువందుచు నుండున్ ॥

తే॥గీ॥ అంగుటం బంత పురుషుఁడె యాత్మ మధ్య। మున వసింపుచున్నాఁడు భూత భవ్య। ములకు నీశ్వరుఁ డాతనిఁ దెలిసిన పయిఁ। గలుగదు జుగుప్స, యదె యిదిగాఁ దెలియుము ॥ ౧౨

కం॥ పొగ లేని యగ్ని వోలెం। దగు నంగుటమంత పరిమితముగా బురుషుం। డగు భూతభవ్యపతి, నే। డగు

---

౯. యత శ్చోదేతి సూర్యో అస్తం యత్ర చ గచ్ఛతి। తం దేవా స్సర్వే ర్పితా స్తదు నాత్యేతి కశ్చన ॥ ఏత ద్వై తత్ ॥

౧౦. య దేవేహ తదముత్ర య దముత్ర త దన్విహ। మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి యఇహ నానేవపశ్యతి॥

౧౧. మనసై వేద మాప్తవ్యం నేహ నానా ఽస్తికించన! మృత్యోస్స మృత్యుం గచ్ఛతి యఇహ నానేవ పశ్యతి॥

౧౨. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో మధ్య ఆత్మని తిష్ఠతి। ఈశానో భూతభవ్యస్య నతతో విజుగుప్సతే॥ఏత ద్వై తత్॥

౧౩. అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో జ్యోతి రి వాధూమకః। ఈ

రేపు నతండె తెలియ నది యిదియె యగున్ ॥ ౧౩

ఆ॥ వె॥ దుర్గమందుఁ గురియు తోయంబు పర్వంత । పర్వ
తములయందుఁ బర్వునట్లు । పలువిధముల ధర్మముల
ను దలంచువాఁ । డట్లె పలు తెఱంగు లందుచుండు ॥

కం॥ జలము విమలంబు నిర్మల । జలముల నునిచినది దాని
సదృశంబె యగున్, । తెలిసిన మునివరునకు న । ట్టు
లెయగు గౌతముఁడ! జీవుఁడు న్పరమానితోన్ ॥౧౫

తే॥గీ॥ ఋజు మనము గల యజునకు నీమెయి యగుఁ । బ
దునొకండు ద్వారంబుల పత్తనంబు, । ధ్యానమున
శోకము త్యజించి దీని విడుచు।నతఁడు ముక్తుఁడె యగు,
నిది యదియె సుమ్ము ॥ ౧

తే॥గీ॥ హంస మతిథి వసువు హోత యాకసమున। గృహ
మునన్ వేది నరులందు ఋతవరముల । దివిని శుచి
నిచ్చనీటిలో భువిని గిరుల । ఋతమునం బుట్టు బ

శానో భూతభవ్యస్య సపవాద్యసడుశ్వః॥ ఏతద్వైతత్ ॥

౧౪. యథోదకం దుర్గే వృష్టం పర్వతేషు విధావతి । ఏ
వం ధర్మాన్ పృథక్ పశ్యం స్తా నేవాను విధావతి ॥

౧౫. యథోదకం శుద్ధే శుద్ధ మాసిక్తం తా దృగేవ భవ
తి । ఏవం మునే ర్విజానత ఆత్మా భవతి గౌతమ ॥

ఇతి చతుర్థవల్లీ.

౧. పుర మేకాదశద్వార మజ స్యావక్రచేతసః । అను
ష్ఠాయ న శోచతి విముక్తశ్చ విముచ్యతే॥ ఏతద్వైతత్ ॥

౨. హంస శ్శుచిష ద్వసు రన్తరిక్షసద్ధోతా వేదిష దతిథి ర్దు
రోణసత్ । నృష ద్వరస దృతస ద్వ్యోమ సదబ్జా

హ్మముబుతము సుమ్ము ॥ ౨

కం॥ లోనుండి పైకిఁ బ్రాణ మ । పానము పైనుండిలో
ని కట్టు నడుపుఁ దా। నానడుమ వామనుండా। సీ
నుండో, వాని సేవ సేతురు దేవుల్ ॥ ౩

ఆ॥ వె॥ మేనునందునుండి మెఱయుచు నీమేను । సడలుచున్న
యపుడు విడిచి పోవుఁ, । బ్రాణికిందు నెద్ది నద్రిల్లుఁ
బరిశిష్ట । మగుచు, నెన్న నిద్ది యదియె సుమ్ము ॥ ౪

ఆ॥ వె॥ ప్రాణమున నె నరుఁడు బ్రతుకఁడు, దలఁప న । పా
నమునను నరుఁడు బ్రతుకఁ, డిట్టి । రెండు నెవనిఁ జే
రి యుండు నాపరునిచే । బ్రతుకు ననుట మంచి ప
లుకు సుమ్ము ॥ ౫

కం॥ మరణంబు కలుగు నప్పుడు । పరమున నీయాత్మ యె
ట్లు పరఁగునో, యకటా । తిరముగఁ బలికెద గౌత
మ । పరమరహస్యంబు ధ్రువము బ్రహ్మము దానిన్ ॥

కం॥ మేనులఁ బడయఁగఁ గొందరు। యోనులఁ జెందంగఁ
బోవుచుందురు, కర్మ । జ్ఞానానుసారమున నతి । హీ

గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్ ॥

౩. ఊర్ధ్వం ప్రాణ మున్నయ త్యపానం ప్రత్యగస్యతి ।
మధ్యే వామన మాసీనం విశ్వేదేవా ఉపాసతే ॥

౪. అస్య విస్రంసమానస్య శరీరస్థస్య దేహినః । దేహా
ద్విముచ్యమానస్య కిమత్ర పరిశిష్యతే॥ ఏత ద్వై తత్॥

౫. న ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన । ఇ
తరేణతు జీవన్తి యస్మి న్నేతా వుపాశ్రితౌ ॥

౬. హన్త త ఇదం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతన
మ్। యథా చ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి గౌతమ ॥

౭. యోని మన్యే ప్రపద్యన్తే శరీరత్వాయ దేహినః ।

న స్థావరతఁ గాంతు రీగతి నితరుల్ ॥ ౭

ఉ॥ పంచజనాళికిం నిదురపట్టిన యప్పుడు పూరుషుండు మే । ల్కాంచుచుఁ గోరి కోరి పరికల్పన చేయుచు నుండు, వాఁడె య । త్యంచిత లోకధారకుఁడు బ్రహ్మము వాఁ డమృతంబు శుక్రమున్ । మించిన దెద్ది యాపదము మీఁద దలంపఁగ నిద్ది యద్దియే ॥ ౮

తే॥గీ॥ అగ్ని యొక్కఁడె జగతి నందందుఁ, జేరి । రూపు రూపునకుం బ్రతిరూపమయ్యె, । నట్లు సర్వాన్తరాత్మ బాహ్యమున నుండి । రూపురూపునకుం బ్రతిరూపమయ్యె ॥ ౯

తే॥గీ॥ అనిలుఁ డొక్కఁడె జగతి నందందుఁ జేరి । రూపు రూపునకుం బ్రతిరూపమయ్యె । నట్లు సర్వాన్తరాత్మ బాహ్యమున నుండి । రూపు రూపునకుం బ్రతిరూపమయ్యె ॥ ౧౦

స్థాణు మన్యేఽనుసంయన్తి యథాకర్మ యథాశ్రుతమ్॥

౮. య ఏష సుప్తేషు జాగర్తి కామంకామం పురుషో నిర్మిమాణః । త దేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ త దేవామృత ముచ్యతే । తస్మిన్ల్లోకాః శ్రితాః సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన ॥ ఏతద్వై తత్ ॥

౯. అగ్ని ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ । ఏక స్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా రూపంరూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ ॥

౧౦. వాయు ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ । ఏక స్తథా సర్వ భూతాన్తరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ ॥

తే॥గీ॥ అఖిల లోక లోచన గతుఁ డరుణుఁ డెట్లు। బా
హ్య చాక్షుష దోష లేపము నెనయఁడు,। లోక
ముల కతఁ డొకఁ డట్లు లోన నుండి। బాహ్యుఁడై
లోక దుఃఖ లేపముఁ బడయఁడు ॥ ౧౧

తే॥గీ॥ అతఁడు వశి యొక్కఁ డఖిలభూతాన్తరాత్మ,। బీ
జ మొక్కటి యొనరించుఁ బెక్కుగతులఁ,। గలఁడు
లోనె యతం, డని తెలియు ధీరు। లందుదురు నిత్య
సుఖ, మది యంద రొరులు ॥ ౧౨

చం॥ కలఁడొక నిత్యచేతనుఁడు కామము *లాతఁడు నిత్యు
లౌననే। కులు నగు నెల్లచేతనులకున్ ఘటియింపు
చు నున్నవాఁడు లోఁ। గలఁడతఁ డంచు నిశ్చయము
కల్గిన ధీరులకే పొసంగు మం। గళమగు నిత్యశాంతి, య
ది కల్గమ తక్కిన వారి కెప్పుడున్ ॥ ౧౩

కం॥ అదె యిది యని నిర్దేశా। స్పదంబు కాకుండు సు

---

౧౧. సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షుర్న లిప్యతే చా
క్షుషై ర్బాహ్యదోషైః। ఏక స్తథా సర్వభూతాన్త
రాత్మా న లిప్యతే లోకదుఃఖేన బాహ్యః॥

౧౨. ఏకో వశీ సర్వభూతాన్తరాత్మా ఏకం బీజం బహుధా
యః కరోతి। త మాత్మస్థం యేఽనుపశ్యన్తి ధీరా స్తే
షాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్॥

౧౩. †నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానా మేకో బ
హూనాం యో విదధాతి కామాన్। త మాత్మస్థం యే
ఽనుపశ్యన్తి ధీరా స్తేషాం శాన్తి శ్శాశ్వతీ నేతరే
షామ్॥

౧౪. త దేత దితి మన్యన్తేఽనిర్దేశ్యం పరమం సుఖమ్। కథ

---

*'అతఁడనిత్యులు' = †'నిత్యోఽనిత్యానామ్' అని శంకరమత పాఠము

ఖము చక్కఁగ భావిం । చెద రది వెలుఁగునో వెలుఁ
గదా । మదిలో నే నద్ది తెలియు మార్గము కలదే ॥

తే॥గీ॥ ఆతని వెలుంగు పై వెల్గఁ డరుకఁ డట్ల । యిందువు
ను జిక్కలు మెఱుంగు లెట్టులగ్ని, । వాని వెలుఁగు
వెంబడినె సర్వము వెలుంగు। వాని వెలుఁగున వెలుఁ
గు సర్వంబు లివ్వి ॥ ౧౫

తే॥గీ॥ కలదు పయి వేరు క్రింద కొమ్మలుగ రావి, । యది స
నాతన మదియె బ్రహ్మ మదె శుక్ర । మమృత మఖిల
లోకాశ్రియం బదియె,దాని । నెవ్వఁడును మీఱఁ
గాఁ జాలఁ,డిదియె యద్ది ॥ ౧

కం॥ పొడగను నదెల్ల నిందే । వెడలున్ బ్రాణమునఁ గ
దలుఁ,బిడుగెత్తిన క్రై । వడి దీనిఁ గాంచు భ
యం। పడు,దీనిం దెలియువారి పద మమృత మ
గున్ ॥ ౨

న్మ తద్విజానీయాం కిము భాతి విభాతి వా ॥

౧౫. న తత్ర సూర్యో భాతి న చన్ద్రతారకం నేమా వి
ద్యుతో భాన్తి కుతో ఽయ మగ్నిః । త మేవ భాన్త
మనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి ॥

ఇతిపఞ్చమావల్లీ

౧. ఊర్ధ్వమూలో అవాక్ శాఖ ఏషోశ్వత్థ స్సనాతనః। త
దేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృత ముచ్యతే। తస్మిల్లో
కాః శ్రితా స్సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన॥ఏతద్వైతత్

౨. యదిదం కించ జగత్సర్వం ప్రాణ ఏజతి నిస్సృతమ్।
మహద్భయం వజ్ర ముద్యతం య ఏత ద్విదు రమృ
తా స్తే భవన్తి ॥

ఆ॥ వె॥ పావకుఁడు తపించు భానుండు నట్టుల। పాకశాసనుం
డుపవనుఁ డట్ల। దండధరుఁడు నట్ల తమతమ పనుల
లోఁ। బాఱుచుందు రతని భయము వలన॥ 3

కం॥ తన తను వెడలక మున్నే। జనుఁ డీతత్త్వంబుఁ దె
లియఁ జాలం డైనన్। గనఁబడు లోకములందె। ల్ల
ను దనువులఁ గాంచుచుండు లాఘవము మెయిన్॥ ౪

తే॥ గీ॥ ఎట్ల యాదర్శమం దాత్మ నట్ల, కలల। యందు నె
ట్లట్ల పితృలోకమందు, నీట। నెట్ల గంధర్వ లోకమం
దట్ల, యెండ। నీడలకు నట్ల, ధాతృని నెలవునందె॥ ౫

ఆ॥ వె॥ వేఱుగాఁగ నుద్భవించు నింద్రియములు। వేఱువేఱు
లగుట విశద రీతి। నుదయ మస్తమయము నొప్పఁగా
గీక్షించి। తెలియు ధీరు శోక మొలయ దెపుడు॥ ౬

మ॥ పరమా మానస మింద్రియంబులకు, నాపై సత్త్వ

---

౩. భయాదస్యాగ్ని స్తపతి భయా త్తపతి సూర్యః।
భయాదిన్ద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి ప
ఞ్చమః॥

౪. ఇహ చే దశక ద్బోద్ధుం ప్రాక్శరీరస్య విస్రసః। త
త స్సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ కల్పతే॥

౫. యథాదర్శే తథాత్మని యథాస్వప్నే తథాపితృలో
కే। యథాప్సు పరీవ దదృశే తథా గన్ధర్వలోకే ఛా
యాతపయోరివ బ్రహ్మలోకే॥

౬. ఇన్ద్రియాణాం పృథగ్భావ ముదయాస్తమయౌ చ
యత్। పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వా ధీరో న శో
చతి॥

౭. ఇన్ద్రియేభ్యః పరం మనో మనస స్సత్త్వముత్తమమ్। స
త్త్వా దధి మహానాత్మా మహతోఽవ్యక్తముత్తమమ్॥

మింపారుఁ, గ। త్పరమం దాత్మ మహాత్తు, మీఁలున మహత్తత్త్వంబు నవ్యక్తమున్, (౭)। పరుఁ డవ్యక్తము కంటెఁ బూరుషుఁడు తా వ్యాపించు నిర్లింగుఁ, డా। పరు తత్త్వంబు నెఱుంగువాఁ డమృతముం బ్రాపించెడి ముక్తుఁడై (౮)॥ ౭

ఆ॥ వె॥ ఇతని రూపు కంటి కెదురుగా నిలువదు, । కంట నెవఁడు నితనిఁ గానఁజాలఁ, । డెదను బ్రదలకుండ మది నీతఁ డెఱుఁగనౌ, । నిది యెఱుంగు వారలే యమృతులు (౯)॥ ౮

కం॥ మానసముతోడ నైదగు । జ్ఞానేంద్రియములును బుద్ధి కదలక యెందున్ । ధ్యానింప నగునొ దానినె। మానిత పరమగతి యండ్రు మానులు జగతిన్ (౧౦)॥ ౯

కం॥ ఈరీతి దృఢతరేంద్రియ । ధారణ యోగమని యండ్రు, దానికి జనిసం । హారములు ప్రమత్తత చే । నౌరెకు నగు, గాన నందు జాగ్రత్త తగున్ (౧౧)॥ ౧౦

---

౮. అవ్యక్తాత్తు పరః పురుషో వ్యాపకోఽలిఙ్గ ఏవ చ। యజ్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జన్తు రమృతత్వం చ గచ్ఛతి॥

౯. న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనమ్ । హృదా మనీషా మనసాభిక్లృప్తో య ఏత ద్విదు రమృతా స్తే భవన్తి ॥

౧౦. యదా పఞ్చావతిష్ఠన్తే జ్ఞానాని మనసా సహ । బుద్ధిశ్చ న విచేష్టేత తా మాహుః పరమాం గతిమ్ ॥

౧౧. తాం యోగమితి మన్యన్తే స్థిరా మిన్ద్రియ ధారణామ్। అప్రమత్త స్తథా భవతి యోగో హి ప్రభవాప్యయౌ॥

చం॥ పలుకు మనంబు కన్నతని పట్టు కనుంగొనలేవు, చూ
డఁగాఁ। గలఁడని పల్కు తక్క వఱి కన్గొను సాధన
మెద్ది(౧౨), కావునన్। గలుగుట తత్త్వభావ మనఁగా
నివి రెండును గల్గ నాపయిన్। గలఁడనఁ దత్త్వభావము
ప్రకాశము గాంచి ప్రసన్నమై తగున్ (౧౩)॥ ౧౧

ఉ॥ హృదయములోపలన్ గలుగు నెల్ల మనోరథముల్
శమింప సం। మదమున మర్త్యుఁడప్పుడె యమర్త్యత
బ్రహ్మసుఖాన్వితుండగున్ (౧౪), । హృదయమునందు
నున్న ముడులెల్లను వీఁగిన యప్పుడే సుమీ। యిది య
మృతత్వ హేతువగు, నింతియ నీకనుశాసనం బగున్
(౧౫)॥ ౧౨

కం॥ శతము నొకండును హృదయా। న్వితములు నాడు
లు గలవొకఁ డింటు శిరస్సుం। గతమగు నామృతి వెడ
లిన। మృతతం గను, నుత్క్రమణమె యితరగతి

---

౧౨. నైవ వాచా న మనసా ప్రాప్తుం శక్యో న చక్షు
షా। అస్తీతి బ్రువతో ఽన్యత్ర కథం తదుపలభ్యతే॥

౧౩. అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్య స్తత్త్వభావేన చోభయోః। అ
స్తీత్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి॥

౧౪. యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామా యే ఽస్య హృది
శ్రితాః। అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ స
మశ్నుతే॥

౧౫. యదా సర్వే ప్రభిద్యన్తే హృదయస్యేహ గ్రన్థయః।
అథ మర్త్యోఽమృతో భవ త్యేతావ దనుశాసనమ్॥

౧౬. శతం చైకా చ హృదయస్య నాడ్య స్తాసాం మూ
ర్ధాన మభినిస్సృతైకా। తయోర్ధ్వమాయ న్నమృత

యిడున్ (౧౬)॥ ౧౩

చం॥ జన హృదయంబులం దొకఁడు సన్నిహితుం డయి
యంత రాత్ముడై । యనయము నుండు సంగుటము నం
తియ పూరుషుఁ, డాతనిన్ హరంc । బున నెగయిం
పఁగా వలయు ముంజతృణమునుండి యిషీకనొలె నీ ।
తను ప్రననుండి ధీరత, సతం డమృతంబును శుక్రమౌఁ
జుమీ (౧౭)॥ ౧౪

తే.గీ॥ యముఁడు చెప్పిన బ్రహ్మవిద్యను సయోగ । విధిగ
నంతయు నచికేతుఁ డధిగమించి । బ్రహ్మసంప్రాప్తుఁడ
య్యె నీరజుఁడునమృతుఁ,। డితరుఁ డధ్యాత్మ నెఱిఁగి
న నిట్టులె యగు(౧౮)॥ ౧౫

ఉ॥ మనలనతండు ప్రోవుత సమంబుగఁ, బాలనసేయుఁ
గాప్రితన్ । మనముసు వీర్యమొక్క మొగి మానక చే
యుముగాత నెప్పుడున్ । మనదగునీయధీతమును మాని
త తేజముగాత, ద్వేషమున్ । మన కెపుడున్ దొలంగు

త్మ మేవ విద్వజ్ఞాన్యోఽతర్పిచణే భవన్తి ॥

౧౭- అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరాత్మా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః । తం స్వాచ్ఛరీరాత్ప్రవృహే న్ముఞ్జాదివేషీకాం ధైర్యేణ । తం విద్యాచ్ఛుక్ర మమృతం తం విద్యాచ్ఛుక్ర మమృతమితి ॥

౧౮- మృత్యుప్రోక్తాం నచికేతోఽథ లబ్ధ్వా విద్యామేతాం యోగవిధించ కృత్స్నమ్ । బ్రహ్మప్రాప్తో విరజోఽభూ ద్విమృత్యు రన్యోఽప్యేవం యో విదధ్యాత్మమేవ ॥

౧౯. సహ నావవతు । సహ నౌ భునక్తు । సహవీర్యం కరవా వహై । తేజస్వినావధీత మస్తు మా విద్విషావహై । ఓం

త, శమంబు శమంబు శమంబు గావుతన్ (౧౯)॥ ౧౬

ఇది మహామహోపాధ్యాయ శ్రీపరవస్తు
వేంకటరంగనాథాచార్యార్య వరగురు కృతు
లలోనాంధ్రికఠోపనిషత్తు.

శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః ॥

ఇతిషష్ఠీవల్లీ.

ఇతిద్వితీయోఽధ్యాయః.

కఠోపనిషత్సమాప్తా.

ఆంధ్రప్రశ్నోపనిషత్తు.

శాంతి.

ఉ॥ వింపుము గాత మా చెవుల వేలుపులార శుభంబు లెప్పుడున్ । గంపుముగాత భద్రములె కన్నుల నోయ జనీయులార యె । ప్డుందరమైన యంగముల పోడిమి మిమ్మునుతించువారమై। యుందుముగాత నాయువిరవొందగ మేనుల మీకు నింపుగాన్ ॥

ఆ॥వె॥ ఇంద్రుడిచ్చు మేలు వృద్ధశ్రవుడు విశ్వవేదుడైన పూష విభుడు నట్లు । తానరిష్టనేమి తార్క్ష్యుండు మాకు బృ । హస్పతియును శుభదులగుదు రెలమి ॥

(శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతి).

వ। భారద్వాజుండగు సుకేశుండును, శైబ్యుండగు సత్యకాముండును, సౌర్యాయణియగు గార్గ్యుండు, నాశ్వలాయ

ప్రశ్నోపనిషత్.

శాన్తిః.

భద్రం కర్ణేభి శ్శృణుయామ దేవాః। భద్రం పశ్యే మాక్షభి ర్యజత్రాః । స్థిరై రఙ్గై స్తుష్టువాగ్ంస స్తనూభిః । వ్యశేమ దేవ హితం యదాయుః । స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః । స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః । స్వస్తి న స్తార్క్ష్యో అరిష్ట నేమిః । స్వస్తి నో బృహస్పతి ర్దధాతు ॥

(ఓంశాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.)

౧. సుకేశా చ భారద్వాజః శైబ్యశ్చ సత్యకామః సౌర్యాయణీ చ గార్గ్యః కౌశల్య శ్చాశ్వలాయనో భార్గవో

నుండగు కౌసల్యుండును, భార్గవుండగు వైదర్భియును, కా
త్యాయనుండగు కబంధియు,నను నీయార్వురును బ్రహ్మపరులు
ను బ్రహ్మనిష్ఠులు నై పరబ్రహ్మంబు వెదకుచు నీతం డిదంతయు
ను మనకుం జెప్పం గలండని సమిత్పాణులై భగవంతునిం బి
ప్పలాదుం జేరంజనిరి(౧). వారల కాఋషి వెండియుం దపో
బ్రహ్మచర్య శ్రద్ధల నొకసంవత్సరం బిచ్చట నుండి యటపై
యభీష్టంబుగాఁ బ్రశ్నంబు లడుగుడు, మేమెఱుంగఁ గలమే
నియంతయు మీకుఁ దెలిపెద మనియె(౨). అటపైఁ గాత్యా
యనుండగు కబంధి వచ్చి భగవంతుఁడా యీప్రజ లెందునుండి
పుట్టుచున్నారని యడిగె(౩). ఆతని కతం డిట్లనియె-

ప్రజాపతి ప్రజాకాముండై తపమొనరించె. తపంబుఁ
జేసి పేరలు నాకుఁ బ్రజలం బెక్కువిధంబులం జేయుదునని

వైదర్భిః కబన్ధీ కాత్యాయన స్తేహైతే బ్రహ్మపరాః
బ్రహ్మనిష్ఠాః పరం బ్రహ్మాన్వేషమాణా ఏషహవై తత్స
ర్వం వక్ష్యతీతి తేహ సమిత్పాణయో భగవన్తంపిప్ప
లాద ముపసన్నాః ॥

౨. తాన్ హ స ఋషి రువాచ భూయ ఏవ తపసా బ్ర
హ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంవత్సరం సంవత్స్యథయథా
కామం ప్రశ్నాన్ పృచ్ఛథ యది విజ్ఞాస్యామః స
ర్వం హ వో వక్ష్యామ ఇతి ॥

౩. అథకబన్ధీకాత్యాయన ఉపేత్య పప్రచ్ఛ భగవన్ కు
తో హ వా ఇమాః ప్రజాః ప్రజాయన్త ఇతి ॥

౪. తస్మై స హోవాచ ప్రజాకామో వై ప్రజాపతిః సత
పోఽతప్యత సతపస్తప్త్వా స మిథునముత్పాదయతే ।
రయించ ప్రాణం చేత్యేతౌ మే బహుధా ప్రజాః

మెంచి రయియుం బ్రాణంబు ననుమిథునముం బుట్టించె(౪). ప్రాణంబె యాదిత్యుండు- రయియె చంద్రుండు- మూర్తంబు నమూర్తంబునను నిది యెల్ల రయి- కావున మూర్తియే రయి యయ్యె- (౫) మఱి యాదిత్యుం డుదయింపుచుం దూర్పు దిక్కుం జొచ్చుం గావునం దూర్పుప్రాణంబులం గిరణంబులం జేర్చు- అట్లు దక్షిణంపుదిక్కును బడమటిదిక్కును వడదిక్కును గ్రిందును మీదు నవాంతరదిక్కులుం జొచ్చుచు నంతయుం బ్రకాశింపించుం గాన నన్నిప్రాణంబులం గిరణంబులం జేర్చు (౬)- అయితండె వైశ్వానరుండు విశ్వరూపుండు ప్రాణమునగ్నియునై యుదయింపుచున్నవాఁడు- ఇది పద్యమునం జెప్పంబడియె-(౭).

తే॥గీ॥ విశ్వరూపుఁడు హరి జాతవేదుఁడు తపనుండు జ్యోతియును బరాయణముం డొకండు । వేవెలుంగు శతవిధము

కల్పిష్యత ఇతి ॥

౫. ఆదిత్యో హవై ప్రాణో రయి రేవ చన్ద్రమాః రయిర్వా ఏతత్సర్వం యన్మూర్తం చామూర్తంచ తస్మా న్మూర్తి రేవరయిః ॥

౬. అథా దిత్యః ఉదయ న్యత్ప్రాచీందిశం ప్రవిశతి తేన ప్రాచ్యాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే । యద్దక్షిణాం యత్ప్రతీచీం యదుదీచీం యదధో యదూర్ధ్వం యదన్తరా దిశో యత్సర్వం ప్రకాశయతి తేన సర్వాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే ॥

౭. స ఏష వైశ్వానరో విశ్వరూపః ప్రాణోఽగ్ని రుదయతే తదేతదృచాభ్యుక్తమ్ ॥

౮. విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసం పరాయణం జ్యోతిరేకం తపన్తమ్। సహస్ర రశ్మి శ్శతధా వర్తమానః

గా వసించు । ప్రాణుఁ డుదయించు సూర్యుఁడు ప్రజలకెల్ల॥ (౮)

వ॥ సంవత్సరంబే కదా ప్రజాపతి- వానికి దక్షిణాయనంబు నుత్తరాయణంబు ననురెండు మార్గంబులుగలవు- కావున నెవ్వారలిష్టాపూర్తంబులను కృతకంబుల నుపాసింపుదురో వారలు చంద్రలోకంబుం జెందుదురు- వారలె మరలి వత్తురు- కావున నీఋషులు ప్రజాకాములగుచు దక్షిణాయనంబు పొందుదురు. పితృయాణ సంబంధి యగు నీచంద్రుండే కదా రయి(౯).

మఱి తపో బ్రహ్మచర్య శ్రద్ధా విద్యల నాత్మస్వరూపంబు వెదకి యుత్తరాయణమార్గంబున నాదిత్యునిం జెందుదురు- ఇదియె కదా ప్రాణాయతనంబు- ఇదియె యమృతంబభయం బిదిపరాయణం బిందుండి మరల రీప్రజాపతియెః రోధకుండు - కావున నీపద్యంబు. (౧౦)

ప్రాణః ప్రజానా ముదయ త్యేష సూర్యః ॥

౯. సంవత్సరో వై ప్రజాపతి స్తస్యాయనే దక్షిణం చోత్తరంచ తద్యేహ వై తదిష్టాపూర్తే కృతమి త్యుపాసతే తే చాన్ద్రమసమేవ లోక మభిజయన్తే తఏవ పునరావర్తన్తే తస్మాదేతే ఋషయః ప్రజాకామా దక్షిణం ప్రతిపద్యన్తే। ఏషహ వై రయిర్యః పితృయాణః।

౧౦. అథో త్తరేణ తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా విద్యయాత్మానమన్విష్యాదిత్య మభిజయన్తే ఏతద్వై ప్రాణానామాయతన మేతదమృత మభయ మేతత్పరాయణమేతస్మా న్న పునరావర్తన్త ఇత్యేష నిరోధః ॥ తదేషశ్లోకః ।

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

తే॥గీ॥ ద్వాదశాకృతి పిత పంచపాదుఁ డితఁడు। జివిఁ బరా
ర్ధస్థుఁడు పురీషి యవు నటఁడు౹ । పరులు, సప్తచ
క్రిమున షడరమునందు । నర్పితుండు విచక్షణుం డం
డు రొరులు ॥ (౧౧)

వ॥ మాసముకదా ప్రిజాపతి- అతనికిం గృష్ణపక్షుంబె
రయి- శుక్లపక్షుంబె ప్రాణంబు- కావున నీఋషులు శుక్లప
క్షుంబున నితరు లితరపక్షుంబున నిష్టిం జేయుచుందురు(౧౨)

అహోరాత్రంబె ప్రిజాపతి- వానికిఁ బగలేప్రా
ణంబు- రాత్రియే రయి- పగలు రతిజేయువారు ప్రాణ
ముం గదా వుత్తురు- కావున రాత్రి రతిం గూడుట బ్రహ్మ
చర్యంబె యగును (౧౩)-

అన్నంబె కదా ప్రిజాపతి- అందువలనఁ గదా రేతం
బు- దానివలన నీప్రిజలు పుట్టుచుందురు (౧౪)-

---

౧౧. పఞ్చ పాదం పితరం ద్వాదశాకృతిం దివ ఆహుః ప
రే అర్ధే పురీషిణమ్।అథేమే అన్య ఉ పరే విచక్షణం
సప్త చక్రే షడర ఆహు రర్పితమితి ॥

౧౨. మాసోవై ప్రిజాపతి స్తస్య కృష్ణ పక్ష ఏవరయిః శు
క్లః ప్రాణస్త స్మాదేత ఋషయశ్శుక్ల ఇష్టిం కుర్వన్తీ
తర ఇతరస్మిన్ ॥

౧౩. అహోరాత్రోవై ప్రిజాపత స్తస్యాహరేవ ప్రా
ణో రాత్రిరేవ రయిః ప్రాణంవా ఏతే ప్రిస్కన్దన్తి ।
యే దివా రత్యా సంయుజ్యన్తె బ్రహ్మచర్యమేవ తద్య
ద్రాత్రౌ రత్యా సంయుజ్యన్తే ॥

౧౪. అన్నం వై ప్రిజాపతి స్తతోహవై తద్రేత స్తస్మాది
మాః ప్రజాః ప్రిజాయన్త ఇతి ॥

కావునఁ బ్రజాపతి వ్రతంబు నెవ్వరు చేయుదురో వారు మిథునంబు పుట్టించువారు- ఎవ్వారలకుఁ దపంబు బ్రహ్మచర్యంబుం గలదో యెవ్వరియందు సత్యము ప్రతిష్ఠితమై నదో వారికే యీబ్రహ్మలోకంబు (౧౫)-

కుటిలం బనృతంబు మాయయు నెవ్వారలయందుఁ గలుగవో వారలకే విరజంబగు నాబ్రహ్మలోకము (౧౬)-

---

వ ॥ అటపై నతని భార్గవుండగు వైదర్భి యడిగె నెట్లనిన- ఓభగవంతుఁడా! ఎందరే దేవులు ప్రజను ధరింపుచున్నారు, ఎందరు దీనిం బ్రకాశింపఁపుచున్నారు, ఇందెవ్వఁడు వరిష్ఠుండు (౧)- అన నతని కాతం డిట్లనియె-

ఆకాశంబును వాయువు నగ్నియును జలంబును బృథివియు ననువారును వాక్కును మనంబును నేత్రంబును శ్రో

---

౧౫. తద్యే హ తత్ప్రజాపతి వ్రతంచరన్తి తే మిథున ముత్పాదయన్తే । తేషామే వైష బ్రహ్మలోకో యేషాం తపో బ్రహ్మచర్యం యేషు సత్యం ప్రతిష్ఠితమ్ ।

౧౬. తేషామసౌ విరజో బ్రహ్మలోకో నయేషు జిహ్మ మనృతం నమాయా చేతి ॥

ఇతి ప్రథమః ప్రశ్నః.

౧. అథ హైనం భార్గవో వైదర్భిః పప్రచ్ఛ । భగవన్ కత్యేవ దేవాః ప్రజాం విధారయన్తే కతర ఏతత్ప్రకాశయన్తే కః పున రేషాం వరిష్ఠ ఇతి ॥

౨. తస్మై స హోవాచాకాశో హ వా ఏష దేవో వాయు రగ్నిరాపః పృథివీ వాఙ్మనశ్చక్షు శ్శ్రోత్రంచ। తే ప్ర

త్రంబు ననువారును దేవులు- మేమీ బాణమునుబట్టి ధరింపుచు న్నవారమని వారు వివరింపం దొడంగిరి (2)- వారికి వరిష్ఠుం డగు ప్రాణుండు మోహమును జెందకుండేనొకండనె నాస్వ రూపంబు నయిదు తెఱంగులం బంచి యీ బాణముం బట్టి ధరిం పుచున్నవాఁడ ననియె- వారది నమ్మరైరి (3)-ఆతండభిమానంబు నం బైకి లేవం జూచె, ఆతండు లేచిన వెంబడి నందరును లే వం దొడంగి రతండు ప్రతిష్ఠితుఁడుగా నందరును బ్రతిష్ఠితులై రి,అదియెట్లన్నను- తేనెటీఁగలన్నియుఁ దేనెటీఁగల పెద్ద లేవం జూచిన లేవం దొడఁగును నది నిల్చిన నిల్చు- అట్ల వాఙ్మనశ్చ క్షుశ్శ్రోత్రదేవులు సంతసిల్లి ప్రాణదేవునిఁ బొగడం దొ డంగిరి (4).

కాశ్యాభివదన్తి వయ మేతద్బాణ మవష్టభ్య విధా రయామః ॥

3. తాన్ వరిష్ఠః ప్రాణ ఉవాచ। మా మోహ మాపద్య థాహ మేవైతత్ పఞ్చధాత్మానం ప్రవిభజ్యైతద్బా ణమవష్టభ్య విధారయామీతి ॥

4. తేఽశ్రద్ధధానా బభూవుః సోఽభిమానాదూర్ధ్వము త్క్రామత ఇవ తస్మిన్నుత్క్రామ త్యథేతరే సర్వ ఏవోత్క్రామన్తే తస్మింశ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వ ఏవ ప్రతిష్ఠన్తే। తద్యథా మక్షికా మధుకర రాజాన ముత్క్రా మన్తం సర్వాఏవోత్క్రామన్తే తస్మింశ్చ ప్రతిష్ఠమా నే సర్వా ఏవ ప్రాతిష్ఠన్త ఏవం వాఙ్మనశ్చక్షుః శ్రో త్రం చ తే ప్రీతాః ప్రాణం స్తున్వన్తి ॥

తే॥గీ॥ ఈతఁడె తపించు నగ్నియై యితఁడెసూర్యుఁ । డితఁడె పర్జన్యుఁ డింద్రుఁడు నితఁడె వాయు । వీతఁడే సుమ్ము పృథివి రయి యును సదస । దాత్మకుండగు దేవుండు నమృత మితఁడె (౫)॥

ఆ॥వె॥ ఋక్కు యజువు సామ మిట్లుజన్నంబు బ్రహ్మము ను క్షత్రము నను నన్నియు నిప్ర।యరము లెట్టులుండు నరదంబునాభియం।దట్ల ప్రాణమందు నమరియుండు॥

ఆ॥వె॥ ప్రజలకెల్ల నీవె పతివౌచుఁ బ్రాణ గర్భముల సంచరించి ప్రతిజనింతు,। బలుల నీకు నీప్రజలిడుదు,రిట్టి వి।ధుల మెయిం బ్రతిష్ఠితుఁడవు కాన (౭)॥

ఆ॥వె॥ ఈవె హవ్యముల వహింతువు సురలకు,। పితరులకును ముందు పెట్టు స్వధయు।నీవె,సత్యము గ నయితి వథర్వాంగిర।ఋషులోనర్చు సచ్చరితము తలఁప(గా) ॥

తే॥గీ॥ నీ వెయింద్రుండ వో ప్రాణ దేవ తేజ।మునను రుద్రుండ వైతివి ప్రోచువాఁడ।వీవె కద జ్యోతులకుఁబతివై వెలుఁ

---

౫ ఏషోఽగ్నిస్తపత్యేష సూర్య ఏషపర్జన్యో మఘవా నేష వాయుః । ఏషపృథివీరయిర్దేవః సదసచ్చామృతంచ యత్॥

౬ అరా ఇవ రథనాభౌ ప్రాణేసర్వం ప్రతిష్ఠితమ్। ఋచోయజూంషిసామాని యజ్ఞః క్షత్రం బ్రహ్మచ ॥

౭ ప్రజాపతి శ్చరసి గర్భేత్వమేవ ప్రతిజాయసే । తుభ్యం ప్రాణ ప్రజాస్త్విమాబలిం హరన్తి యఃప్రాణైః ప్రతితిష్ఠసి ॥

౮ దేవానా మసివహ్నితమః పితౄణాం ప్రథమా స్వధా। ఋషీణాం చరితం సత్య మథర్వాఙ్గిరసామపి ॥

౯ ఇన్ద్రస్త్వం ప్రాణ తేజసా రుద్రోఽసి పరిరక్షితా।

గుచ్ఛసూర్యుఁడను పేరఁ దిరుగుదు సురపథమున (౯)॥

క౦॥ కలప్రజలు ప్రాణుఁడా యీయిల వర్షము నీవు కురి
య నెలమి మనకుఁ గావలసిన యన్నం బంతయుఁ
గలుగు ననుచు సంతసంబుఁ గాంతురు మదిలోన్ (౧౦)

ఆ॥గీ॥ ప్రాణ యేకఋషివి వ్రాత్యుండవయిన సత్పతివి నీ
వె సర్వభక్షకుఁడవు। మాతరిశ్వదేవ మాతండ్రి వీవు
స్తిర్పణంబు జేసు మాద్య చెపుదు(౧౧)॥

ఆ॥గీ॥ వాక్కునందు నెద్ది వర్తిలు నీమేన। శ్రోత్రమందు నట్ల
నేత్రమందు। మనమునందు నుండు ననయంబు దాని
నిం। శాంతఁ జేసి వెడల కుండుమయ్య (౧౨)॥

ఆ॥వె॥ ఎద్ది త్రిదివమందు నెంతయుఁ బ్రతిష్ఠిత। మద్ది ప్రాణ వ
శమునందు నుండు। మాత సుతులఁ బ్రోచు మాడ్కిఁ
గాపాడుమీ। సిరిని బ్రజ్ఞ నొందఁ జేయు మమ్ము(౧౩)

త్వ మన్తరిక్షే చరసి సూర్యస్త్వం జ్యోతిషాంపతిః॥

౧౦. యదా త్వమభివర్షస్యథేమాః ప్రాణ తే ప్రజాః। ఆ
నన్దరూపా స్తిష్ఠన్తి కామాయాన్నం భవిష్యతీతి ॥

౧౧. వ్రాత్యస్త్వం ప్రాణైకఋషి రత్తా విశ్వస్య సత్పతిః।
వయ మాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వనః॥

౧౨. యా తే తనూర్వాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రేయా చ
క్షుషి। యా చ మనసి సన్తతా శివాం తాం కురు మో
త్క్రమీః॥

౧౩. ప్రాణస్యేదం వశే సర్వం త్రిదివే యత్ప్రతిష్ఠితమ్।
మాతేవ పుత్రాన్ రక్షస్వ శ్రీశ్చ ప్రజ్ఞాం చ థేహి న
ఇతి ॥

ఇతి ద్వితీయః ప్రశ్నః.

అటుపై నీతని నాశ్వలాయనుండగు కౌశల్యుం డిట్లని యడిగె- ఓ భగవంతా! ప్రాణ మెందుండి పుట్టుచున్నది- ఈశరీరమున కెట్లు వచ్చుచున్నది- ఆత్మ నేర్పరచి యెట్లుండును- ఏ చొప్పున నిందుండి వెడలును- వెలి కెట్లు చేరును- అధ్యాత్మమున నెట్లు నిలుచును(౧)- అనిన నాతని కతం డిట్లు పలికె- అతిప్రశ్నలం జేయుచున్నావు- నీవు బ్రహ్మిష్ఠుండవు- కావున నీకు నేఁ జెప్పెద(౨)-

ఆత్మవలననె ప్రాణంబు పుట్టును- ఇది పురుషుని నీడవోలె మనంబు జాడనె యీమేనునకు వచ్చును(౩)-

సమ్రాజుండు "నీవీగ్రామంబు నేలు- నీవీ గ్రామంబు నేలు" మని యధికారుల వినియోగించునట్ల యీప్రాణంబుగ నితరప్రాణంబుల వేఱువేఱ నధికరించు(౪)-

---

౧. అథ హైనం కౌశల్య శ్చాశ్వలాయనః పప్రచ్ఛ। భగవన్ కుత ఏష ప్రాణో జాయతే కథమాయా త్యస్మింఛ్ఛరీరే ఆత్మానం వా ప్రవిభజ్య కథం ప్రాతిష్ఠతే కేనోత్క్రమతే కథం బాహ్యమభిధత్తే కథ మధ్యాత్మమితి ॥

౨. తస్మై స హోవాచాతిప్రశ్నాన్ పృచ్ఛసి బ్రహ్మిష్ఠోఽసీతి తస్మాత్తేఽహం బ్రవీమి ॥

౩. ఆత్మన ఏష ప్రాణో జాయతే। యథైషా పురుషే ఛాయైతస్మిన్నేత దాతతం మనో కృతే నాయా త్యస్మింఛ్ఛరీరే ॥

౪. యథా సమ్రాడే వాధికృతా న్వినియుఙ్క్తే। ఏతా న్గ్రామా నేతాన్ గ్రామా నధితిష్ఠస్వే త్యేవ మేవైష ప్రాణః ఇతరాన్ ప్రాణాన్ పృథక్పృథగేవ సన్నిధత్తే ॥

పాయూపస్థంబుల నపానం బను పేర నుండు ప్రాణంబు ముఖనాసికలవెడలి చక్షుః శ్రోత్రంబులం దానె నిల్చు. నడుమ సమానంబు పేర నుండు. ఇదియె కదా హుతమైన యన్నంబును సమముగా నడవుచున్నది. అందువలన నీయేడు వెలుంగులు వెడలుచున్నవి(౫).

హృదయంబునఁ గదా యీయాత్మ యుండును. ఇందు నూటయొక్క నాడు లుండును. అందు నొక్కొక్క నాడికి నూరేసి నాడులుగలవు. అందు నొక్కొక్కదానికి డెబ్బదిరెండేసి కలవు. ఇట్లు వేనవేలు నాడులు కలవు. వానిలో వ్యానంబు పేరఁ జరించు(౬).

ఇంక నొకనాడి యుదానంబు పేర మీదుముఖంబుగా నుండి పుణ్యమునఁ బుణ్యలోకంబునకును బాపంబునఁ బాపలోకంబునకును నీరెంటనె మనుష్యలోకంబునకును నడపు(౭).

---

౫. పాయూపస్థే ఽపానం చక్షుశ్శ్రోత్రే ముఖ నాసికాభ్యాం ప్రాణస్స్వయం ప్రాతిష్ఠతే మధ్యేతు సమానః । ఏష హ్యేతద్ధుతమన్నం సమం నయతి తస్మాదేతాస్స ప్తార్చిషో భవన్తి ॥

౬. హృది హ్యేష ఆత్మా । అత్రైత దేకశతం నాడీనాం తాసాం శతం శత మేకైకస్యాం ద్వాసప్తతి ర్ద్వాసప్తతిః ప్రతిశాఖా నాడీసహస్రాణి భవన్త్యాసు వ్యానశ్చరతి ॥

౭. అథైకయోర్ధ్వ ఉదానః పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి పాపేన పాప ముభాభ్యామేవ మనుష్యలోకమ్ ॥

ఆదిత్యుండు కదా బాహ్యప్రాణంబు. ఈతండె చా క్షుషప్రాణంబు ననుగ్రహింపుచు నుదయించు. పృథివీదేవ తయె పురుషుని యపానంబై పట్టి యుండును. నడుమ నుండు నాకాశంబు సమానంబగు. వాయువే వ్యానంబగు(౮).

తేజంబే యుదానంబు కావునఁ దేజంబు శమింప మ నంబునం జేరు నింద్రియంబులతో వెండియును జన్మంబుఁ గాంచు(౯).

ఏచిత్తంబుననుండు దానితోడనె ప్రాణమ్ముం జేరు ను. ప్రాణంబు తేజంబుతోఁ గూడి యాత్మతోఁ గూడ సంకల్పించినచొప్పున లోకమ్ముం బొందించు(౧౦).

ఇట్లెఱింగి ప్రాణంబు నుపాసించు వానికిఁ బ్రజాహా నికలుగ దమృతుండు నగు. ఇందుకుఁ బద్యంబు గలదు(౧౧).

---

౮. ఆదిత్యోహవై బాహ్యః ప్రాణ ఉదయ త్యేష హ్యే నం చాక్షుషం ప్రాణ మనుగృహ్ణానః । పృథివ్యాం యా దేవతా సైషా పురుషస్యాపాన మవష్టభ్యా న్త రా యదాకాశ స్స సమానో వాయు ర్వ్యానః ॥

౯. తేజో హవై ఉదాన స్తస్మా దుపశాన్త తేజాః । పు నర్భవ మిన్ద్రియై ర్మనసి సమ్పద్యమానైః ॥

౧౦. య చ్చిత్త స్తేనైష ప్రాణ మాయాతి ప్రాణ స్తేజ సాయుక్తః । సహాత్మనా యథా సఙ్కల్పితం లోకం నయతి ॥

౧౧. య ఏవం విద్వాన్ ప్రాణం వేద । న హాస్య ప్రజా హీయతేఽమృతో భవతి తదేష శ్లోకః ॥

తా॥ మును ప్రాణము జనియించుట । యును వచ్చుటయు
ను బ్రతిష్ఠయును విభుభావం । బును దాని పంచగూ
పత । యును డెలిసిన నమృతభావ యోగ్యత కలు
గున్ (౧౨)॥

అటపై నీతని సౌర్యాయణియగు గార్గ్యుఁడు భగవం
తా! యీపురుషునియం దెవ్వి నిద్రించు నెవ్వి మేల్కొను
చుండు నీదేవుం డెట్టివాఁడై స్వప్నంబులం జూచు నెవ్వని
కీసుఖంబు కలుగు నెవ్వనియం దన్నియును సుప్రతిష్ఠితంబు
లగుచుండు నని యడిగె(౧)-

ఆతని కతం డిట్లనియె-ఓగార్గ్యా! సూర్యుం డస్తమించు
నప్పుడు కిరణంబులన్నియు నెట్లు తేజోమండలంబున నేకీభ
వించు నవిమాటిమాటికి నుదయించునప్పుడు వెడలుచుండు- అ

---

౧౨. ఉత్పత్తి మాయతిం స్థానం విభుత్వం చైవ పఞ్చధా ।
అధ్యాత్మం చైవ ప్రాణస్య విజ్ఞాయామృత మశ్ను
తే విజ్ఞాయామృత మశ్నుత ఇతి ॥

ఇతి తృతీయః ప్రశ్నః.

౧. అథ హైనం సౌర్యాయణీ గార్గ్యః పప్రచ్ఛ । భగవ
న్నేతస్మిన్ పురుషే కాని స్వపన్తి కాన్యస్మిన్ జాగ్రతి
కతర ఏష దేవ స్స్వప్నాన్ పశ్యతి కస్యైతత్సుఖం
భవతి కస్మిన్ను సర్వే సంప్రతిష్ఠితా భవన్తీతి ॥

౨. తస్మై స హోవాచ యథా గార్గ్య మరీచయోఽర్క
స్యాస్తం గచ్ఛతః సర్వా ఏతస్మిం స్తేజో మణ్డల ఏకీ
భవన్తి । తాః పునః పున రుదయతః ప్రచర న్త్యేవం

సైకదా యీయంతయును బరదేవుం డనంబడు మనంబున నే
కీభవించు. కావున నప్పుడీ పురుషుండు వినండు చూడండు
మూర్కొనండు చవిచూడండు ముట్టండు పలుకండు కొనండా
నందింపండు నడవండు నిద్రించుచున్నాం డనియందురు (౨).

ఈ ప్రకారంబునఁ బ్రాణాగ్నులె మేల్కొంచి యుండు. అ
పానంబె కదా గార్హపత్యంబు. వ్యానంబె యన్వాహార్య
పచనంబు. గార్హపత్యంబునుండి ప్రణీతంబగుం గానఁ బ్రా
ణం బాహవనీయం బగు (౩). ఉచ్ఛ్వాస నిశ్శ్వాసంబులే
యాహుతులు. వానిఁ సమంబుగా నడపునది సమానంబు. మ
నంబే కదా యజమానుండు. ఉదానం బిష్టఫలంబె. అది యీ
యజమానునిం బ్రతిదినంబును బ్రహ్మముం బొందించు (౪).

హ వై తత్సర్వం పరేదేవే మనస్యేకీభవతి । తేన త
ర్హ్యేష పురుషో న శృణోతి న పశ్యతి న జిఘ్రతి న ర
సయతే న స్పృశతే నాభివదతే నాదత్తే నానన్ద
యతే న విసృజతే నేయాయతే స్వపితీత్యాచక్షతే ॥

3\. ప్రాణాగ్నయ ఏవైతస్మిన్ పురే జాగ్రతి । గార్హప
త్యో హ వా ఏషోఽపానో వ్యానోఽన్వాహార్య పచ
నో యద్గార్హపత్యాత్ప్రణీయతే ప్రణయనా దాహ
వనీయః ప్రాణః ॥

౪. యదుచ్ఛ్వాస నిశ్శ్వాసా వేతా వాహుతీ సమం నయ
తీతి స సమానః । మనో హ వావ యజమాన ఇష్టఫలమే
వోదానః స ఏనం యజమాన మహరహ ర్బ్రహ్మ గ
మయతి ॥

ఇందీదేవుండు స్వప్నమున మహిమ ననుభవించు-చూచిచూచియున్న దానినే చూచును - విని విని యున్నదానినె వినును - దేశ దిగన్తరంబులచే ననుభవించిన దానినె మాటిమాటికి ననుభవించును- చూచినది చూడనిది విన్నది విననిది యనుభవించినది యనుభవింపనిదియు నన్నియుం జూచు నన్నివిధంబులవాండై చూచు(౫)-

తాను తేజంబున నభిభవింపంబడు నప్పు డీదేవుం డిందు స్వప్నంబులం జూడండు-అప్పుడాయీశరీరంబున నీసుఖంబు కలుగును(౬.-అదెట్లన్నను-సౌమ్యుండా పక్షులు నెలవుమ్రానుం జేరునట్ల పృథివియుం బృథివీమాత్రియు జలంబును జలమాత్రియుం దేజంబును తేజోమాత్రియును వాయువును వాయుమాత్రియు నాకాశంబు నాకాశమాత్రియును జూడ్కియుంజూడందగినదియు వీనును వినందగినదియును ముక్కును మూర్కొనంబడునదియును రసంబు నాస్వాదింపందగినదియును ద్వక్కును ముట్టందగినదియును బలుకును బలుకంద

---

౫. అత్రైష దేవస్స్వప్నే మహిమాన మనుభవతి । యద్దృష్టం దృష్ట మను పశ్యతి శ్రుతం శ్రుత మేవార్థమనుశృణోతి దేశదిగన్తరైశ్చ ప్రత్యనుభూతం పునః పునః ప్రత్యనుభవతి దృష్టం చాదృష్టంచ శ్రుతం చాశ్రుతంచానుభూతంచాననుభూతంచ సర్వం పశ్యతి సర్వః పశ్యతి ॥

౬. స యదా తేజసాభిభూతో భవతి । అత్రైష దేవస్స్వప్నా న్నపశ్య త్యథ తదే తస్మిం ఛ్ఛరీరే ఏతత్సుఖం భవతి ॥

౭. స యథా సోమ్య వయాంసి వాసోవృక్షం సంప్ర

గినదియును జేతులం గయికొనందగినదియు నుపస్థంబు నా
నందింపందగినదియును గుదంబును విడువందగినదియును బా
దంబులును నడవందగినదియును మనంబును నెఱుంగందగినది
యును దెలివియుం దెలిసికొనందగినదియు నహంకారంబు న
హంకరింపం దగినదియును జిత్తంబును దలంపం దగినదియును
వెలుంగును వెలిగింపంబడునదియును బ్రాణంబును ధరింపం
బడునదియు నను నివంతయుఁ బరమాత్మయందు నెలకొ
నును (౭-౮)-

ఇతఁడే కదా చూచువాఁడును దాఁకువాఁడును విను
వాఁడును మూర్కొనువాఁడును జవిగొనువాఁడు నెఱుంగు

ఠన్తే । ఏవం హవై తత్సర్వం పర ఆత్మని సంప్ర
తిష్ఠతే ॥

౮. పృథివీచ పృథివీమాత్రా చాప శ్చాపోమాత్రా చ తే
జశ్చ తేజోమాత్రాచ వాయుశ్చ వాయుమాత్రా
చాకాశ శ్చాకాశమాత్రాచ చక్షుశ్చ ద్రష్టవ్యం చ
శ్రోత్రం చ శ్రోతవ్యంచ ఘ్రాణంచ ఘ్రాతవ్యంచ రస
శ్చ రసయితవ్యం చ త్వక్చ స్పర్శయితవ్యంచ వాక్చ
వక్తవ్యంచ హస్తౌ చాదాతవ్యం చోపస్థశ్చానన్దయిత
వ్యంచ పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యంచ పాదౌచ గన్తవ్యం
చ మనశ్చ మన్తవ్యంచ బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యం చాహ
ఙ్కార శ్చాహఙ్కర్తవ్యంచ చిత్తంచ చేతయితవ్యం
చ తేజశ్చ విద్యోతయితవ్యంచ ప్రాణశ్చ విధారయి
తవ్యంచ ॥

౯. ఏష హి ద్రష్టా స్ప్రష్టా శ్రోతా ఘ్రాతా రసయితా మ
న్తా బోద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః । సపరే ఽక్షరే

వాఁడును దెలియువాఁడును జేయువాఁడును దెలివియు న
యిన పురుషుండు- ఆతం డక్షరుండగు పరమాత్మయందు నె
లకొనును(౯)-

ఎవ్వండచ్ఛాయంబు నశరీరంబు నలోహితంబును శు
భ్రంబు నక్షరంబును దెలిసికొను నతం డోసోమ్యా యన్ని
యుం దెలిసి యన్నియునగు- కావున నిప్పద్యం బగు(౧౦)-

తే॥గీ॥ సర్వదేవాన్వితుఁ డయి విజ్ఞాన రూపుఁ । డెందుఁ
బ్రాణములు భూతములు చెందు నెలవు । నెఱుఁగు
వాఁ డట్టి యక్షరం బెవఁడు సోమ్య। వాఁడు సర్వ
జ్ఞుఁడగుచు సర్వంబుఁ జొచ్చు (౧౧)॥

అటపై నాతని శైబ్యుండగు సత్యకాముండో భగవం
తా ! మనుష్యులలో నెవ్వఁడు తనప్రాయణం బుండువరకు
నోంకారమును ధ్యానించునో వాఁడు దానిచే నేలోకంబుం

ఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే ॥

౧౦. సయోహవై తదచ్ఛాయ మశరీర మలోహితం శుభ్ర
మక్షరం వేదయతే యస్తుసోమ్య।ససర్వజ్ఞ స్సర్వో భ
వతి తదేషశ్లోకః ॥

౧౧. విజ్ఞానాత్మాసహదేవైశ్చ సర్వైః ప్రాణాభూతానిసం
ప్రతిష్ఠన్తి యత్ర। తదక్షరం వేదయతే యస్తు సో
మ్య స సర్వజ్ఞస్సర్వ మేవావివేశేతి ॥

ఇతిచతుర్థః ప్రశ్నః.

౧. అథ హైనం శైబ్యస్సత్యకామః పప్రచ్ఛ । సయోహ
వై తద్భగవ న్మనుష్యేషు ప్రాయణాన్త మోఙ్కా
ర మభిధ్యాయీత । కతమం వావ స తేన లోకం

గెలుచు ననియడిగె(౧)- ఆతని కాతం డిట్లనియె - ఓసత్య కామా! ఈయోంకార మనునదియె పరంబు నపరంబు నగు బ్రిహ్మంబు- కావున విద్వాంసుం డీయవలంబనంబుననె యొకటి వానిం గాంచు(౨)-

వాఁడేకమాత్రింబుగా నుపాసించెనేని దానిచేతనె తెలుపంబడి వేగంబుననె జగతి నభిసంపన్నుండగు-ఋక్కులు వాని మనుష్యలోకముం బొందించు-వాఁడచ్చటఁ దపో బ్రిహ్మచర్య శ్రిద్ధలచే సంపన్నుండై మహిమంబు ననుభవించు(౩)-

మఱి యతండు ద్విమాత్రింబుగా మనంబున నుపాసించునేని యజుర్మంత్రింబులచే నంతరిక్షంబున కెగయింపంబడును-వాఁడు సోమలోకంబునకుం బోయి సోమలోకంబున విభూతి ననుభవించి వెండియు మరలి వచ్చు(౪)-

---

జయతీతి ॥

౨. తస్మై సహోవాచ । ఏతద్వై సత్యకామ పరంచాపరంచ బ్రిహ్మ యదోఙ్కార స్తస్మా ద్విద్వానేతేనైవాయతనే నైకతరమన్వేతి॥

౩. స యద్యేకమాత్ర మభిధ్యాయీత స తేనైవ సంవేదితస్తూర్ణమేవ జగత్యా మభిసమ్పద్యతే తమృచో మనుష్యలోక ముపనయన్తె స తత్ర తపసా బ్రిహ్మచర్యేణ శ్రిద్ధయా సమ్పన్నో మహిమాన మనుభవతి ॥

౪. అథయది ద్విమాత్రేణ మనసి సమ్పద్యతే సోఽన్తరిక్షం యజుర్భి రున్నీయతే। ససోమలోకం ససోమలోకె విభూతి మనుభూయ పున రావర్తతే ॥

ఎవ్వండేనిం ద్రిమాత్రింబగు నోమను నీయక్షరంబున నే పరమపురుషు నుపాసించు వాఁడుసూర్య తేజంబున సంపన్నుండై కుబుసంబు విడిచిన యురగంబు మాడ్కిఁ బాపంబెడలి సామంబులచే బ్రహ్మలోకంబు చెందింపంబడు. వాఁడీ పరుండగు జీవఘనునికంటెం బరుండును పురిశయుండు నగు పురుషునిం గాంచు అందు కీరెండు పద్యంబులు కలవు (౫)-

తే।గీ॥ ద్రితముగా నొండె మిక్కిలి దూరమొండెఁ । బలు
కుచో మృత్యువిచ్చు మాత్రిలివి మూఁడు। వెలి నడుమ
లోపలివగు చెయ్వులను లెస్స । గాఁబ్రయోగించు
ప్రాజ్ఞుఁడు కదలఁ డెపుడు (౬)॥

తే।గీ॥ ఋగ్యజుస్సుల భువి నంతరిక్ష మెఱిఁగి। సామములఁ
గవివేద్య మీధామ మద్ది। జ్ఞాని యోంకారమను సా
ధనమున శాంత।మజర మభయము పరము నా నమృత

---

౫. యః పున రేతం త్రిమాత్రేణైవోమి త్యేతేనై వాక్షరేణపరం పురుష మభిధ్యాయీత స తేజసి సూర్యే సమ్పన్నః। యథా పాదోదర స్త్వచా వినిర్ముచ్యత ఏవం హ వై స పాప్మనా వినిర్ముక్తః స సామభి రున్నీయతే బ్రహ్మలోకం సఏతస్మాజ్జీవఘనా త్పరాత్పరం పురిశయం పురుష మీక్షతే తదేతౌ శ్లోకౌ భవతః॥

౬. తిస్రో మాత్రా మృత్యుమత్యః ప్రయుక్తా అన్యోన్యసక్తా అనవిప్రయుక్తాః। క్రియాసు బాహ్యాభ్యన్తరమధ్యమాసు సమ్యక్ప్రయుక్తాసు నకమ్పతే జ్ఞః॥

౭. ఋగ్భి రేతం యజుర్భి రన్తరిక్షం స సామభి ర్యత్తత్కవయో వేదయన్తే। తమోఙ్కారే ణైవాయతనే నాన్వేతి విద్వాన్యత్తచ్ఛాన్త మజర మమృత మభ

మొందు(౭)॥

అటపైని భారద్వాజుండగు సుకేశుండు భగవంతా! కౌసల్యుండగు హిరణ్యనాభుండను రాజపుత్రుండు నాయొద్దకు వచ్చి యోభారద్వాజా! షోడశకలుండగు పురుషునెఱుంగుదువా యని ప్రశ్నం బడిగె. ఆకుమారునితో “నేనిది యెఱుంగ- నేనిది యెఱింగితి నేని నీకేలఁ జెప్పను- అనృతమాడినవాఁడు సమూలముగాఁ జెడుం గదా- కావున ననృతమాడం జాల” నని నేనంటి. ఆతండు నూరక రథంబెక్కిపోయె. ఆపురుషుం డెక్కడ నని నిన్నడుగుచున్నానని యడిగె(౧).

ఆతని కాతండిట్లనియె. సోమ్యా! ఎవ్వనియందు షోడశకలలుండు నప్పురుషుం డిందె మేనిలో నున్నవాఁడు(౨).

యం పరం చేతి ॥

ఇతి పఞ్చమః ప్రశ్నః.

౧. అథ హైనం సుకేశా భారద్వాజః పప్రచ్ఛ భగవన్ హిరణ్యనాభః కౌసల్యో రాజపుత్రో మాముపేత్యైతం ప్రశ్న మపృచ్ఛత । షోడశకలం భారద్వాజ పురుషం వేత్థ తమహం కుమార మబ్రువం నాహమిమం వేద యద్యహ మిమ మవేదిషం కథం తే నావక్ష్యామితి సమూలో వా ఏష పరిశుష్యతి యోఽనృతమభివదతి తస్మా న్నార్హామ్యనృతం వక్తుం స తూష్ణీం రథమారుహ్య ప్రవవ్రాజ । తం త్వా పృచ్ఛామి క్వాసౌ పురుష ఇతి ॥

౨. తస్మై స హోవాచ। ఇహైవాన్తశ్శరీరే సోమ్య స పురుషో యస్మిన్నేతాః షోడశకలాః ప్రభవన్తీతి ॥

ఎవ్వాఁడు వెడలిన నే వెడలెద నెవ్వాడు నిలిచిన నేనిలు తు నని యాతండు విచారించి ప్రాణంబు సృజియించి ప్రాణం బున శ్రద్ధ నాకాశ జ్యోతి ర్జలపృథివీంద్రియ మనోన్నంబుల నన్నంబున వీర్యంబును దపము మంత్రంబులు కర్మంబు లోకం బులును లోకంబులందు నామంబును సృజించె(౩-౪).

ప్రాబుచున్న యేఱులు సముద్రాయణంబులై సముద్ర మును జెంది యస్తమించు-వాని నామరూపంబులుం జెడు- స ముద్రమనియె పలుకంబడు- అట్ల యీపురుషుని షోడశకలలు పురుషాయణంబులై పురుషునియం దస్తమించు- వాని నామ రూపంబులుం జెడు- పురుషుండనియె పలుకంబడు- ఆయీ పురుషుం డకలుం డమృతుండు- కావున నీపద్యంబు(౫)-

కం॥ అరదంబు నుండి బొడ్డున। నరము లమరు నట్టు లెం దు నమరుం గళలా। పురుషుండు వేద్యుఁ డాతని। తెర

---

౩. స ఈక్షాంచక్రే। కస్మిన్నహ ముత్క్రాన్త ఉత్క్రాన్తో భ విష్యామి కస్మిన్వా ప్రతిష్ఠితె ప్రతిష్ఠాస్యామీతి ॥

౪. స ప్రాణ మసృజత ప్రాణాచ్ఛ్రద్ధాం ఖం వాయుర్జ్యో తి రాపః పృథివీన్ద్రియమ్। మనో ఽన్న మన్నా ద్వీర్యం తపో మన్త్రాః కర్మ లోకా లోకేషుచ నామచ ॥

౫. స యథేమా నద్యస్స్యన్దమానాః సముద్రాయణా స్స ముద్రం ప్రాప్యాస్తం గచ్ఛన్తి భిద్యేతే తాసాం నా మరూపే సముద్ర ఇత్యేవం ప్రోచ్యతె ఏవమేవాస్యప రిద్రష్టు రిమాః షోడశకలాః పురుషాయణాః పురుషం ప్రాప్యాస్తం గచ్ఛన్తి భిద్యేతె తాసాం నామరూపే పురుష ఇత్యేవం ప్రోచ్యతె స ఏషోఽకలో ఽమృతో భవతి తదేషశ్లోకః ॥

౬. అరా ఇవ రథనాభౌ కలా యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితాః। తం

వెఱఁగిన మృత్యువును వ్యథింపదు మిమ్మున్ (౬) ౹

వ॥ ఇట్టియె నేను పరబ్రహ్మంబు నెఱుంగుదు నింతకుపై లేదని వారల కాతండు చెప్పె(౭)-
నీవు మమ్ము నవిద్యయావలిగట్టుం జేర్చితివి-కావున నీవె మాతండ్రివని వారలాతని నర్చింపుచుండిరి-

కం॥ పరమబ్రహ్మమువిద్యన్ । బరంపరన్ దెలిపి మమ్ముఁ బా
లించిన యా। పరమఋషులకు నమస్కృతి । పరమఋ
షులకే యొనర్తుఁ బరిపరి నతులన్ (౮) ॥

ఇది మహామహోపాధ్యాయ శ్రీపరవస్తు
వేంకటరంగనాథాచార్యార్య వరగురు కృతు
లలోనాంధ్రప్రశ్నోపనిషత్తు-

వేద్యం పురుషం వేద మా నో మృత్యుః పరివ్యథా ఇతి॥

౭- తాన్ హోవాచైతావదేవాహ మేతత్పరం బ్రహ్మ వేద నాతః పరమస్తీతి ॥

౮- తే తమర్చయన్తస్త్వం హి నః పితా యోఽస్మాకమ విద్యాయాః పరం పారం తారయసీతి నమః పరమ ఋషిభ్యో నమః పరమఋషిభ్యః ॥

ఇతి షష్ఠః ప్రశ్నః.

ప్రశ్నోపనిషత్సమాప్తా;

ఆంధ్ర ముండకోపనిషత్తు.

శాంతి.

ఉ॥ వింటుము గాత మా చెవుల వేలుపులార శుభంబు లే
ప్పుడున్,। గందుముగాత భద్రములె కన్నుల నో యజనీయులార, యే। పుందిరమైన యంగములపోడిమి
మిమ్మునుతించువారమై। యుందుముగాత నాయువిర
వొందగ మేనుల మీకు నింపుగాన్॥

ఆ॥ వె॥ ఇంద్రుడిచ్చు మేలు వృద్ధశ్రవుడు విశ్వ। వేదు
డైన పూష విభుడు నల్ల। తానరిష్టనేమి తార్క్ష్యుం
డు మాకు బృ। హస్పతియును శుభదులగుదు రెలమి॥

(శాంతిశాంతిశాంతి.)

కం॥ కలవేలుపులకు మొదలై। కలిగెన్ విశ్వము సృజించి

ముణ్డకోపనిషత్.

శాన్తిః.

భద్రం కర్ణేభి శ్శృణుయామ దేవాః। భద్రం పశ్యే
మాక్షభి ర్యజత్రాః। స్థిరై రఙ్గై స్తుష్టువాగ్ సస్తనూభిః।
వ్యశేమ దేవ హితం యదాయుః। స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్ర
వాః। స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః। స్వస్తి న స్తార్క్ష్యో అ
రిష్ట నేమిః। స్వస్తి నో బృహస్పతి ర్దధాతు॥

(ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.)

౧; బ్రహ్మా దేవానాం ప్రథమ స్సంబభూవ విశ్వస్యకర్తా

శాచు నలువ, వి। ద్యలకిరవగు పరవిద్యన్ । దొలి
సుతున కథర్వున కల దుగినుఁడు తెలిపెన్॥ ౧

తే॥గీ॥ బ్రహ్మపలికిన యాపరబ్రహ్మవిద్య । నాయథర్వుఁడు
శిష్యుఁడౌ నంగిరునకు । వరభారద్వాజకుల సత్యవా
హున కతఁ । డంగిరసునకు వరుసగా నతఁడు తె
లిపె ॥ ౨

వ॥ మహాశాలుండగు శౌనకుండు యథావిధిగా నుపసన్నుం
డై, ఓభగవంతా! ఎయ్యది తెలిసిన నీయఖిలంబుం దె
లియంబడునని యంగిరసు నడిగె(౩)- ఆతని కతం డి
ట్లనియె:- పరయునపరయు నని రెండు విద్యలు తెలి
యం దగునవియని బ్రహ్మవిదులు పలుకుదురు (౪)- అం
దు ఋగ్వేదంబును యజుర్వేదంబును సామవేదంబు

భువనస్య గోప్తా । సబ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిద్యాప్రతిష్ఠా
మథర్వాయ జ్యేష్ఠపుత్రాయ ప్రాహ ॥

౨- అథర్వణే యాం ప్రవదేత బ్రహ్మాథర్వా తాం పురోవా
చాఙ్గిరే బ్రహ్మవిద్యామ్ । సభారద్వాజాయ సత్యవా
హాయ ప్రాహ భారద్వాజోఽఙ్గిరసే పరావరామ్ ॥

౩- శౌనకో హ వై మహాశాలోఽఙ్గిరసం విధివ దుపసన్నః
పప్రచ్ఛ । కస్మిన్నుభగవో విజ్ఞాతే సర్వమిదంవిజ్ఞాతం
భవతీతి ॥

౪- తస్మై స హోవాచ ॥ ద్వేవిద్యే వేదితవ్యే ఇతి హస్మ
యద్బ్రహ్మవిదో వదన్తి పరాచైవాపరాచ ॥

౫- తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదో ఽథ
ర్వవేద శ్శిక్షా కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛన్దోజ్యో

నథర్వవేదంబు శిక్షయుఁ గల్పము వ్యాకరణంబు నిరు
క్తము ఛందము జ్యోతిషంబునను నీది యపరవిద్య॥ ౩

చం॥ తెలియఁగ నెద్ది యక్షర మదృశ్య మసుగ్రహ మ
ట్లు వర్ణమున్ । గులమును గన్ను చెవ్వి యడుఁగున్ గ
యి లేకను వై విభుత్వమున్। బొలుపుగఁగాంచి నిత్య
మును భూతనిదాన మనాశ మెల్లెడన్। గల దది దేని
చే బుధులు కాంతు రదే పరవిద్య యెన్నఁగన్ (౪-౬)

కం॥ పర మపర మెవ్వనికి నణు । తరము మహత్తరము నిం
పాదవ ద్వైదియు, దివిన్।దిరముగఁ దరువనఁ గలఁడే
పురుషుఁ డొకఁడు వాని చేతఁ బూర్ణ మఖిలమున్ (౭)॥

తే.గీ॥ సాలెపురు వెట్లు సృజియించు సంగ్రహించుఁ । బుడ
మి నోషధు లెట్టులు పొడముచుండు । మనుజులవలనఁ
గేశలోమంబు లెట్లు । సంభవించు నట్లఖిల మక్షరుని
వలన (౮)॥

౬

తిషమితి అథ పరా యయా తదక్షర మధిగమ్యతే ॥

౬. యత్త దద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచ
క్షుశ్శ్రోత్రం తదపాణిపాదమ్ । నిత్యం విభుం సర్వ
గతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం యద్భూతయోనిం పరి
పశ్యన్తి ధీరాః ॥

౭. యస్మాత్పరం నా పరమస్తి కించి ద్యస్మా న్నాణీయో
న జ్యాయోఽస్తి కశ్చిత్ । వృక్ష ఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠ
త్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్ ॥

౮. యథోర్ణనాభిః సృజతే గృహ్ణతే చ యథా పృథివ్యా
మోషధయః సమ్భవన్తి । యథా సతః పురుషా త్కేశ
లోమాని తథాక్షరా త్సంభవతీహ విశ్వమ్ ॥

ఆ॥ వె॥ తపముచేత బ్రహ్మ ముపచయమొందు బ్ర । హ్మమునం
బుట్టు నన్న మన్నమున నె । ప్రాణముం బ్రాణము మ
నమును సత్యమట్లు లో । కములు కర్మ హేతుక మమృ
తమును (౯)॥ ౭

తే॥గీ॥ జగతి సర్వజ్ఞుం డెవ్వండు సర్వవిదుండు । జ్ఞానమయతప
మ్మవారు నెవ్వానియందు । వానివలన నె కలుగునీ బ్రహ్మ
మట్లు । నామమును రూపములును నన్నంబుకూడ (౧౦)॥

వ॥ అయ్యది సత్యంబు ॥ ౧

తే॥గీ॥ కవులు కనిరి మంత్రముల నేకర్మములను । త్రేతలో
విస్తరిలె౯ బెక్కు తెఱంగుల నవి । సత్యకాముల మీర
వి సలుపుఁడు నియ । తముగ నిదె మీకు సుకృతప
థంబు జగతి (౧)॥ ౨

కం॥ చలియించు నెపుడు కీలలు । జ్వలితంబగు నగ్ని నపు
డు సలుపుఁడు హోమం । బుల నెల్ల నాజ్యభాగం॥

౯- తపసా చీయతే బ్రహ్మ తతోఽన్న మభిజాయతే ।
అన్నాత్ప్రాణో మనః సత్యం లోకాః కర్మసు చా
మృతమ్ ॥

౧౦- యస్సర్వజ్ఞః సర్వవిద్యస్య జ్ఞానమయం తపః । తస్మా
దేతద్బ్రహ్మ నామ రూప మన్నంచ జాయతే ॥

ఇతి ప్రథమముణ్డకే ప్రథమః ఖణ్డః.

౧- తదేతత్సత్యమ్ । మన్త్రేషు కర్మాణి కవయో యా
న్యపశ్యంస్తాని త్రేతాయాం బహుధా సన్తతాని । తా
న్యాచరథ నియతం సత్యకామా ఏష వః పన్థాస్సుకృ
తస్య లోకే ॥

౨- యదా లేలాయతే హ్యర్చిస్సమిద్ధే హవ్యవాహనే ।

బులమధ్యన్ మీరు, శ్రిద్ధపాదల హుత మగున్ (౨)॥ ౩

కం॥ ఇలలో నెవ్వని యగ్నిహోత్రమున నెంతే పూర్ణ
మాసంబుని । స్తుల దర్శనంబును వైశ్వదేవమును జా
తుర్మాస్యమున్ లేవు దు। ర్బలమా నాగ్రియణాతిథికి
య లనర్హంబో హుత్తం బట్టినాఁ । డలలోకంబుల
సప్తకంబున్నకుఁ దానహరుండు గాఁ జెప్పుడున్ (౩)॥

తే.గీ॥ క్రిమముతోడనె కాళి కరాళి యు న్న । నోజవ
సులోహిత యు నా వెనుక సుధూమ్ర । వర్ణ యు
స్ఫులిజ్గిని యు దేవి వహ్ని కేడు। రసనలు చలాచలం
బులై కాలుచుండు (౪)॥ ౫

తే.గీ॥ ద్యోతమానములయిన యీ హేతులందు । నాహుతు
ల నెవ్వఁ డొనరించు నవసరముల । నాతనిం జేర్చు
నివియె యరాఁకంశువులయి । యొక్కఁడా దేవతల

త దాజ్యభాగావన్తరేణాహుతీః ప్రతిపాదయే చ్ఛ్రిద్ధ
యా హుతమ్ ॥

౩. యస్యాగ్నిహోత్ర మదర్శ మపౌర్ణమాస మచాతు
ర్మాస్య మనాగ్రియణ మతిథివర్జితంచ । అహుత మ
వైశ్వదేవ మవిధినాహుత మాసప్తమాం స్తస్యలోకా
న్ హినస్తి ॥

౪. కాలీ కరాలీ చ మనోజవా చ సులోహితా యా చ
సుధూమ్రవర్ణా । స్ఫులిజ్గినీ విశ్వరూపీ చ దేవీ లే
లాయమానా ఇతి సప్తజిహ్వాః ॥

౫. ఏతేషు య శ్చరతే భ్రాజమానేషు యథాకాలం చా
హుతయో హ్యాదదాయన్ । తం నయ న్త్యేతా సూ
ర్యస్య రశ్మయో యత్ర దేవానాం పతి రేకో ౽

దేవుఁ డున్నచోటు(౫)॥ ౬

కం॥ రారమ్మని యజమానుని। నారవికరయుతిని నుజ్జ్వలాహుతులు ప్రియం। బౌరఁ బలికి పూజించుచు। నీ రందెడు పుణ్యలోక మిదియని చేర్చున్ (౬)॥ ౭

కం॥ ఇవి క్రతువులు పదునెనమం। డవి యవరక్రియము లు నదృఢప్లవములు, మే। లివి యని యెవ్వరు పొం గుదు, రవు వెండియు జరయు మృతియు నా మూ ఢులకున్ (౭)॥ ౮

తే॥గీ॥ పెక్కువార లవిద్యలోఁ జిక్కువడుచుఁ। దెలివిగలధీరుల మని భ్రాంతిని వహించి। తిరుగుచుందు రంధులఁ గూడి యరుగుచెంచు। నంధులంబోలె మూఢులై యందు నిందు (౮)॥ ౯

ధివాసః ॥

౬. ఏహ్యేహీతి త మాహుతయ స్సువర్చసః సూర్యస్య రశ్మిభి ర్యజమానం వహన్తి। ప్రియాం వాచ మభివద న్త్యో ఽర్చయన్త్య ఏష వః పుణ్య స్సుకృతో బ్రహ్మలోకః ॥

౭. ప్లవా హ్యేతేఅదృఢా యజ్ఞరూపా అష్టాదశోక్త మ వరం యేషు కర్మ। ఏతచ్ఛ్రేయో యే ఽభినన్దన్తి మూఢా జరామృత్యుం తే పున రేవాపియన్తి ॥

౮. అవిద్యాయా మన్తరే వర్తమానాః స్వయం ధీరాః ప ణ్డితంమన్యమానాః। జఙ్ఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢా అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః ॥

కం॥ పలువిధముల బాలురు వ । ర్తిలుచు నవిద్యన్ దముఁ
గృతకృత్యుల మనుచున్ । దలఁతురు తెలియమి నా
క । ర్ములు జారుదు రార్తిని నిజపుణ్యము తఱుగ
న్ (౯)॥ ౧౦

కం॥ ఇష్టాపూర్తము మేలను । దుష్టమతుల కొండుమేలు
తోఁచదు మఱి వా । రిష్టఫలభుక్తి దివిఁ గని । కష్ట
ముగాఁ గాంతురీ జగంబు నధమమున్ ॥ (౧౦) ౧౧

క॥ శమమును దమమును శ్రద్ధయు । నమర బుధులు భై
క్షచర్య నడవి నిలుతుర । ర్యముత్రోవ విరజులై వార
మృతావ్యయపురుషపదము నందుదు రెలమిన్ (౧౧)॥

సీ॥ బ్రహ్మపాఠము చేసి ప్రబలినవాఁడు లోకము లెల్లఁ గ
ర్మచితములె యనుచుఁ । గృతము చేఁ గలుగ దకృత
మని పరికించి నిర్వేద మొంది దానిని దెలియఁగ । ను

---

౯. అవిద్యాయాం బహుధా వర్తమానా వయం కృతా
ర్థా ఇత్యభిమన్యన్తి బాలాః । యత్కర్మిణో న ప్రవే
దయన్తి రాగా త్తేనాతురాః క్షీణలోకా శ్చ్యవన్తే ॥

౧౦ ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా వరిష్ఠం నాన్యచ్ఛ్రేయో
వేదయన్తే ప్రమూఢాః । నాకస్య పృష్ఠే తే సుకృతే
ఽనుభూత్వా ఇమం లోకం హీనతరం చావిశన్తి ॥

౧౧. తపశ్శ్రద్ధే యే హ్యుపవసన్త్యరణ్యే శాన్తా విద్వాంసో
భైక్షచర్యాం చరన్తః । సూర్యద్వారేణ తే విరజాః
ప్రయాన్తి యత్రామృత స్సపురుషో హ్యవ్యయాత్మా॥

౧౨. పరీక్ష్య లోకా న్కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేద
మాయా న్నాస్త్యకృతః కృతేన । తద్విజ్ఞానార్థం స
గురుమేవాభిగచ్ఛే త్సమిత్పాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మ

ద్యాస్తుఁడై శ్రోత్రియుని బ్రహ్మనిష్ఠుని గురుని సమిధలు
కైకొని చనుచుండెను। దగు(౧౨), యథావిధిగా నితం
డుపసన్నుఁడు శాంత చేతస్కుఁడు శమయుతుండు॥ న
ని విచారించి సత్యుఁడు నక్షరుండు। నైన పురుషుని
దేనిచే నగు నెఱుంగ। నట్టిదా బ్రహ్మవిద్య యథార్థరీ
తి। వెలయ నతఁ డుపదేశింపవలె నతనికి(౧౩)॥ ౧౨

వ॥ అయ్యది సత్యంబు- ౧

తే॥గీ॥ వేయి విధముల దీప్తుఁడౌ వీతిహోత్రు। వలన మి
ణుఁగుఱులు సరూపములు జనించు,। నట్లు వివిధముల్
భావము లక్షరునెడఁ। బొడము నో సోమ్య! యందు
నె యడఁగుచుండు(౧)॥ ౨

కం॥ పురుషుఁ డజుఁడు బాహ్యాభ్యం। తరుం డమూర్తుండు

నిష్ఠమ్॥

౧౩. తస్మై సవిద్వానుపసన్నాయ సమ్యక్ప్రశాన్తచిత్తాయ
శమాన్వితాయ। యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం
ప్రోవాచ తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యామ్॥

ఇతి ప్రథమముణ్డకే- ద్వితీయః ఖణ్డః.

ఇతి ప్రథమ ముణ్డకమ్-

౧. తదేతత్సత్యమ్। యథా సుదీప్తాత్పావకాద్విస్ఫులి
ఙ్గాః సహస్రశః ప్రభవన్తే సరూపాః,। తథాక్షరా
ద్వివిధాః సోమ్య భావాః ప్రజాయన్తే తత్ర చైవాపి
యన్తి॥

౨. దివ్యో హ్యమూర్తః పురుషః స బాహ్యాభ్యన్తరో

మఱి యతఁడు దివ్యుఁడు ప్రాణరహితుఁ డమ
నస్కుఁడు న। క్షరపరపరుఁ డట్ల తలఁపఁ జను శు
భ్రుండై (౨)॥ ౩

కం॥ జనియించుఁ బ్రాణ మితనివ। లన మనమిన్ద్రియములు
నఖిలములు నభము స్ప। ర్శనమును దేజము జలమును।
దనయందే విశ్వమెల్లఁ దాల్చు ధరణియున్ (౩)॥ ౪

కం॥ తల యగ్ని కన్ను లినచం।ద్రులు దిక్కులు చెవులు ప్రా
మినుకులు పలుకు గా। డ్పలప్రాణము జగమెద యడు।
గిల ,యితనికి, నంతరాత్మ యితఁడందఱికిన్ (౪)॥ ౫

తే॥గీ॥ ఇతనివలననె యగ్నియా నినసమిత్కుఁ, । డిందువు
వలనఁ బర్జన్యుఁ, డిలను నోష। ధులు, పొలతియం
దు వీర్యంబుచిలుకుపురుషుఁ,। డితనివలనఁ బ్రజలు పె
క్కుగతులఁ బుట్టు (౫)॥ ౬

హ్యజః। అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరా
త్పరతః పరః ॥

౩. ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మనస్సర్వేన్ద్రియాణి చ।
ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ ॥

౪. అగ్నిర్మూర్ధా చక్షుషీ చన్ద్రసూర్యౌ దిశశ్శ్రోత్రే వాగ్వి
వృతాశ్చ వేదాః। వాయుః ప్రాణో హృదయం వి
శ్వమస్య పద్భ్యాం పృథివీ, హ్యేష సర్వభూతాన్త
రాత్మా ॥

౫. తస్మాదగ్నిస్సమిధో యస్య సూర్యః, సోమాత్పర్జన్య,
ఓషధయః పృథివ్యామ్,। పుమాన్ రేతస్సిఞ్చతి యోషి
తాయాం, బహ్వీః ప్రజాః పురుషాత్సంప్రసూతాః ॥

తే॥గీ॥ అవు నతనివలననె ఋగ్యజువులు సామ । ములు మ
ఖము లఖిలక్రితువులును దక్షి । ణలును నేఁడులు య
జమానుఁ డలరవీందు । వులవలన శుద్ధమగు లోకము
లుదితములు (౬)॥ ౭

తే॥గీ॥ పాడమి రతనివలననె వేల్పులు పలువిధ । ములుగ సా
ధ్యుల్ నరుల్ పశువులు పులుగులు । ప్రాణము న
పానమును వ్రీహి యవము తపము । శ్రిద్ధయును స
త్యమును బ్రిహ్మచర్యము విధి (౭)॥ ౮

కం॥ ప డతనివలనఁ బ్రాణము । లే డర్చులు పాడము స
మిధ లేడాహుతుల । శ్లేడు గుహానుండు ప్రాణము ।
తే డేడును నిహితము లగు నీలోకంబుల్ (౮)॥ ౯

తే॥గీ॥ ఇతనివలన జలధులు మహీధ్రిములును । గలుగు, న
న్నిరూపుల నిమ్నగలును బాఱు, । నోషధులు రసము
లును, లో నుండు నాత్మ । భూతజాత సమేతుఁడై

౬- తస్మా దృచ స్సామ యజూంషి దీక్షా యజ్ఞాశ్చ స
ర్వే క్రితవో దక్షిణాశ్చ । సంవత్సరంచ యజమాన
శ్చలోకాః సోమో యత్రి పవతే యత్రిసూర్యః ॥

౭- తస్మాచ్చదేవా బహుధా సంప్రిసూతాః సాధ్యా మ
నుష్యాః పశవో వయాంసి । ప్రాణాపానౌ వ్రీహి
యవౌ తపశ్చ శ్రిద్ధా సత్యం బ్రిహ్మచర్యం విధిశ్చ ॥

౮- సప్త ప్రాణాః ప్రిభవన్తి తస్మా త్సప్తార్చిష స్సమిధ
స్సప్తహోమాః । సప్త ఇమే లోకా యేషు చరన్తి
ప్రాణా గుహాశయా నిహితా స్సప్తసప్త ॥

౯- అత స్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వే, అస్మా త్స్యన్దన్తే సిన్ధ
వ స్సర్వరూపాః,। అతశ్చ సర్వా ఓషధయో రసశ్చ,

పొలుచుఁ గాన (౯)॥ ౧౦

కం॥ కనుసర్వము పురుషుఁడె, తప। మును గర్మము నిందుబ్రి
హ్మము పరామృతమై। వినిహితము గుహానని యెఱుఁ
గు నతఁ డవిద్యముడి నూడ్చికొను సౌమ్యుండా (౧౦)॥

ఉ॥ జ్ఞానమునందు నిల్వుఁడిది, సన్నిహితంబు పదంబు హృ
ద్గుహా। స్థానచరంబు పెద్ద సదసత్తుల కంటె వరేణ్య
మట్లది। జ్ఞానముకన్న నెక్కుడు ప్రజావరణీయము
వెల్గు, జీవితం। బౌనది సుప్తముం జలము నా సకలం
బును దానిలోనిదే॥ ౧

మ॥ పదమా లోకుల కెద్ది లోకములకున్ భాస్వంతమై
యుండునె। య్యది సూక్ష్మంబుల కెల్ల సూక్ష్మమగుచున్
బ్రాణంబు వాకున్ మనం। బదియే యై మఱి య

యేనైవభూతైస్సిష్టతే వ్యాన్తరాత్మా॥

౧౦. పురుష ఏవేదం విశ్వం కర్మ తపో బ్రహ్మ పరామృత
మ్,। ఏతద్యో వేద నిహితం గుహాయాం సో విద్యా
గ్రన్థిం వికిరతీహ సోమ్య॥

ఇతి ద్వితీయముణ్డకే - ప్రథమఃఖణ్డః.

౧. ఆవిస్సన్నిహితం గుహాచరం నామ మహత్పద మత్రై
తత్సమర్పితమ్। ఏజ త్ప్రాణ న్నిమిషచ్చ యదేతజ్జా
నథ సదసద్వరేణ్యం పరం విజ్ఞానా ద్యద్వరిష్ఠం ప్ర
జానామ్॥

౨. యదర్చిమ ద్యదణుభ్యోఽణు యస్మిన్ లోకా నిహి
తా లోకినశ్చ। తదేతదక్షరంబ్రహ్మ సప్రాణస్తదు వా

క్షరంబైన బ్రహ్మంబై యదే సత్యమహా । నదియే సుక్ష్మ
మృతంబు వేధ్య మదె సోమ్యా! నిల్పు మందె మదిన్॥

తే॥గీ॥ ఔపనిషద మహాస్త్రి శరాసము గొని । శర మపా
సాశితము చేర్చి శాన్త†భాగ। వతమయిన మానసము
న నాయతత సోమ్య! । త్తగియ నా యక్షరమె లక్ష్య
మగుఁ, దెలియుము ॥ క్షే

తే॥గీ॥ ప్రణవము శరాసనంబు రోప మగు నాత్మ। బ్రహ్మమే
లక్ష్యమనుచుఁ జెప్పంబడఁదగు । నప్రమాదంబుతో
డ సేయంగ వలయు।నమ్మురీతినిదన్మయత్వమ్ముఁగాంచు॥

కం॥ ఓతము భువి దివి యమరని । కేతన మెందు న్మనంబ
ఖిలము లసువులా । చేతను నే తెలియుఁడమృత। సే
తు వతఁడు విడువుఁడొండు చేరిన వాక్కుల్ ॥

ఙ్మనః। తదేతత్సత్యం తదమృతం తద్వేద్ధవ్యం సోమ్య
విద్ధి ॥

౩. ధను ర్గృహీ త్వౌపనిషదం మహాస్త్రం శరం హ్యుపా
సానిశితం సన్ధీయత । ఆయమ్య త*ద్భాగవతేన చేత
సా లక్ష్యం తదేవాక్షరం సోమ్య విద్ధి ॥

౪. ప్రణవో ధనుశ్శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్య ముచ్యతే ।
అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్తన్మయో భవేత్ ॥

౫. యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చాన్తరిక్ష మోతం మనస్సహ
ప్రాణైశ్చ సర్వైః। తమేవైకం జానథాత్మాన మన్యా
వాచో విముఞ్చథ, అమృతస్యైష సేతుః ॥

---

†భాగ।వతము=భావ।గతము *భాగవతేన=భావగతేన, అనిపాఠాంతరము.

చం॥ అరకమునాభిలో నరములట్టుల సంహతిఁ జెంది యెందు నే । నరములు గూడు నానడుమునన్ బహురీతుల జాతుఁడౌచు సం । చరణము చేయు నాత్మ, యల యాత్మనె యోమని మీతమంబు న । ద్దరికన లోఁద లంపుఁడు పదంపడి, భవ్యము మీకుఁ గావుత॥ ౬

కం॥ భువి గల మహిమము లెల్లన్ । స్వవశము లెవ్వని క తండు సర్వజ్ఞుఁడు స । ర్వవిదుండు బ్రహ్మపురమున। దివి దివ్యమునందు నాత్మ తిరముగ నుండున్ ॥ ౭

తే॥గీ॥ మానసమయుండు కలఁ డన్నమయమునందు । హృదయమందునె ప్రాణశరీరనేత । యమృతు నానందమై తోఁచు నతని ధీర।జనులు కనుఁగొందు రెపుడు విజ్ఞానమునను ౮

ఆ॥వె॥ హృదయమందు గ్రంథి విదళితమై పోవు । సందియంబు లెల్లఁ జయ్యనఁ డెగు । క్షయముఁ గాంచు నితని కర్మంబు లాపరా। వరుని దర్శనంబు వరలు నపుడె॥

---

౬. అరాఇవ రథనాభౌ సంహతా యత్రనాడ్యః సఏషో ఽన్తశ్చరతే బహుధా జాయమానః।ఓమిత్యేవం ధ్యాయథాత్మానం స్వస్తివః పారాయ తమసః పరస్తాత్॥

౭. యస్సర్వజ్ఞ స్సర్వవి ద్యస్యైష మహిమా భువి । దివ్యే బ్రహ్మపురే హ్యేష వ్యోమన్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః ॥

౮. మనోమయః ప్రాణశరీరనేతా ప్రతిష్ఠితోఽన్నే హృదయం సన్నిధాయ । తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తి ధీరా ఆనన్దరూప మమృతం యద్విభాతి ॥

౯. భిద్యతే హృదయగ్రన్థి శ్ఛిద్యన్తే సర్వ సంశయాః। క్షీయన్తే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే ॥

క॥ అమరు హిరణ్మయ పర కో । శమున న్నిష్కలమగు
విరజము బ్రహ్మము త । త్త్వము నెఱుఁగువారి కది జ్ఞే
యము జ్యోతిర్జ్యోతిమైన యాశుభ్ర మగున్ ॥ ౧౦

తే॥గీ॥ ఆతని వెలుంగు పై వెల్గఁ డర్కుఁ డట్ల । యిందువు
ను రిక్కలు మెఱుంగు, లెట్టులగ్ని?, । వాని వెలుఁ
గు వెంబడినె సర్వము వెలుంగు,। వాని వెలుఁగున
వెలుఁగు సర్వంబు లివ్వి ॥ ౧౧

క॥ మన కెదుట వెనుక మఱియిద । కిణ నమున నుత్తరమునం
దుఁ గ్రిందన్ మీదన్ । గనుపట్టెడు నీవిశ్వం । బు న
మృతమా బ్రహ్మము వరముఖ్యఁబె యగున్ ॥ ౧౨

క॥ కల వొకతరువున బలురె। కల విపులువు లొకట రూ

---

౧౦. హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మనిష్కలమ్। తచ్ఛు
భ్రం జ్యోతిషాంజ్యోతి స్తద్యదాత్మవిదో విదుః ॥

౧౧. నతత్రసూర్యో భాతి, నచన్ద్రతారకం, నేమావిద్యుతో
భాన్తి, కుతోఽయమగ్నిః, । తమేవ భాన్త మనుభాతి
సర్వం, తస్యభాసా సర్వమిదం విభాతి ॥

౧౨. బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తా ద్బ్రహ్మ పశ్చా ద్బ్రహ్మ
దక్షిణత శ్చోత్తరేణ । అధశ్చోర్ధ్వంచ ప్రసృతం బ్ర
హ్మైవేదం విశ్వమిదం వరిష్ఠమ్ ॥

ఇతి ద్వితీయముణ్డకే-ద్వితీయఃఖణ్డః.

ఇతి ద్వితీయ ముణ్డకమ్-

౧. ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానంవృక్షం ప
రిషస్వజాతే, । తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్త్య

పుకలవి చెలిమితోఁ। గలియుచు రెం,డొకఁ డింపౌ।
ఫలముఁ దినుం, దినక యొండు భాసిలు నెలమిన్ ॥ ౧

తే॥గీ॥ పురుషుఁడు సమానమగు వృక్షమున నిమగ్నుఁ। డైయ
నీశభావమున మోహమునఁ బొగలుఁ, । జూచు నె
ప్పుడు సుమహిము జుష్టు నన్య। నీశు నిట్లుండు నని
శోక మెడలు నపుడు ॥ ౨

తే॥గీ॥ రుక్మవర్ణుని కర్త న్పురుషుని నీశు। బ్రహ్మయోనిని గ
నుఁగొనుఁ బశ్యుఁ డెప్పు। డపుడె విద్వాంసుఁ డూడ్చి
పుణ్యమును బాప। మును నిరంజనత సుసామ్యమును
భజించు ॥ ౩

తే॥గీ॥ ప్రాణుఁ డఖిలభూతములతో భాసిలు నని। పలుక
ననతివాది, యిట్టులఁ దెలియువాఁడు। క్రియలు కల
యితఁ డాత్మసంక్రీడుఁ డాత్మ। రతియు నై బ్రహ్మవిదు
లలో నతిశయిల్లుఁడు॥ ౪

నశ్నన్నన్యో అభిచాకశీతి ॥

౨. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో అనీశయా శోచతి
ముహ్యమానః, । జుష్టం యదా పశ్యత్యన్య మీశ మస్య
మహిమాన మితి వీతశోకః ॥

౩. యదా పశ్యః పశ్యతే రుక్మవర్ణం కర్తారమీశంపురుషం
బ్రహ్మయోనిమ్ । తదా విద్వాన్ పుణ్యపాపే విధూ
య నిరఞ్జనః పరమం సామ్య ముపైతి॥

౪. ప్రాణో హ్యేష యస్సర్వభూతై ర్విభాతి విజానన్ వి
ద్వాన్ భవతే నాతివాదీ। ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః క్రియా
వా నేష బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠః॥

తే॥గీ॥ సత్యమునఁదపమున బ్రహ్మచర్యనియతి । నుత్తమ జ్ఞానమునను లభ్యుఁడితఁడాత్మ,। తనువులోపల జ్యోతిరాత్మకుఁడు శుచియు,। దగ్ధదోషులు కాంతు రీతని నే యతులు ॥ ౫

తే॥గీ॥ సత్యము జయించు, గెలువ దసత్య మట్లు,। సత్యపరమనిధి వసించు స్థానము బుధు। లాప్తకాములు వైకోన నరుగు వితత। సరణి దేవయానము కల్గు సత్యము ననె ॥ ౬

తే॥గీ॥ అధి యచింత్యరూపంబు దివ్యంబు పెద్ద। సూక్ష్మములకంటెఁజూడఁగ సూక్ష్మతరము। దూరములకంటె దూరము చేరువ యగు। నిండె నిహితము గుహయందు నిది కనుఁగొన ॥ ౭

తే॥గీ॥ కన్ను వాకును నీతనిఁ గానలేవు। తదితరేంద్రియములు నట్ల తపము క్రియయు,। జ్ఞానము ప్రసన్న మగున

---

౫. సత్యేన లభ్య స్తపసా హ్యేష ఆత్మా సమ్యగ్జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యమ్ । అన్తశ్శరీరే జ్యోతిర్మయో హి శుభ్రో యం పశ్యన్తి యతయః క్షీణదోషాః ॥

౬. సత్యమేవ జయతే నానృతం సత్యేన పన్థా వితతో దేవయానః । యేనాక్రమ న్త్యృషయో హ్యాప్తకామా యత్ర తత్సత్యస్య పరమం నిధానమ్ ॥

౭. బృహచ్చ తద్దివ్య మచిన్త్యరూపం సూక్ష్మాచ్చ తత్సూక్ష్మతరం విభాతి । దూరాత్సుదూరే తదిహాన్తికే చ పశ్యత్స్విహైవ నిహితం గుహాయామ్ ॥

౮. నచక్షుషా గృహ్యతే నాపి వాచా నాన్యై ర్దేవై స్తపసా

ప్పై సత్త్వశుద్ధి। ధ్యానమున నిష్కళుఁ డితండు కాన
వచ్చు ॥ ౮

తే॥గీ॥ అణువు చిత్తంబుననె వేద్యుఁ డాత్మ యితఁడు,। సన్ని
విష్టంబు ప్రాణపంచకము నిండె,। విమలమై యెద్ది
యాత్మకు విభుత నిచ్చు। నుల్ల మది ప్రాణములతో
డ నోత మిండె ॥ ౯

తే॥గీ॥ లోక మెది యెది చిత్తములోఁ దలంచు। కాంక్ష ని
డు శుద్ధసత్త్వుఁ డేకామములను। గామలోకము లతఁ
డవి కాంచుఁ గాన। భూతికాముఁడు కాత్మజ్ఞపూజ
వలయు ॥ ౧౦

తే॥గీ॥ వెలుఁగు శుభ్రంబుగా నెందు నిలువ విశ్వ। మాపరబ్ర
హ్మ ధామంబు నతఁ డెఱుంగు,। వీతకామత నతని సే

సా కర్మణా వా। జ్ఞానప్రసాదేన విశుద్ధసత్త్వ స్తతస్తు
తం పశ్యతే నిష్కలం ధ్యాయమానః ॥

౯. ఏషోఽణురాత్మా చేతసా వేదితవ్యో యస్మిన్ ప్రా
ణః పఞ్చధా సంవివేశ,। ప్రాణైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్ర
జానాం యస్మిన్ విశుద్ధే విభవత్యేష ఆత్మా ॥

౧౦. యం యం లోకం మనసా సంవిభాతి విశుద్ధసత్త్వః కా
మయతే యాంశ్చ కామాన్। తం తం లోకం జయతే
తాంశ్చ కామాం, స్తస్మాదాత్మజ్ఞం హ్యర్చయేద్భూతి
కామః ॥

ఇతి తృతీయముణ్డకే- ప్రథమః ఖణ్డః.

౧. స వేదైతత్పరమం బ్రహ్మధామ యత్ర విశ్వం నిహితం
భాతి శుభ్రమ్,। ఉపాసతే పురుషం యే హ్యకామా

పించు నట్టి । వారు గడతు రీశుక్రము ధీరజనులు ॥ ౧

తే॥గీ॥ ఈప్సితములఁ దలఁచి కోరు నెవ్వఁ డిందు । నతఁడు జనియించు వానితో నచటచట నె,। యాప్తకాముఁ గృతకృత్యుఁ డైనవాని । కన్ని కామము లిందునె య డఁగి పోవు ॥ ౨

కం॥ కొనరాఁ డాత్మ ప్రవచనం । బున నైనన్ మేధనైన భూరియగుశ్రుతం । బున, నాతఁడెవని వరియిం । చునో యతనికె సులభుఁ డగుచుఁ జూపును దన్నన్ ॥ ౩

కం॥ సులభుం డీయాత్మ తపో । బలలింగావహితతలను బలి మిఁగనక యె । ట్టుల, నీసాధనములచేఁ । దలపడు నరునాత్మ బ్రహ్మధామముఁ జొచ్చున్ ॥ ౪

తే॥గీ॥ ఈతనిని జ్ఞానతృప్తులౌ ఋషులు కాంచి । వీతరాగులు శాంతులు కృతులు నగుచు । ధీరు లఖిలగు నెల్లెడఁ దె

స్తే శుక్రమేత దతివర్తన్తి ధీరాః ॥

౨. కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః స కామభి ర్జాయతే తత్రతత్ర,। పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మ నస్తు ఇహైవ సర్వే ప్రవిలీయన్తి కామాః ॥

౩. నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో న మేధయా న బహునా శ్రుతేన । యమేవైషవృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వామ్ ॥

౪. నాయమాత్మా బలహీనేన లభ్యో నచ ప్రమాదాత్తప సో వాప్యలిఙ్గాత్ । ఏతై రుపాయై ర్యతతే య స్తు విద్వాం స్తస్యైష ఆత్మా విశతే బ్రహ్మధామ ॥

౫. సంప్రాప్యైన మృషయో జ్ఞానతృప్తాః కృతాత్మా నో వీతరాగాః ప్రశాన్తాః। తే సర్వగం సర్వతః ప్రా

లేవి నొంది। యఖిలములఁ జేరఁ గలరు యుక్తాత్ముల
గుచు ॥ ౫

మ॥ వితతా సంకర సత్త్వ సంకలితులై వేదాంతవిజ్ఞానని।
శ్చిత నర్థంబుల నన్నిటిం దెలియుచున్ సన్న్యాసయోగ
స్థితిన్ । యతులై యొప్పుచు నున్నవారలు పరాంత
ప్రాప్తివేళన్ బరా। మృతు లౌచున్ బరిముక్తులై
పొలుతు రెంతే బ్రహ్మలోకంబులన్ ॥ ౬

కం॥ కళలు పదియేను ప్రకృతి। ప్రళయము కను, దేవగ
ణము ప్రతిదేవతలన్। బొలయు, విజ్ఞానమయుం।
డలకర్మములున్ బరావ్యయైక్యము గాంచున్ ॥ ౭

కం॥ సరవిన్ బాఱు నదులు సా। గరమునఁ జ్యుతనామ
రూపకతఁ జెందెడు, నా। కరణి నవి విడిచి విబు
ధుఁడు। పరునకుఁ బరుఁడైన దివ్యుఁ బడయుఁ బురు
షునిన్ ॥ ౮

సీ॥ ఈ పరమ బ్రహ్మ మెఱిఁగినవాఁడు బ్రహ్మంబె యౌ,

ప్య ధీరా యుక్తాత్మాన స్సర్వమే వావిశన్తి ॥

౬. వేదాన్తవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయోగాద్యత
య శ్శుద్ధసత్త్వాః। తే బ్రహ్మలోకేషు పరాన్తకాలే
పరామృతాః పరిముచ్యన్తి సర్వే ॥

౭. గతాః కలాః పఞ్చదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సర్వే ప్రతి
దేవతాసు। కర్మాణి విజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మాపరే ఽవ్య
యే సర్వ ఏకీభవన్తి ॥

౮. యథా నద్య స్స్యన్దమానా స్సముద్రే ఽస్తం గచ్ఛన్తి
నామరూపే విహాయ। తథా విద్వాన్నామరూపా
ద్విముక్తః పరాత్పరం పురుష ముపైతి దివ్యమ్ ॥

౯. స యో హ వై తత్పరమం బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి,

వాని కులంబు నందు । బ్రహ్మవిదన్యుఁ డుత్పన్నుఁడు కాఁడు, తరించు శోకంబు దురితమును గుహా। యంద లి ముడి వీడి యమృతుఁడౌ, (౯) బ్రహ్మనిష్ఠులు క్రి యల్ కల శ్రోత్రియు లయి శ్రద్ధ। తామెవ్వ రేకర్షి హోమంబు చేసి విహితము తప్పక శిరోవ్రతము సేతు ॥ రర్షులీ బ్రహ్మవిద్యను నట్టివారె, । యిదియె శ్రుతి తెల్పె, (౧౦) నంగిరఋషియు మున్న। వ్రతము సేయక యిది చదువం దగద నె,। ఋతము, పరమర్షుల కు నమస్కృతి పలుమరు(౧౧)॥ ౯

ఇది మహోపాధ్యాయ శ్రీపరవస్తు
వేంకట రంగనాథాచార్యార్య వరగురు
కృతులలో నాంధ్రముండకోపనిషత్తు.

నాస్యాబ్రహ్మవిత్కులే భవతి,। తరతి శోకం తరతి పాప్మానం, గుహాగ్రన్థిభ్యో విముక్తో ఽమృతో భవతి॥

౧౦. తదేతదృచాభ్యుక్తమ్ - క్రియావన్త శ్శ్రోత్రియా బ్రహ్మనిష్ఠా స్స్వయం జుహ్వత ఏకర్షిం శ్రద్ధయన్తః। తేషామే వైతాం బ్రహ్మ విద్యాం వదేత శిరోవ్రతం విధివద్యైస్తు చీర్ణమ్ ॥

౧౧. తదేత త్సత్య మృషిరఙ్గిరాః పురో వాచ నైత దచీర్ణవ్రతో ఽధీతే,। నమః పరమర్షిభ్యో నమః పరమర్షిభ్యః ॥

ఇతి తృతీయముణ్డకే- ద్వితీయఃఖణ్డః.

ఇతి తృతీయ ముణ్డకమ్.

ముణ్డకోపనిషత్సమాప్తా.

ఆంధ్రమాండూక్యోపనిషత్తు.

శాంతి.

ఉ॥ విందుముగాత మా చెవుల వేలుపులార శుభంబు లెప్పు
డున్। గందుముగాత భద్రములె కన్నుల నోయజనీ
యులార మె। పుష్టిం దిరమైన యంగముల పోడిమి మి
మ్ము నుతించు వారమై। యుందుము గాత నాయు వి
రవొందఁగ మేనుల మీకు నింపుగాన్॥

ఆ॥వె॥ ఇంద్రుఁడిచ్చు మేలు వృద్ధశ్రవుఁడు విశ్వ। వేదుఁడై
న పూషవిభుఁడు నట్లు। తా నరిష్టనేమి తార్క్ష్యుం
డు మాకు బృహస్పతియును శుభదు లగుదు రెలమి॥

(శాంతిశాంతిశాంతి.)

కం॥ ఓ మను నక్షరమే మన। మేమి తలంతు మదియట్ల

మాణ్డూక్యోపనిషత్.

శాన్తిః.

భద్రం కర్ణేభి శ్శృణుయామ దేవాః। భద్రం పశ్యే
మాక్షభి ర్యజత్రాః। స్థిరైరఙ్గైస్తుష్టువాగ్ం స స్తనూభిః। వ్యశే
మ దేవ హితం యదాయుః। స్వస్తిన ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః।
స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః। స్వస్తి న స్తార్క్ష్యో అరిష్ట నే
మిః। స్వస్తి నో బృహస్పతి ర్దధాతు॥

(ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.)

౧: ఓమిత్యేత దక్షరమిదగ్ం సర్వం తస్యోప వ్యాఖ్యానం

తీతము భవదా । గాము లని చెప్పఁబడియెడి । నా
మూడును వివరణము తదక్షరమునకున్ ॥ ౧

తే॥గీ॥ ఇదియుఁ గాక కాలత్రయాతీత మెద్ది । యదియు
నోంకారమే యయి యమరుచుండు(౧)। నఖిలమును
బ్రహ్మమగుట నీయాత్మ బ్రహ్మ। మమరు నయ్యది నా
ల్గుపాదములదగుచు (౨)॥ ౨

సీ॥ జాగరితముతనస్థానంబుగాఁగ బాహ్యప్రజ్ఞుఁ డతఁడు
సప్తాంగుఁ డరయఁ । బందొమ్మిది ముఖంబులం దగు
స్థూలాశనుం డయి వైశ్వానరుం డనఁబడుఁ,। బ్రథమ
పాదమిది(౧), స్వప్నస్థానుఁ డాంతర ప్రజ్ఞుఁడౌనం
గవక్త్రములునట్ల। పొలుపారఁ బ్రవివిక్త భుక్కు తైజ
సుఁ, డిదీ రెండవపాద(౨), మెం దుండి నిద్రఁ॥ గాం
చు లేక స్వప్నంబులు కానఁ, డది సు। షుప్తమగు

భూతం భవ ద్భవిష్యదితి సర్వమోఙ్కార ఏవ। యచ్చా
న్యత్త్రికాలాతీతం తద ప్యోఙ్కార ఏవ ॥
౨- సర్వగ్ం హ్యేతద్బ్రహ్మాయ మాత్మా బ్రహ్మ సోఽయమా
త్మా చతుష్పాత్ ॥

ఇతి ప్రథమః ఖణ్డః.

౧- జాగరితస్థానో బహిఃప్రజ్ఞః సప్తాఙ్గ ఏకోనవింశతిము
ఖఃస్థూలభుగ్వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః ॥
౨- స్వప్నస్థానోఽన్తః ప్రజ్ఞః సప్తాఙ్గ ఏకోనవింశతిముఖః
ప్రవివిక్తభుక్తైజసో ద్వితీయః పాదః ॥
౩- యత్ర సుప్తో న కంచన కామం కామయతే నకంచన స్వ
ప్నంపశ్యతి తత్సుషుప్తమ్। సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః

నందుఁ జేతఃఅన్యుం డొకఁడయి। జ్ఞానఘనుఁ డగుప్రా
జ్ఞుఁ డానందభుజుఁ। తన్మయుండు తృతీయపాద
మగుచుండు (౩)॥ 3

సీ॥ ఇతఁడు సర్వేశ్వరుం డితఁడు సర్వజ్ఞుఁ డంతర్యామి
సర్వనిదాన మఖిల। భూతంబులకును బ్రభూత్యప్య
యములగు (౪) నంత ర్బహిః ప్రజ్ఞుఁ డట్లు రెండు।
ప్రజ్ఞలవాఁడును బ్రజ్ఞానఘనుఁడును నప్రజ్ఞుఁడును బ్ర
జ్ఞుఁ డనఁగఁబడక। దృష్ట చింత్య వ్యపదేశ్యముల్ వ్య
వహార్యమును గ్రాహ్యమును లక్ష్యము ననఁబడక॥ య
మరు నేకాత్మతా ప్రత్యయంబె సార। మయి ప్ర
పంచోపశమ రూపమయి శివంబు। నగుచు నద్వైత
మును శాంతమగు చతుర్థ। మైన పాదము, నాత్మ జ్ఞే
యంబునదియె(౫)॥ ౪

ప్రజ్ఞానఘన ఏవానన్దమయో హ్యానన్దభు క్చేతోముఖః ప్రాజ్ఞ స్తృతీయః పాదః॥

౪. ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషో౽న్తర్యా మ్యేష యోనిస్సర్వస్య ప్రభవాప్యయౌ హి భూతానామ్॥

౫. నాన్తః ప్రజ్ఞం నబహిఃప్రజ్ఞం నోభయతఃప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘనం నప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞమ్ అదృష్ట మవ్యవహార్యమ గ్రాహ్య మలక్షణ మచిన్త్య మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్యప్రత్యయసారం ప్రపఞ్చోపశమం శాన్తం శివమ ద్వైతం చతుర్థం మన్యన్తే స ఆత్మా సవిజ్ఞేయః॥

ఇతి ద్వితీయఃఖణ్డః.

సీ॥ అయ్యది యాత్మ యధ్యక్షర మోంకార మధిమాత్ర
మందు మాత్రాత్మకములు। పాదములవి యాత్మ పాదము లవి యకారము నుకారము మకారమును (౧),
మఱియు। జాగరితపద వైశ్వానరుఁ డానకారము
ప్రథమమగు మాత్ర యగుచుండు। నాప్తిమత్త్వంబున
నాదిమత్త్వంబున నాప్త్యాదితలు తద్జ్ఞుడందు ఫలము
(౨)॥ స్వప్నపదుఁ డుకారంబు తైజసుఁడు రెండ।
వదదియాత్కర్షమున నుభయతను దద్జ్ఞుఁ। డందు
నుత్కర్ష సమతల నతనిద్రైన। కులమునం బుట్టఁ డబ్రహ్మ కోవిదుండు (3)॥ x

మ॥ అవుఁ బ్రాజ్ఞుండు సుషుప్తసంస్థుఁడు మకారార్థం, బదేమాత్ర మూ। డవదా, నప్యయమాన హేతువది యాటన్ దద్జ్ఞలభ్యంబు లౌ। నవియే, (౪)

---

౧. సోఽయ మాత్మా ధ్యక్షర మోఙ్కారో ఽధిమాత్రం పాదా మాత్రా మాత్రాశ్చ పాదా అకార ఉకారో మకార ఇతి॥

౨. జాగరితస్థానో వైశ్వానరో ఽకారః ప్రథమా మాత్రా ఆప్తేరాదిమత్త్వాద్వా ఆప్నోతిహ వై సర్వాన్ కామా నాదిశ్చ భవతి యఏవం వేద॥

3. స్వప్నస్థానస్తైజస ఉకారో ద్వితీయా మాత్రోత్కర్షా దుభయత్వాద్వా ఉత్కర్షతి హవై జ్ఞానసన్తతిం సమానశ్చభవతినాస్యాబ్రహ్మవిత్కులే భవతి య ఏవం వేద॥

౪. సుషుప్తస్థానః ప్రాజ్ఞో మకార స్తృతీయా మాత్రా మితేరపీతేర్వా మినోతిహ వా ఇదగ్ సర్వ మపీతిశ్చ భవతి యఏవంవేద॥

తుర్యోఽమాత్రోఽసౌ ప్రణవ మా న ద్వైత విశ్వా
ప్యయః । వ్యవహార్యాత్మ శివుం చ, తద్విదుఃశు తా
నాత్మాప్తి నాత్మం గమన్ (౧)॥

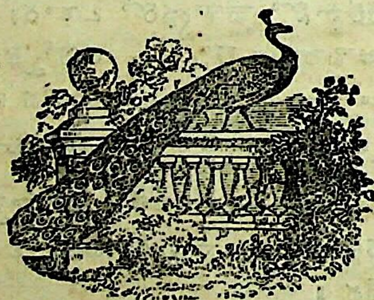
ఇతిమహామహోపాధ్యాయశ్రీపరవస్తు
వేంకటరంగనాథాచార్యార్యవరగురు కృతు
లలోనాంధ్రమాండూక్యోపనిషత్తు.

---

౧. అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహార్యః ప్రపఞ్చోపశమః శివోఽద్వైత ఏవమోఙ్కార ఆత్మైవ సంవిశత్యాత్మనాత్మానం య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥

ఇతి చతుర్థః ఖణ్డః.

ఇతి మాణ్డూక్యోపనిషత్ సమాప్తా.

నమఃపరమర్షిభ్యః.

ఆంధ్రోపనిషత్తులు.

(తైత్తిరీయము- పురుషసూక్త సహితము)

ఇవి

మహామహోపాధ్యాయ శ్రీపరవస్తు
భగవద్వేంకటరంగనాథాచార్యులయ్యవారలుఁగారిచే
రచియింపఁబడినవి.

వీని గీర్వాణోపనిషత్తులంగూడఁ జేర్చి
విశాఖపట్టణమునందలి యార్షముద్రాశాలయందు
ముద్రింపఁబడి ప్రకటింపఁబడినవి.

Published by S. P. V. Ranganathasvami
Ayyavaralugaru,
Printed by R. Appalanarasimham,
at the Arsha Press, Vizagapatam.
1902.
Price 8 Annas.

పీఠిక.

ఈ తైత్తిరీయోపనిషత్తు ఆంధ్ర- కర్నాట- ద్రవిడాది దేశములయందెల్ల అనువాకాది విభాగమున పరస్పరము భేదముకలదియై యనుసంధింపఁబడుచున్నది-

దీనికి భట్టభాస్కర- శఙ్కర- సాయణాచార్య- గోవిందరాజ- రంగరామానుజాదులనేకులు భాష్యములంజేసిరి-

శంకరాచార్యులవారు శిక్షా- బ్రహ్మ- భృగువల్లులకు మాత్రమే భాష్యమును రచియించి మిగిలినది ఖిలమనివిడచిపెట్టినట్లు కానవచ్చుచున్నది-

భట్టభాస్కర- సాయణ- గోవిందరాజుల భాష్యములు మూఁడును తరుచుగ ఒకటేమోస్తరైన యనువాకాది విభాగములకలవియేయై యున్నవి- వీరిపాఠము ద్రవిడపాఠము అని యాక్రింది సాయణాచార్య వాక్యమువలనస్పష్టము— "తత్ర ద్రావిడానాం చతుష్షష్ట్యనువాకపాఠః ... తత్రవయం పాఠాన్తరాణి సూచయన్ చతుష్షష్ట్యనువాకపాఠప్రాధాన్యేన వ్యాఖ్యాస్యామః" అని నారాయణవ్యాఖ్యానారంభమున భాష్యవాక్యము-

రంగరామానుజులును ద్రవిడపాఠానుసారులే కాని యేమికారణముననో పైముగ్గురి భాష్యకారుల యనువాకముల విభాగమునకును వీరి యనువాకముల విభాగమునకును చాలా భేదము కానవచ్చుచున్నది- వీరి యనువాకసంఖ్య ౫౨ గ మెడ్రాసులో ముద్రించిన పుస్తకమున స్పష్టము- దీనికారణము మృగ్యము-

ఇట్లు భాష్యకారులందరును ద్రవిడపాఠము నేయనుసరించి వ్యాఖ్యానము చేయుటవలన శ్రీ స్వామివారును ఆపాఠము

ననుసరించియె ఈయాంధ్రోపనిషత్తును రచియించిరి-

ద్రమిడపాఠమున నీయుపనిషత్తు శీక్షావల్లీ- బ్రహ్మావల్లీ- భృగువల్లీ- నారాయణములను నాలుగు పేరులను, సాంహితీ- వారుణీ- యాజ్ఞికీయని మూడుపేరులను కలిగియుండె; శీక్షా- బ్రహ్మ- భృగువల్లులు మూడునొక ప్రపాఠకముగాను నారాయణముమాత్రము మఱియొకప్రపాఠకముగాను విభజింపఁబడియున్నది- ప్రపాఠకమందను వాకములు వానిలో ఖండములు మొదలగు భేదములను కలిగియున్నది- అదియంతయు నీగ్రంథమున నాయాస్థలములలో తెలియఁజేయఁబడియున్నది-

మైసూరులో ముద్రించిన ద్రమిడపాఠమున కొన్నికొన్నిచోట్ల గ్రంథనాశము కలిగియున్నది- అదియంతయు శక్యమైనవరకు భాష్యములననుసరించి యిందుపరిహరింపఁబడినది-

ఇందుముద్రకదోషమునగాని తదనవధాననిబంధనమదీయ దోషంబునంగాని సంభవించిన దోషంబుల దోషజ్ఞులుదిద్ది నాకెరింగింతురని నమ్ముచున్నాను-

ఇట్లు ప్రకాశకవిజ్ఞాపనము.

నమః పరమర్షిభ్యః

ఆంధ్ర పురుషసూక్తము.

శాంతి॥

శా॥ ఉ॥ మేలుం గ్లేశనివృత్తి నిచ్చుక్రియ యొల్మిన్ యజ్ఞతత్త్వ
మిసు।శ్రీలాభంబునుగోరువార, మనుష్యస్తు ప్రాప్తిదైవం
బుమా,। కీలోకంబున మేలుకాతమర్త్యులకు, పైనే పా
రు శ్రేయంబగు్ౕ,।చాలంగా ద్విచతుష్పదంబులకు ప్రా
శస్త్యంబునన్ మేలగున్॥ (శాంతి శాంతి శాంతి)

ఆ॥ వె॥ వేయితలలవాఁడు వేయికన్నులవాఁడు। పురుషుఁడ
తఁడు వేయిచరణములును। గలిగి ధరణియెల్ల కల
యనాచ్ఛాదించి। యధికుడై నిలుచుద శాంగుళ్యము॥

క॥ ఎయ్యదిభూతము భవ్యం। బెయ్యది యదియెల్ల పురు
షుఁడే, యతఁడేపో। యయ్యమృతత్వము నేలిక,। ఐ

పురుషసూక్తమ్.

శాన్తిః

ఓమ్॥ తచ్ఛంయోరావృణీమహే। గాతుంయజ్ఞాయ। గా
తుం యజ్ఞపతయె। దైవీస్వస్తిరస్తునః। స్వస్తిర్మానుషే
భ్యః। ఊర్ధ్వంజిగాతు భేషజమ్। శంనోఅస్తుద్విపదే।
శంచతుష్పదే। ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥

౧. సహస్రశీర్షాపురుషః। సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్।
సభూమిం విశ్వతోవృత్వా। అత్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్॥

౨. పురుష ఏవేదగ్ం సర్వమ్। యద్భూతం యచ్చభవ్యమ్।

య్యనన్నమున పెరుగు జగమునతండే ॥ ౨

కం॥ ఈతని మహిమంబంతది, । యాతతమగుదాని కంటె నధికుఁడు పురుషుం, । డీతని యొకపాద మఖిల । భూతంబులు, మూఁడుపాదము లమృతము దివిన్ ॥ ౩

తే॥గీ॥ పైనివర్ధిల్లుచుండెఁ ద్రిపాత్పురుషుఁడు, । పాతికయిహంబును పునర్భవము చెందు, । సాశనానశనంబుల నలముకొనుచు । నదియ యెల్లెడ వ్యాపించి యమరుచుండు ॥ ౪

ఆ॥వె॥ అతనివలనఁ బుట్టె నలవిరాడ్రూపుఁడు, । పురుషుఁడా విరాట్టుఁ బూనియుండుఁ, । బిదపఁ బుట్టియతఁడు పెరిగె వేఱ్వేఱుగా । పుడమిమున్ను వెనుక మూర్తులెసఁగ ॥ ౫

ఆ॥వె॥ పురుషుఁడనెడు హవ్యమున నె దేవతలెల్ల । యజ్ఞమొకటి తొడఁగి రాచరింప, । నాజ్యమగు వసంత మమరె, గ్రీష్మంబిధ్మ, । మందె శరదృతువును హవిరభిఖ్య ॥ ౬

ఆ॥వె॥ అట్టియజ్ఞమునకునయ్యె పరిధులేడు, । నిరువదొకటి స

ఉతామృతత్వస్యేశానః । యదన్నేనాతిరోహతి ॥

౩. ఏతావానస్య మహిమా । అతో జ్యాయాగ్ంశ్చ పూరుషః । పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని । త్రిపాదస్యామృతం దివి ॥

౪. త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః । పాదోఽస్యేహాభవాత్పునః । తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్ । సాశనానశనే అభి ॥

౫. తస్మాద్విరాడజాయత । విరాజో అధి పూరుషః । స జాతో అత్యరిచ్యత । పశ్చాద్భూమిమథో పురః ॥

౬. యత్పురుషేణ హవిషా । దేవా యజ్ఞమతన్వత । వసన్తో అస్యాసీదాజ్యమ్ । గ్రీష్మ ఇధ్మశ్శరద్ధవిః ॥

౭. సప్తాస్యాసన్పరిధయః । త్రిస్సప్త సమిధః కృతాః ।

మిథలై సఁగుచుండె,। యజ్ఞమాచరించు నావేలుపులచే
తఁ। బశువుగాఁ బురుషుఁడు బద్ధుఁడయ్యె॥ ౭

ఆ॥ వె॥ భువనహేతు భూతపురుషుని బర్హిస్సు। నందుప్రో
క్షణంబు యజ్ఞమునకు। చేసి వానిచేత చెన్నుగా యజ్ఞం
బు। సాధ్యదేవ ఋషులుసలిపి రపుడు॥ ౮

ఆ॥ వె॥ సర్వహుతమనఁ బడుచర్య నీయా విధి। నయ్యె సం
భృతి పృషదాజ్యమునకు। ననిలదేవతములు నారణ్య
ములు గ్రామ్య। ములగు పశువు లానుపూర్విఁ జేసె॥ ౯

ఆ॥ వె॥ అట్టి సర్వహుత సమాఖ్య యజ్ఞంబున। సరవి ఋక్కు
లు మఱి సామములును। ఛందములును బుట్టె చక్క
గానందునె। పొరిది దాని పైఁ యజుస్సుపుట్టె॥ ౧౦

ఆ॥ వె॥ అందువలనఁ బుట్టె నశ్వంబులెల్లను। రెండు దంతము
లవి మెండుగాను। గోవులెల్లఁ బుట్టె నావిధంబుననందె
మేకలెల్ల గొఱ్ఱెలాకరణిని॥ ౧౧

ఆ॥ వె॥ ఈపురుషునిఁ బట్టి యెన్నివిధంబుల। చేవికల్పనంబు చే
సిరొకో। యెద్దిముఖము భుజము లెవ్వి యూరువు లెవ్వి।

దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానాః। అబధ్నన్ పురుషం పశుమ్॥

౮- తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్। పురుషం జాతమగ్రతః।
తేన దేవా అయజన్త। సాధ్యా ఋషయశ్చ యే॥

౯- తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః। సమ్భృతం పృషదాజ్యమ్। పశూ
గ్ స్తాగ్ శ్చక్రే వాయవ్యాన్। ఆరణ్యాన్ గ్రామ్యాశ్చ యే॥

౧౦- తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః। ఋచస్సామాని జజ్ఞిరే। ఛ
న్దాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్। యజుస్తస్మాదజాయత॥

౧౧- తస్మాదశ్వా అజాయన్త। యే కే చోభయాదతః। గావో
హ జజ్ఞిరే తస్మాత్। తస్మాజ్జాతా అజావయః॥

౧౨- యత్పురుషం వ్యదధుః। కతిధా వ్యకల్పయన్। ముఖం కి

యీపురుషుని యడుగు లెవ్వియనఁగ ॥ ౧౨

ఆ॥ వె॥ అగ్రజన్ముఁడయ్యె నాననంబతనికి, । పార్థివుండు వెలసె బాహువులుగ, । నూరుభాగమయ్యె నొప్పుగ వైశ్యుఁడు । చరణములను శూద్రజన్మమయ్యె ॥ ౧౩

ఆ॥ వె॥ ఇతని మనసువలన నిందువుజనియించె, । నీక్షణంబు వలన నినుఁడుపుట్టె, । నాననమునఁ బుట్టిరాఖండలాగ్నులు, । ప్రాణమువలనం బ్రభంజనుండు ॥ ౧౪

ఆ॥ వె॥ అతని నాభివలన నంతరిక్షముపుట్టె, । శిరమువలనఁ బుట్టె సురలనెలవు, । వసుధయడుగు వలన, దెసలు శ్రోత్రంబున, । కలిగెనిట్లులోక కల్పనమును ॥ ౧౫

ఆ॥ వె॥ ఏ నెఱుంగువాఁడ నీమహాపురుషుని । తమము పైవెలుంగు తరణివర్ణు । నితఁడె సర్వరూప సృష్టికృద్ధీరుండు । పేళ్లుపెట్టి పలుకు పెద్దయితడె ॥ ౧౬

ఆ॥ వె॥ ధాతయితనిమున్న దాహరించినవాఁడు । దెసలనెఱుఁ

మస్య కౌ బాహూ । కావూరూ పాదా వుచ్యేతే ॥

౧౩- బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీత్। బాహూ రాజన్యః కృతః। ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః। పద్భ్యాగ్ం శూద్రో అజాయత॥

౧౪- చన్ద్రమా మనసో జాతః । చక్షోస్సూర్యో అజాయత। ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ । ప్రాణాద్వాయురజాయత॥

౧౫- నాభ్యా ఆసీ దన్తరిక్షమ్। శీర్ష్ణో ద్యౌస్సమవర్తత । పద్భ్యాం భూమిర్దిశశ్శ్రోత్రాత్। తథా లోకాగ్ం అకల్పయన్॥

౧౬- వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్। ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తుపారే । సర్వాణి రూపాణి విచిత్యధీరః। నామాని కృత్వా ఽభివదన్యదాస్తే ॥

౧౭- ధాతా పురస్తాద్యము దాజహార। శక్రః ప్రవిద్వాన్ ప్ర

గు నిందఱి దేవుఁడట్లు । యతని వేదనమున నమృతత్వ మొం
దయా । వాని జెందవేఱు పదవి లేదు ॥ ౧౭

తే॥గీ॥ యజ్ఞమయు యజ్ఞమున వేల్పులర్చచేసి । రంపు ప్రథ
మ ధర్మంబుల కయ్యెనుదయ । మతని భజియించు పె
ద్దల కాస్పదంబు । సాధ్యులగు తొంటిసురలుండు చ
క్కఁ సూవె ॥ ౧౮

ఉత్తర నారాయణము.

తే॥గీ॥ జలమునంభూరసంబున జాతుఁడగుచు । విశ్వకర్మచే న
ధికుఁడై వెలసెనతఁడు । వానిరూపానరింపుచు త్వష్టనడ
చు । తొల్లివాసిదె విశ్వముద్భూతమయ్యె ॥ ౧౯

ఆ॥వె॥ ఏనెఱుంగు వాఁడనీ మహాపురుషుని । తమము పై వెలుం
గు తరణివర్ణు । నతని వేదనమున నమృతత్వమొందయా ।
వాని జెందవేఱు పదవి లేదు ॥ ౨౦

దిశశ్చతస్రః । తమేవం విద్వానమృత ఇహ భవతి ।
నాన్యః పన్థా అయనాయ విద్యతే ॥

౧౮- యజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్త దేవాః । తాని ధర్మాణి ప్రథమా
న్యాసన్ । తే హ నాకం మహిమానస్సచన్తే । యత్ర
పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః ॥

ఉత్తర నారాయణమ్.

౧౯- అద్భ్యస్సమ్భూతః పృథివ్యై రసాచ్చ । విశ్వకర్మణస్స
మవర్తతాధి । తస్య త్వష్టా విదధ ద్రూపమేతి । తత్పు
రుషస్య విశ్వమాజానమగ్రే ॥

౨౦- వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్ । ఆదిత్యవర్ణం త
మసః పరస్తాత్ । తమేవం విద్వానమృత ఇహ భవతి ।
నాన్యః పన్థా విద్యతేఽయనాయ ॥

తే॥గీ॥ ప్రజలపతి సంచరించు గర్భములలోన । పుట్టులేక వే
విధములఁ బుట్టుచుండు । నతనిమూలము ధీరులే యర
యువారు । వేధసుల్ మరీచి పదము వేడుదురట ॥ ౨౧
తే॥గీ॥ దీప్తుడగుచుండు నెవ్వాఁడు దేవులకయి। దేవులకు పు
రోహితుఁడయ్యెనే విభుండు । దేవతలకును మున్నప్ప
తిల్లెనెవ్వఁ। డా వెలుఁగుచున్న బ్రాహ్మికినగు వినతులు॥
తే॥గీ॥ బ్రాహ్మమైన వెలుంగు సంపాదనంబు । సేయ దేవు
లు తొల్లి భాషించిరిట్టు । లిట్టులే బ్రాహ్మణుండు నిన్నె
ఱుఁగుచుండు। నమరులతనికివశీ వర్తులగుదురనుచు॥ ౨౩
ఆ॥వె॥ హ్రియుశ్రియు నీదుజాయలు, పగలు। రేయిబగలు,
రూపురికలెల్ల, । నశ్వులైరి వ్యాత్త, (౨౪) మభిమ
తంబొసగుమా । వైహికంబొసంగు మన్ని మొసఁగు॥
(శాంతిశాంతిశాంతి) ౨౫

౨౧- ప్రజాపతిశ్చరతిగర్భే అన్తః । అజాయమానో బహు
ధావిజాయతే । తస్యధీరాః పరిజానన్తి యోనిమ్ । మరీ
చీనాం పదమిచ్ఛన్తి వేధసః ॥
౨౨- యో దేవేభ్య ఆతపతి। యో దేవానాం పురోహితః। పూ
ర్వోయో దేవేభ్యోజాతః। నమోరుచాయబ్రాహ్మయే॥
౨౩- రుచంబ్రాహ్మంజనయన్తః । దేవాఅగ్రే తదబ్రువన్ ।
యస్త్వైవం బ్రాహ్మణోవిద్యాత్। తస్యదేవాఅసన్వశే॥
౨౪- హ్రీశ్చతే లక్ష్మీశ్చ పత్న్యౌ। అహోరాత్రే పార్శ్వే।
నక్షత్రాణిరూపమ్। అశ్వినౌవ్యాత్తమ్ ॥
౨౫- ఇష్టంమనిషాణ । అముంమనిషాణ । సర్వంమనిషాణ ।
ఓంశాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః ॥

నమః పరమర్షిభ్యః

:o:

ఆంధ్ర తైత్తిరీయోపనిషత్తు.

శాంతి

సీ॥ సుఖము మిత్రుఁడు మాకు, సుఖ మిచ్చు వరుణుం డు, నర్యముండును మాకు నగు సుఖంబె,। యింద్ర బృహస్పతు లిత్తురు సుఖ, మురుక్రముఁడు విష్ణువును సుఖం బొసంగు,। నతి బ్రహ్మమునకగు,నతి నీకు వాయువా, యగుచు బ్రహ్మంబు ప్రత్యక్షము మీవె,। ప్రత్యక్ష మైనట్టి బ్రహ్మ మీవే యని పలికెద, ఋతమని పలుకు వాఁడ,॥ సత్యమని పలికెదను రక్షణము నాకుఁ,। జేయుఁ గావుత నద్ది, రక్షించుఁ గాత। వక్తనది, నన్నుఁ బ్రోవుత, వక్తఁ బ్రోచుఁ। గావుతన్ శాంతి మఱి శాంతి గాత శాంతి(౧) ౧

తైత్తిరీయోపనిషత్.

శాన్తిః

౧. శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః। శం నో భవ త్వర్యమా। శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః। శం నో విష్ణు రురుక్రమః। నమో బ్రహ్మణే। నమ స్తే వాయో। త్వ మేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి। త్వా మేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వదిష్యామి। ఋతం వదిష్యామి। సత్యం వదిష్యామి॥ ౧ ॥ త న్మా మవతు। త ద్వక్తార మవతు। అవతు మామ్। అవతు వక్తారమ్। ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః॥ (సత్యం వదిష్యామి పఞ్చచ ॥ ఇతి ప్రథమోఽనువాకః) ॥

ఆ॥వె॥ శిక్ష వివరణముఁ జెప్పెద నేఁక వర్ణ| మును స్వరం
బు మాత్రయును బలంబు| సామమన్నయదియు సంతా
నమనియు న|ధ్యాయ మిట్లు శిక్షకయ్యెఁ బలుక॥(౨)౨

కం॥ ఇరువురకు మనకు యశ మొక| పరి యగు, నొక పరి
య బ్రహ్మ వర్చసము నగున్,| దరువాత నుడి వేదము
వి| స్తరముగ సంహితకు నుపనిషత్తున్ దెలియన్॥ ౩

సీ॥ వెలయ లోకము జ్యోతి విద్య ప్రజయు నాత్మయును న
ధికరణంబు లయిదు కాఁగ| వానిలోఁ బూర్వరూపంబు
నుత్తర రూపమును సంధి సంధానమును గ్రమమునఁ| బృ
థివియు దివి యంతరిక్షము వాయువు, వహ్ని సూ
ర్యుఁడు వారి వైద్యుతములు, | నాచార్య శిష్య విద్యా
ప్రవచనములు, జనని తండ్రి ప్రజా ప్రజననములును,| హ
నువులధరోత్తరములు వాకును రసనయుఁ| దలఁప నివి
యె మహాసంహిత లగు, విని| దెలియువానికిఁ బ్రజ
పశువులును బ్రహ్మ| వర్చసంబు నన్నాదులు స్వర్గము న

---

౨. శీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః । వర్ణ స్స్వరః। మాత్రా బ
లమ్ । సామ సన్తానః। ఇత్యుక్త శ్శీక్షాధ్యాయః॥ (శీ
క్షాం పఞ్చ॥ ఇతిద్వితీయోఽనువాకః)॥

౩. సహ నౌ యశః। సహ నౌ బ్రహ్మవర్చసమ్। అథా
తస్సగ్ంహితాయా ఉపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః। పఞ్చ
స్వధికరణేషు। అధిలోక మధిజ్యౌతిష మధివిద్య మధిప్ర
జ మధ్యాత్మమ్। తా మహాసగ్ంహితా ఇత్యాచక్షతే।
అథాధిలోకమ్। పృథివీ పూర్వరూపమ్। ద్యౌ రుత్తర
రూపమ్ । ఆకాశ స్సన్ధిః ॥౧॥ వాయుస్సన్ధానమ్ ।
ఇత్యధిలోకమ్। అథాధిజ్యౌతిషమ్। అగ్నిః పూర్వరూ
పమ్ । ఆదిత్య ఉత్తరరూపమ్। ఆప స్సన్ధిః। వైద్యుత స్స

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

సు ॥ (3) ४

తే॥గీ॥ ఛందములలోఁ బ్రశస్తమై సర్వరూప। మమృతజము వేదములపలు నయ్యె నెద్ది। యట్టి యింద్రరూపం బగు న దియె నన్నుఁ। జెన్నుగా మేథ యొసఁగి పోషించుఁ గాత ॥ ×

మ॥ అమృతంబున్ ధరియించువాఁడ నీక నే నౌనట్లు శాసింపు, గా। త్రము యోగ్యంబగుఁ గాత నాది, మధుమత్త్వం బొందు నాజిహ్వ, క। ర్ణములన్ జెక్కు వినంగఁ జాల వలయున్, బ్రహ్మైకకోశంబ వ। క్త్రిమ మేధా పిహితాత్మ, నాను శృతవృద్ధిన్ దేవ కాపాడవే॥

ధ్యానమ్। ఇత్యధిజ్యోతిషమ్। అథాధివిద్యమ్। ఆచార్యః పూర్వరూపమ్॥ ౨ ॥ అన్తేవా స్యుత్తరరూపమ్। విద్యా సన్ధిః। ప్రవచనగ్ంసన్ధానమ్। ఇత్యధివిద్యమ్। అథాధిప్రజమ్। మాతా పూర్వరూపమ్। పితోత్తరరూపమ్। ప్రజా సన్ధిః। ప్రజననగ్ంసన్ధానమ్। ఇత్యధిప్రజమ్॥ 3 ॥ అథాధ్యాత్మమ్। అధరాహనుః పూర్వరూపమ్। ఉత్తరాహను రుత్తరరూపమ్। వాక్సన్ధిః। జిహ్వా సన్ధానమ్। ఇత్యధ్యాత్మమ్। ఇతీమా మహాసగ్ంహితాః। య ఏవమేతా మహాసగ్ంహితా వ్యాఖ్యాతా వేద। సన్ధీయతే ప్రజయా పశుభిః। బ్రహ్మ వర్చసే నాన్నాద్యేన సువర్గేణ లోకేన ॥ ४ ॥ (సన్ధిరాచార్యః పూర్వరూపమిత్యధి ప్రజంలోకేన ॥ ఇతితృతీయోఽనువాకః)॥

४. య శ్ఛన్దసా మృషభో విశ్వరూపః। ఛన్దోభ్యో ధ్యమృతాత్సంబభూవ। స మేన్ద్రో మేధయా స్పృణోతు। అమృతస్య దేవధారణో భూయాసమ్। శరీరం మే విచర్ష

చ॥ అశనము పానమున్ మఱియు నావుల వస్త్రములన్
జిరం బహు। ర్నిశము ఘటించి పిస్తరిల నింపుచు సిద్ధము
చేసి పయిని లో। మశములతోడ నన్యపశు మండలితో
డను శ్రీని దెచ్చి నా। వశ మొనరంగఁ జేయుచును భ
వ్య మొనర్పుము గాదు హోమమున్॥ ౭

సీ॥ చను దేరవలె బ్రహ్మచారులు నాకయి, హుతమిది, కీర్తి
సంయుతుఁడ నగుదు। జనులలో, హుతమిది, ధనవత్త
రుఁడ నౌమ, హుతమిది, నే నిన్ను నొంద వలయు।
భగుఁడ, హుతమిది, భగుఁడ నన్నుం జేరవలె నీవు,
హుతమిది, పలువిధములు। నుండునీయెడ శుద్ధి నొందు
దు భగదేవ, హుతమిది, పల్లము నుదకము నైల॥ లబ్ద

ణమ్। జిహ్వా మే మధుమత్తమా । కర్ణాభ్యాం భూరివి
శ్రువమ్। బ్రహ్మణః కోశోసి మేధయాపిహితః। శ్రుతం
మే గోపాయ। ఆవహన్తీ వితన్వానా ॥ ౧ ॥ కుర్వా
ణా చీరమాత్మనః । వాసాగంసి మమ గావశ్చ। అన్న
పానే చ సర్వదా । తతో మే శ్రియమావహ । లో
మశాం పశుభి స్సహ స్వాహా । ఆమాయన్తు బ్రహ్మచా
రిణ స్స్వాహా*। యశోజనేసాని స్వాహా। శ్రేయాన్వ
స్య సో ఽసాని స్వాహా । తం త్వా భగ ప్రవిశాని
స్వాహా। స మా భగ ప్రవిశ స్వాహా ॥ ౨ ॥ తస్మిం
త్సహస్రశాఖే । ని భగాహంత్వయిమృజేస్వాహా ।
యథాపః ప్రవతాయన్తి। యథా మాసా అహర్జ
రమ్। ఏవం మాం బ్రహ్మచారిణః । ధాతరాయంతు స

---

* ఇచ్చట నాంధ్రపాఠమున నధికముగ నున్నవి ౪ వాక్యములు -
విమాయన్తు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా। ప్రమాయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా। ద
మాయన్తు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా। శమాయన్తు బ్రహ్మచారిణ స్స్వాహా॥

మును జేరునట్లు నన్నుంద బ్రహ్మా। చారు లెల్లెడనుండి
యే తేరవలయు। ధాత, హుతవిధి, నీవనికేతనంబ।
వయి ననుం బ్రకటించి నన్నుందుమయ్య॥ (౪) ౮

సీ॥ భూర్భువస్సువరాఖ్యములు మూడు వ్యాహృతుల్ మా
హాచమస్యుండు మహాయని మఱి। పలికె, దుర్యంబది
బ్రహ్మాం బదియె యాత్మ యన్యదేవత లుందు రంగము
లగ.। వరుస నీలోక మంబరము నాకము రవి, యగ్ని
వాయు రవి శీతాంశువులును। సోరిది ఋక్సామ య
జుర్బ్రహ్మములును బ్రాణాపానములు వ్యాన మన్న
ము నగు॥ మహితములు తుర్యములు మూడు, మఱియు

ర్వత స్వాహా। ప్రతి వేశోస ప్రమా భాహి ప్రమాప
ద్యస్వ ॥ (వితన్వాన్నావిశ స్వాహాసప్తచ † ॥ ఇతిచ
తుర్థోఽనువాకః) ॥

౫. భూ ర్భువ స్సువరితి వా ఏతా స్తిస్రో వ్యాహృత
యః! తాసా ముహ స్మై తాం చతుర్థీమ్। మాహాచమ
స్యః ప్రవేదయతే। మహ ఇతి। తద్బ్రహ్మ। స ఆత్మా। అ
ఙ్గా న్యన్యా దేవతాః। భూరితి వా అయం లోకః। భువ
ఇత్యన్తరిక్షమ్। సువ రిత్య సౌ లోకః ॥ ౧ ॥ మహ
ఇత్యాదిత్యః। ఆదిత్యేన వావ సర్వే లోకా మహీయ
న్తే। భూరితి వా అగ్నిః। భువ ఇతి వాయుః। సువ
రిత్యాదిత్యః। మహ ఇతి చన్ద్రమాః। చన్ద్రమసా వావ
సర్వాణి జ్యోతీగ్ంషి మహీయన్తే। భూరితి వా ఋ
చః। భువ ఇతి సామాని। సువరితి యజూగ్ంషి ॥ ౨ ॥ మ

---

† ఆంధ్రపాఠమున ౪ వాక్యములధికములగుటచే చిట్ట మారియున్నది.
ఎట్లన్నను- ఏతన్వానాశనూయన్తు బ్రహ్మచారిణ స్వాహా ధాతరాయంతు
సర్వతస్స్వాహై కళ్ళు॥.

నాల్గు। నాల్గు విధముల వ్యాహృతుల్ నరు లుపాస।
నం బొనర్ప బ్రహ్మఁ బుపాస్యం బగు మఱి। యఖిల దే
వత లొసఁగుదు రతనికి బలి॥ (౪) ౯

సీ॥ ఆకాశ మిది హృదయాంతరంబునఁ గల దందు మనో
మయుఁ డైనపురుషుఁ। డమృతహిరణ్మయుం డతఁడు
తాలువుల మధ్యమునఁ జన్నువలె వ్రేలాడు నెద్ది। య
ది యింద్రియోనియౌ నందె కేశాంత మౌఁ దల క
పాలముల విదళన చేసి। యెడఁ బాయు, నాల్గు వ్యా
హృతుల నగ్న్యనిలార్కులందు బ్రహ్మమునందు నట్లు
నిలిచి॥ పడయు స్వారాజ్యమును మనస్పతి వచో౽క్షి।
కర్ణ విజ్ఞానపతి సత్య ఖాత్మ ప్రాణ। మనముల రమించు

హ ఇతి బ్రహ్మ। బ్రహ్మణా వావ సర్వే వేదా మహీ
యన్తే। భూరితి వై ప్రాణః। భువ ఇత్యపానః। సు
వ రితి వ్యానః। మహ ఇత్యన్నమ్। అన్నేన వావస
ర్వే ప్రాణా మహీయన్తే। తా వా ఏతా శ్చతస్రశ్చ
తుర్ధా। చతస్ర శ్చతస్రో వ్యాహృతయః। తా యో వే
ద॥౩॥ స వేద బ్రహ్మ। సర్వేఽస్మై దేవా బలిమావహన్తి॥

(అసౌలోకో౽యజూగ్ంషి వేదద్వే చ॥ ఇతిపఞ్చమో౽
నువాకః)॥

౬. స య ఏషో౽న్త ర్హృదయ ఆకాశః। తస్మి న్నయం పు
రుషో మనోమయః। అమృతో హిరణ్మయః। అన్తరే
ణ తాలుకే। య ఏష స్తన ఇవావలమ్బతే। సేన్ద్రయో
నిః। యత్రాసౌ కేశాన్తో వివర్తతే। వ్యపోహ్య శీర్షక
పాలే। భూరిత్యగ్నౌ ప్రతితిష్ఠతి। భువ ఇతి వాయౌ॥
౧॥ సువ రిత్యాదిత్యే। మహ ఇతి బ్రహ్మణి। ఆప్నో

నది శాంతము నమృత మని। చేయవె యుపాసనంబు
ప్రాచీనయోగ్యా! (౭) ౧౦

సీ॥ భూఽంతరిక్షద్యుదిశావాంతరదిశ లగ్న్యనిలార్క శశితా
ర లప్పు లోషధులు వనస్పతులు ఖాత్మలు నని యధి
భూత, మధ్యాత్మ మిఁక ప్రాణ మట్లు వ్యాన। ము న
పానమును దానము సమానమును దృక్కు చెవి మనం
బును వాక్కు నవలఁ ద్వక్కు। చర్మంబు మాంసంబు
స్నావాస్థిమజ్జలు నివి యెల్లఁ బాంక్తముల్ ఋషియుఁ
జెప్పె। నాది పంచక ద్వయం బధిలోకాధి। దైవతం
బు లాత్మభావితములు। పాంక్తములగు మూడు వాయవీ

తి స్వారాజ్యమ్। ఆప్నోతి మనసస్పతిమ్। వాక్పతి శ్చ
క్షుష్పతిః। శ్రోత్రపతి ర్విజ్ఞానపతిః। ఏత త్తతో భ
వతి। ఆకాశశరీరం బ్రహ్మ। సత్యాత్మ ప్రాణారా
మం మన ఆనన్దమ్। శాన్తిసమృద్ధ మమృతమ్॥ ౨॥ ఇ
తి ప్రాచీనయోగ్యోపాస్స్వ॥ (వాయూవమృతమేకంచ॥
ఇతి షష్ఠోఽనువాకః)॥

౭- పృథివ్యన్తరిక్షం ద్యౌ ర్దిశో వాన్తరదిశాః। అగ్ని ర్వా
యు రాదిత్య శ్చన్ద్రమా నక్షత్రాణి। ఆప ఓషధయో వ
నస్పతయ ఆకాశ ఆత్మా। ఇత్యధిభూతమ్। అథాధ్యా
త్మమ్। ప్రాణో వ్యానో పాన ఉదాన స్సమానః। చ
క్షు శ్శ్రోత్రం మనో వా క్త్వక్ §। చర్మ మాగ్ంసగ్ం
స్నావాస్థిమజ్జా। ఏతదధివిధాయ ఋషి రవోచత్। పా
ఙ్క్తం వా ఇదగ్ం సర్వమ్॥ ౧॥ పాఙ్క్తేనైవ పాఙ్క్తగ్ం

---

§ ద్రావిడపాఠమున నీరెండువాక్యములకును విభాగము భేదముగాను
న్నది- ఎట్లంటే— చక్షు శ్శ్రోత్రం మనో వాక్। త్వక్చర్మ మాగ్ంసగ్ం
స్నావాస్థి మజ్జా ॥

యేంద్రియ। ధాతుపాంక్తములని ఖ్యాతిగాంచె॥ (౭) ౧౧

సీ॥ ఓమన బ్రహ్మంబు నోమన నీసర్వ మనుకృతి యోమని
యనుచునుండు। నోశ్రావయనుచు నాశ్రావణము
సేతు రోమని గేయముల్ సామములగు। నోమను
దానితో శోమని చేర్చిశస్త్రములు శంసింతురు శంసి
తృజను। లధ్వర్యు నోమని యందిచ్చుఁ బ్రతిగరం బో
మని యనుమతి నొసఁగు బ్రహ్మ॥ యగ్నిహోత్రము
సేయ నోమని యనుజ్ఞ। నొసఁగుదురు, బ్రాహ్మణుఁడు
పల్కు నోమటంచు। బ్రహ్మముల్ బొందఁ గలనని ప
లుకఁ గడగి। బ్రహ్మమునె పొందఁ గలఁడట్టి బ్రాహ్మ
ణుండు॥ (౮) ౧౨

ఉ॥ అతిశయితుం డగున్ బ్రవచ నాధ్యయనంబుల బ్రాహ్మ
ణుండిలన్। ఋతమును సత్యమున్ దపము నిట్లు దమం

స్పృణో తతి॥ (సర్వమేకం చ॥ ఇతిసప్తమోఽనువాకః)

౮. ఓమితి బ్రహ్మ। ఓమితీదగ్ంసర్వమ్। ఓమి త్యేత దను
కృతిహస్మవా అప్యో శ్రావయే త్యాశ్రావయన్తి। ఓ
మితి సామాని గాయన్తి। ఓగ్ంశోమితి శస్త్రాణిశగ్ం
సన్తి। ఓమిత్యధ్వర్యుః ప్రతిగరం ప్రతిగృణాతి। ఓమి
తి బ్రహ్మా ప్రసౌతి। ఓమి త్యగ్నిహోత్ర మనుజా
నాతి। ఓమితి బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్యన్నాహ బ్రహ్మో
పాప్నవానీతి। బ్రహ్మైవోపాప్నోతి। ౧॥ (ఓందశ॥
ఇత్యష్టమోఽనువాకః)॥

౯. ఋతం చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ। సత్యం చ స్వా
ధ్యాయప్రవచనే చ। తపశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ।
దమశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ। శమశ్చ స్వాధ్యా

బు శమంబు నగ్నిసం। హోత్రియును నగ్నిహోత్రము
ను మానుషమున్ బ్రజనప్రజాతుల। ట్లతిథు లపత్య
మున్ గల మహాత్ముల కయ్యవి తప్ప వెప్పుడున్॥ ౧౪

తే।గీ॥ సత్యమను రథీతరగోత్రసత్యవచుఁడు, । పౌరుశిష్టి త
పోనిత్య భాషితంబు।తప, మధీతిప్రవచనముల్ తపము
లనియె।ముద్గలాన్వయనాకుండు ముఖ్యములవి॥(౯) ౧౪

మ॥ తరువున్ బుచ్చెడివాఁడ, నూర్ధ్వగపవిత్రత్వంబు స
త్కీర్తిభూ। ధరశృంగాకృతి వాజిరీతి సమృతో
త్కర్షంబు సన్మేధసుం। దరవర్చంబు ధనంబుతో న
మృతసాంద్రత్వంబు ప్రాపింకు, సా। దరుఁడై ప
ల్కెఁ త్రిశంకునామకుఁడు విద్వాంసుండు వేదోక్తి
చేన్॥ (౧౦) ౧౫

యప్రవచనే చ। అగ్నయశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనే చ।
అగ్నిహోత్రం చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ। అతిథ
యశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ।మానుషంచస్వాధ్యా
యప్రవచనే చ। ప్రజాచ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ।
౧॥ప్రజనశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ।ప్రజాతిశ్చ స్వా
ధ్యాయప్రవచనే చ। సత్యమితి సత్యవచా రాథీతరః।
తప ఇతి తపోనిత్యః పౌరుశిష్టిః। స్వాధ్యాయప్రవచ
నే ఏవేతి నాకో మౌద్గల్యః। తద్ధి తప స్తద్ధి తపః॥ (ప్ర
జా చ స్వాధ్యాయప్రవచనే చ షట్చ॥ ఇతినవమో౽
నువాకః)॥

౧౦. అహం వృక్షస్య రేరివా। కీర్తిః పృష్ఠం గిరేరివ। ఊ
ర్ధ్వపవిత్రో వాజినీవ స్వమృతమస్మి। ద్రవిణగ్ం సవ
ర్చసమ్। సుమేధా అమృతో క్షితః। ఇతి త్రిశఙ్కో
ర్వేదానువచనమ్॥(అహగ్ం షట్॥ ఇతిదశమో౽ను॥

సీ॥ వేదానువచనంబు మీద శిష్యునకు నాచార్యుఁ డిచ్చె
డీ యనుశాసనములు, । సత్యంబు పలుకు-మీ, సలుపు
మీ ధర్మంబు, మరవకు స్వాధ్యాయ మహీమ మెపు
డు, । నాచార్యునకుఁ బ్రియంబైన ధనంబిచ్చి సంతతి
చ్ఛేదంబు సలుపకుండు, । మరవకు సత్యంబు, మఱి
ధర్మమును నట్ల, కుశలంబు భూతి చెరుగ నధీతి ॥
ప్రవచనంబును, నట్ల దేవపితృకార్య । ముల, జనని పి
త నాచార్య పురుషు నతిథి । దేవులని యెన్ను, మ
నవద్య భావకర్మ । ములనె సల్పుము మఱి యన్యము
ల విడువుము ॥ ౧౬

సీ॥ మాసుచరితములె మరవక పాసింపు వలదితరంబులు స
లుప నీకు । మాకంటెను బ్రశస్తులై కానవచ్చు బ్రాహ్మ

---

౧౧. వేద మనూచ్యా చార్యో౽న్తే వాసిన మనుశాస్తి । స
త్యం వద । ధర్మం చర । స్వాధ్యాయాన్మా ప్రమదః ।
ఆచార్యాయ ప్రియం ధన మాహృత్య ప్రజాతన్తుం
మా వ్యవచ్ఛేత్సీః । సత్యాన్న ప్రమది తవ్యమ్ । ధర్మా
న్న ప్రమది తవ్యమ్ । కుశలాన్న ప్రమది తవ్యమ్ । భూ
త్యై న ప్రమది తవ్యమ్ । స్వాధ్యాయ ప్రవచ నాభ్యాం
న ప్రమదితవ్యమ్ ॥ ౧ ॥ దేవపితృ కార్యాభ్యాం న ప్ర
మదితవ్యమ్ । మాతృదేవో భవ । పితృ దేవో భవ ।
ఆచార్య దేవో భవ । అతిథి దేవో భవ । యాన్యన
వద్యాని కర్మాణి । తాని సేవి తవ్యాని । నో ఇతరా
ణి । యాన్య స్మాకగ్ం సు చరితాని । తానిత్వయోపా
స్యాని ॥ ౨ ॥ నో ఇతరాణి । యే కేచాస్మచ్ఛ్రేయా
గ్ంసో బ్రాహ్మణాః । తేషాం త్వయా సనేన ప్రశ్వ
సితవ్యమ్ । శ్రద్ధయా దేయమ్ । అశ్రద్ధయా దేయమ్ ।

ణులకు నుచితాసనాదులిచ్చి। బడలిక పావుము బాగు గాశ్రిద్ధతో నొసఁగు మశ్రిద్ధతో నొసఁగ వలదు। శ్రీ తోడ పఱియును హ్రీతోడ భీతితో సంవిత్తు తోడ నొసంగవలయుఁ॥ గర్మ వృత్త సంశయములు కలుగు నపుడు। యుక్తులును ధర్మ కాములాయుక్తులును వి। మర్శకులరూక్షులైన బ్రాహ్మణులు వాని। నడపుదురొ యెట్లు నీవును నడపు మట్లు॥ ౧౭

తే॥గీ॥ ఇంక నభిశస్తు లగువారి యెడను నట్ల। యుక్తులును ధర్మ కాము లాయుక్తులును వి। మర్శకు లరూక్షులైన బ్రాహ్మణులు వారి। యెడ నడ పుదురొ యెట్ల ట్లు న డపు మీవు॥ ౧౮

కం॥ ఇది యాదేశం, బిదియె యు। ప దేశ, మిది వేదము ల యుపనిషత్తును, ని। య్యదె యనుశిష్టి, యుపా స్యం। బిది యిట్లు, లుపాసితవ్య మిది యిట్లె య

శ్రియా దేయమ్। హ్రియా దేయమ్। భియా దేయమ్। సం విదా దేయమ్। అథ యది తే కర్మ విచికిత్సా వావృ త్త విచికిత్సా వా స్యాత్ ॥ 3 ॥ యే తత్ర బ్రాహ్మణాస్స మ్మర్శినః। యుక్తా ఆయుక్తాః। అలూక్షా ధర్మ కామాః స్యుః। యథా తే తత్ర వర్తేరన్। తథా తత్ర వర్తేథాః। అథాభ్యా ఖ్యాతేషు। యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సంమర్శి నః। యుక్తా ఆయుక్తాః। అలూక్షా ధర్మ కామాస్స్యుః। యథా తే తేషు వర్తేరన్॥ ౪ ॥ తథా తేషు వర్తేథాః। ఏష ఆదేశః। ఏష ఉపదేశః। ఏషా వేదోపని షత్। ఏత దను శాసనమ్। ఏవ ముపాసితవ్యమ్। ఏవ ముచై తదుపాస్యమ్॥ (స్వాధ్యాయ ప్రవచనాభ్యాం న ప్ర మదితవ్యం తానిత్యమో పాస్యాని స్వాత్తేషు వర్తేం

గుర్ (౧౧) ౧౯

సీ॥ సుఖము మిత్రుండు మాకు, సుఖమిచ్చు వరుణుండు, న ర్యముండును మాకు నగు సుఖంబె, । యింద్రబృహస్పతు లిత్తు రు సుఖ, మురు క్రముండు విష్ణువును సుఖం బొసంగు, । నతి బ్రహ్మమున కగు, నతి నీకు వాయువా, యగుదు బ్రహ్మంబు ప్ర త్యక్ష మీవె, । ప్రత్యక్ష మైనట్టి బ్రహ్మ మీ వేయని పలికితి, ఋ తమని పలికె నాండ, ॥ సత్యమని పలికితిని, రక్షణము నాకుం। జేసెనది, యద్ది యవ్వె రక్షించినదియు । వక్తం, బ్రోచెను నన్నును, వక్తం బ్రోచె। శాంతి యయ్యెను మఱి శాంతి శాం తియయ్యె ॥ (౧౨) [శిక్షావల్లి సమాప్తము] ౨౦

న్ త్సప్త చ ॥ ఇత్యేకాదశోఽనువాకః ॥)

౧౨. శం నో మిత్రశ్శంవరుణః। శంనో భవత్వర్య మా । శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః । శంనో విష్ణు రురుక్రమః । నమో బ్రహ్మణే । నమస్తే వాయో। త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి । త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వాదిషమ్।ఋ తమ వాదిషమ్। సత్యమ వాదిషమ్ ॥ ౧ ॥ తన్మామా వీత్। తద్వక్తారమా వీత్ । ఆవీన్మామ్ । ఆవీద్వక్తారమ్॥ ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః। (సత్యమవాదిషం పఞ్చ చ॥ ఇతి ద్వాదశోఽనువాకః) [శీక్షావల్లీసమాప్తా.]

శాంతి

తే.గీ|| మనల నిరువురఁ బ్రోచుఁ, దోడనె యిరువుర । మన
లఁ బాలించుఁ గావుత, మనము వీర్య । మొక్క మొ
గిఁ జేయుదము గాత, నుభయుల చదు । వోలయుఁ
దేజము, ద్వేషము వలదు మనకు ॥ (శాంతి శాంతి
శాంతి) (౧౩) ౨౧

మ|| పరమున్ బ్రహ్మవిదుండు చెందు, నుడువున్ బ్రాహ్మినిష్ఠ
దే, జ్ఞానమున్ । దిర మానంత్యము బ్రహ్మ, మయ్యది
గుహాధిష్ఠానమై యొప్పెడిన్ । బరమ వ్యోమ మునం
దుఁ, దన్మననసంపన్నుండు సర్వజ్ఞమౌ । పరమబ్రహ్మ
ముతో భుజించు నెపుడున్ బర్యాప్త కామంబులన్ ॥

సీ|| అట్టియాత్మవలన నాకాశ ముదయించె, నాకసంబు వ
లన ననిలుఁడయ్యె, । ననిలువలన నగ్ని, యగ్నివలన
నప్పు, లప్పులవలన నె యవని కలిగె, । నా యవనివలన
నయ్యె నోషధు, లన్న మోషధులవలన నుద్భవించెఁ, ।

శాన్తిః-

౧౩. సహ నా వవతు। సహ నౌ భునక్తు। సహవీర్యం కరవా
వహై। తేజస్వినా వధీతమ స్తు మావిద్విషావహై। ఓం
శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః॥ (సహ నా పఞ్చ। ఇతి త్రయో
దశోఽనువాకః॥)

౧౪. బ్రహ్మ విదాప్నోతి పరమ్ । తదేషాభ్యుక్తా । సత్యం
జ్ఞాన మనన్తం బ్రహ్మ । యో వేద నిహితం గుహా
యాం పరమే వ్యోమన్ । సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కా
మాన్ త్సహ బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి । తస్మాద్వా ఏత
స్మాదాత్మన ఆకాశ స్సమ్భూతః । ఆకాశా ద్వాయుః ।
వాయో రగ్నిః । అగ్నే రాపః । అద్భ్యః పృథివీ ।

బురుషు డన్నంబునఁ బుట్టె, నన్నరసమయుండగు న
ప్పురుషుండు, కాన ॥ నిదె శిరంబు వాని కీదె కుడి ప
క్కయు । నిదియె యెడమ పక్క యిదియె యాత్మ ।
యిదియె పుచ్ఛ మిదియె యెసఁగుఁ బ్రతిష్ఠయై । యిం
దునొక్క పద్య మెనయుచుండు ॥ ౧ ॥ ౬౩

సీ॥ అన్నమున జనించు రవనిఁ జేరిన ప్రజల్, జీవింతు ర
న్నంబుచేతనె, మఱి । యంతమం దన్నంబునందె య
ప్యయమొందఁగలరు, భూతములలోపల వరిష్ఠ । మ
న్నంబు, కాన సర్వౌషధం బనఁబడు, నన్నమె బ్రహ్మ
మటంచు నెవ్వ । రిందుపాసింతురు పొందుదు రఖిలా
న్నములును వారన్నంబు భూతములకు ॥ జ్యేష్ఠమగు న
న్నమున నుదయించు భూత । ము, లవి యన్నంబున
నె వృద్ధి పొందు నద్ది । యశితము భూతములచేత
నశితములగు । నవియు దీనిచేఁ గావున నన్నమయ్యె ॥

పృథివ్యా ఓషధయః । ఓషధీభ్యోఽన్నమ్ । అన్నా
త్పురుషః । స వా ఏష పురుషోఽన్నరసమయః । తస్యే
ద మేవ శిరః । అయం దక్షిణః పక్షః । అయ ముత్త
రః పక్షః । అయ మాత్మా । ఇదం పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా ।
తద ప్యేష శ్లోకో భవతి ॥ ౧ ॥ అన్నాద్వై ప్రజాః
ప్రజాయన్తే । యాః కాశ్చ పృథివీగ్ం శ్రితాః । అథో
అన్నేనైవ జీవన్తి । అథైనదపి యన్త్యన్తతః । అన్నగ్ం
హి భూతానాం జ్యేష్ఠమ్ । తస్మాత్సర్వౌషధ ముచ్య
తే । సర్వం వై తేఽన్న మాప్నువన్తి । యేఽన్నం బ్ర
హ్మోపాసతే । అన్నగ్ంహి భూతానాం జ్యేష్ఠమ్ ।
తస్మాత్సర్వౌషధ ముచ్యతే । అన్నాద్భూతాని జాయ
న్తే । జాతాన్యన్నేన వర్ధన్తే । అద్యతేఽత్తి చ భూతా

సీ॥ అన్నరసమయుండు ప్రాణమయుండు నాఁగ తి మనో
మయుఁడు విజ్ఞానమయుఁడు । నానందమయుఁడు నా
నయిదువు రగుదురు పురుషులం దుత్తరోత్తరులు పూ
ర్వ । పూర్వులలోనుండి పొఁతురు వేఱ్వేఱఁ బూర్వు
లుత్తరులచేఁ బూర్ణులట్లు । పూర్వులయందలి పురుషవి
ధత్వ ముత్తరులై రనుసరించి పురుషవిధులు ॥ క్రిందిదా
నికి నెద్ది శారీరమాత్మ। యదియె నుత్తరమునకు నా న
న్నిటికిని! శిరము పక్షముల్ దక్షిణోత్తరము లాత్మ।
పుచ్ఛమనెడు ప్రతిష్ఠయుఁ బొలుచుచుండు ॥ ౪

తే॥గీ॥ ప్రాణమయునకు శిరమగుఁ బ్రాణము కుఁ । పక్షమ
గు వ్యాన ముత్తరపక్ష మగు న । పాన మాకాశ మా
త్మ పుచ్ఛాహ్వాయ ప్ర । తిష్ఠపృథివి, పద్యం బింక దీని
కిఁ దగు ॥ ౨॥ ౫

చ॥ అమరులు మర్త్యులున్ జనులుఁ బ్రాణముచేతనె ప్రా
ణులైరి, భూతములకుఁ బ్రాణ మాయువు కదా, య
ఖిలాయువు ప్రాణమవ్వెఁ, బ్రా । ణమునల బ్రహ్మ

ని । తస్మాదన్నం తదుచ్యత ఇతి । తస్మాద్వా ఏతస్మా ద
న్నరసమయాత్ । అన్యోఽన్తర ఆత్మా ప్రాణమయః ।
తేనైష పూర్ణః । సవా ఏష పురుషవిధ ఏవ । తస్యపు
రుష విధతామ్ । అన్వయం పురుష విధః । తస్య ప్రా
ణ ఏవశిరః । వ్యానో దక్షిణః పక్షః । అపాన ఉత్త
రః పక్షః । ఆకాశ ఆత్మా । పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా।
తదప్యేష శ్లోకో భవతి॥ ౨ ॥ ప్రాణందేవా అనుప్రా
ణన్తి । మనుష్యాః పశవశ్చయే। ప్రాణోహి భూతా
నా మాయుః। తస్మాత్సర్వాయుష ముచ్యతే। సర్వమే
వత ఆయుర్యన్తి। యే ప్రాణం బ్రహ్మోపాసతే।

మే యని మనంబున ధ్యానము సేయువారు స | ర్వ
మయిన యాయువందుదురు, ప్రాణము కావున నట్టి
దా(గదా ॥ ౬

తే॥గీ॥ అగు మనోమయునకు శిర మరయ యజువు, | కుడి యె
డమలైన పక్షముల్ గొరలు ఋక్కు | సామ, మా
దేశమాత్మ, పుచ్ఛ ప్రతిష్ఠ | యగు నథర్వాంగిరస్సు, ప
ద్యమగు నింక | ౩ ॥ ౭

కం॥ మనమును వాక్కు ననాలం | బనమై యొందుండి మరలు
బ్రహ్మానందం | బును దానిన్ దెలిసిన మను | జునకు భ
యం బెప్పుడేని సోక దరయంగాన్ ॥ ౮

తే॥గీ॥ శ్రద్ధ విజ్ఞానమయునకు శిరంబు, | ఋతము స
త్యంబు నను గుడి యెడమ పక్ష | ము, లగు యోగ
మాత్మ, మహంబు పుచ్ఛమును ప్ర | తిష్ఠ, కలదొక ప

ప్రాణో హి భూతానామాయుః | తస్మాత్సర్వాయు
షముచ్యత ఇతి | తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా | యః
పూర్వస్య | తస్మాద్వా ఏతస్మాత్ప్రాణమయాత్ | అ
న్యోఽన్తర ఆత్మా మనోమయః | తేనైష పూర్ణః | స వా
ఏష పురుషవిధ ఏవ | తస్య పురుషవిధతామ్ | అన్వ
యం పురుషవిధః | తస్య యజురేవ శిరః | ఋగ్దక్షిణః
పక్షః | సామోత్తరః పక్షః | ఆదేశ ఆత్మా | అథర్వా
ఙ్గిరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా | తదప్యేష శ్లోకో భవతి ॥ ౩ ॥
యతో వాచో నివర్తన్తే | అప్రాప్య మనసా సహ |
ఆనన్దం బ్రహ్మణో విద్వాన్ | న బిభేతి కదాచనేతి |
తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా | యః పూర్వస్య | తస్మా
ద్వా ఏతస్మాన్మనోమయాత్ | అన్యోఽన్తర ఆత్మా విజ్ఞా
నమయః | తేనైష పూర్ణః | స వా ఏష పురుషవిధ

ద్యంబు దీనికింక ॥ ౪ ॥

శా॥ నానాయజ్ఞములన్ ఘటించు నిరవౌందన్ గర్మముల్
పేర్చు వి। జ్ఞానం, బెల్లసురల్ మదిన్ దలఁతు ర
గ్ర్యంబైన బ్రహ్మంబుగాఁ । దానిన్, బ్రహ్మతఁ జూచు
నాతఁడు ప్రమత్తత్వంబు లేకున్నఁ డో । డ్తో నాత్మా
స్థవ పాపముల్ గడచి పొందున్ సర్వకామంబులన్॥ ౧

తే.గీ॥ ప్రేమ నానందమయునకుఁ బ్రియము శిరము, । కుడిది
మోదంబగుఁ, బ్రమోద మెడమపక్ష, । మాత్మయానం
దమగుఁ, బుచ్ఛమగుఁ బ్రతిష్ఠ । బ్రహ్మము, కలదు దీ
నికిఁ బద్య మొకఁడు ॥ ౫ ॥ ౧౧

ఏవ । తస్య పురుష విధతామ్ । అన్వయం పురుష వి
ధః । తస్యశ్రద్ధైవశిరః। ఋతం దక్షిణః పక్షః। సత్య
ముత్తరః పక్షః। యోగ ఆత్మా। మహః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా।
తదప్యేష శ్లోకో భవతి॥ ౪ ॥విజ్ఞానం యజ్ఞంతనుతే। క
ర్మాణి తనుతేపి చ । విజ్ఞానందేవా స్సర్వే। బ్రహ్మ జ్యే
ష్ఠ ముపాసతే। విజ్ఞానం బ్రహ్మచే ద్వేద। తస్మాచ్చే
న్న ప్రమాద్యతి। శరీరే పాప్మనో హిత్వా। సర్వాన్
కామాన్ సమశ్నుత ఇతి । తస్యైష ఏవ శారీర ఆ
త్మా । యః పూర్వస్య । తస్మాద్వా ఏతస్మా ద్విజ్ఞా
న మయాత్ । అన్యోన్తర ఆత్మానన్ద మయః । తేనైష
పూర్ణః। సవా ఏష పురుషవిధ ఏవ। తస్య పురుష వి
ధతామ్। అన్వయం పురుషవిధః। తస్య ప్రియ మేవ
శిరః । మోదో దక్షిణః పక్షః। ప్రమోద ఉత్తరః ప
క్షః । ఆనన్ద ఆత్మా। బ్రహ్మ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా । తద
ప్యేష శ్లోకో భవతి ॥ ౫ ॥ అసన్నే వసభవతి । అస

ఆ॥ వె॥ అగు నసత్తు బ్రహ్మ మనుచుఁ దలంచిన । వాఁడసత్త్వ మొందువాఁడె చూడఁ, । గలదు బ్రహ్మమనుచుఁ దెలిసినవానికిఁ । గలదు సత్త్వ(యందుఁ) జ్ఞానిభులు ॥ ౧౨

సీ॥ ఇఁక ననుప్రశ్నంబు లింపుఁ బొడమునవి, చనిపోవు నజ్ఞుండు స్వర్గమునకుఁ । బోవునో యొకఁడేని బోఁడొకో, ప్రాజ్ఞుండు పొందునో పరలోక మొందలేఁడో । యందు కుత్తర మిది, యాపరమాత్ముఁడు ఒసాభవనంబును బ్రజననంబు। కోరి తపంబు గైకొని యీసమస్తంబు సృజియించి యందుఁ జొచ్చియున్నతండు ॥ సన్నిరుక్త నిలయన విజ్ఞాన సత్య। ములు తదన్యంబులనగుచు వెలసె సత్య। మయి, మఱియు నెద్ది కలదదియయ్యె సత్య। మండ్రు, దీనికి నొక్క పద్యంబు గలదు ॥ ౬ ॥ ౧౩

ద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్। అస్తి బ్రహ్మేతి చే ద్వేద। సంతమేనం తతో విదురితి। తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా। యః పూర్వస్య। అథాతోను ప్రశ్నాః। ఉతావిద్వానముం లోకం ప్రేత్య। కశ్చన గచ్ఛతీ3। ఆహో విద్వానముం లోకం ప్రేత్య। కశ్చిత్స మశ్నుతా 3 ఉ। సో కామయత। బహుస్స్యాం ప్రజాయేయేతి। స తపోతప్యత। స తపస్తప్త్వా। ఇదగ్ం సర్వమసృజత। యదిదం కించ। తత్సృష్ట్వా। తదేవానుప్రావిశత్। తదను ప్రవిశ్య। సచ్చ త్యచ్చా భవత్। నిరుక్తంచా నిరుక్తంచ। నిలయనంచా నిలయనంచ। విజ్ఞానంచా విజ్ఞానంచ। సత్యం చానృతం చ సత్య మభవత్। యదిదం కించ। తత్సత్య మిత్యా చక్షతే। తదప్యేష శ్లోకో భవతి ॥ ౬ ॥ అసద్వా ఇదమగ్ర ఆసీత్।

క॥ ఇది యమ్యోన్ మొదల నస । త్తది హేతువు కాఁగ
సత్తుదయమయ్యెఁ దసున్ । బొదలించెఁ దానె కా
వున । నది సుకృతంబంచు జెప్ప నలవడి యుండున్॥

ఉ॥ అందె రసత్వ మొప్పు సుకృతాత్మకుఁ డాతఁడు కాన, జీవుఁ డా । నంద యగున్ రసంబును ఘనం బగురీతిని జెంద, నాతఁడా । నంచమయాత్మకుండగు ననంతపద స్థుఁడె యెల్లవారికా । నంద మొసంగు, లేక యనసంబు ను బ్రాణన మానె యేరికిన్ ॥ ౧౫

చం॥ అనిలయనుం డదృశ్యుఁడు ననాత్మ్యుఁడునై యనిరుక్తుఁ డైన యరా । తనియెడ నాస్పదం బభయతన్ గనున ప్పుడె నిర్భయుండు చ । య్యన నను, నందు నెవ్వఁడి ట నంతర మించుకయేని చేయునా । తనికను భీతి, యి ట్లెఱిఁగి తన్మననంబు త్యజింప నర్హయాన్॥ ౧౬

ఆ॥ వె॥ పద్యమింక, ॥౭॥ వాని భయమునఁ బవనుండు । విసరు, నుదయ మంది వెలుఁగు రవియు, । వానిభయమువలన

తతో వై సద జాయత। తదాత్మా నగ్గ్ స్వయమకురు త । తస్మాత్తత్సు కృత ముచ్యత ఇతి । యద్వైత త్సుకృ తమ్। రసో వైసః । రసగ్గ్ హ్యే వాయం లబ్ధ్వా నన్దీ భవతి । కో హ్యే వా న్యాత్కః ప్రాణ్యాత్। యదేష ఆకాశ ఆనన్దో న స్యాత్ । ఏష హ్యేవా నన్దయాతి । యదా హ్యే వైష ఏతస్మిన్నదృశ్యే నా త్మ్యే నిరు క్తే నిలయనే భయం ప్రతిష్ఠాం విందతే । అథ సో భయం గతో భవతి । యదా హ్యే వైష ఏతస్మిన్ను దరమ న్తరం కురుతే। అథ తస్యభయం భవతి । తత్త్వేవ భ యం విదుషో మన్వానస్య। తదప్యేష శ్లోకో భవతి॥ ౭॥ భీషాస్మా ద్వాతః పవతే ! భీషో దేతి సూర్యః । భీషా

వహ్నియు నిందు9ండు । నిత్తి యయిదవదియు మెలఁ
గిపారు ॥ ౧౭

తా॥ ఆనందమీమాంస యగు నది యెట్లన్నఁ దరుణత సు
తరుణాధ్యాపకతయు । నశనశక్తియును దార్ఢ్యము
బలంబును విత్తపూర్ణవసుధ కల్గు పురుషునియది । మా
నుషానందసీమయగు మనుష్యగంధర్వులు దేవగంధర్వ

స్త్వా దగ్ని శ్చేన్ద్రశ్చ । మృత్యుర్ధావతి పఞ్చమ ఇతి ।
సైషా నన్దస్య మీమాగ్ంసా భవతి। యువా స్యాత్సా
ధు యువాధ్యాయకః । ఆశిష్ఠో దృఢిష్ఠో బలిష్ఠః। త
స్యేయం పృథివీ సర్వా విత్తస్య పూర్ణా స్యాత్ । సఏకో
మానుష ఆనన్దః । * తేయేశతం మానుషా ఆనన్దాః ।
స ఏకో మనుష్య గన్ధర్వాణామా నన్దః । శ్రోత్రియస్య
చా కామ హతస్య। తేయేశతం మనుష్య గన్ధర్వాణా
మానన్దాః। సఏకో దెవ గంధర్వాణా మానన్దః । శ్రో
త్రియస్య చా కామహతస్య। తేయేశతం దేవగంధర్వా
ణా మానన్దాః। స ఏకః పితౄణాం చిరలోకలోకా నా
మానన్దః।శ్రోత్రియస్య చా కామ హతస్య। తెయేశతం
పితౄణాంచి రలోకలోకా నా మానన్దాః। స ఏక ఆజా
నజానాం దెవానా మానన్దః। శ్రోత్రియస్య చా కామ
హతస్య । తేయెశత మా జానజానాం దెవానా మా
నన్దాః । స ఏకః కర్మ దెవానాం దెవానా మానన్దః ।
యే కర్మణా దెవానపి యన్తి । శ్రోత్రియస్య చా కా
మ హతస్య । తే యేశతం కర్మ దెవానాం దెవానా
మానన్దాః। స ఏకో దెవానా మానన్దః । శ్రోత్రియ

* ఇచ్చట కూడ ద్రవిడ పాఠమున 'శ్రోత్రియస్య చా కామహత
స్య।' అనువాక్యమున్నది.

లు మఱి । చిరలోకలోకులై చెన్నొందు పితరులు నా
జానజులు దేవు లల్ల కర్మ ॥ దేవులగు దేవులును మఱి
దేవు లింద్రు । వదుఁడును బృహస్పతియుఁ బ్రజాపతి
యు బ్రహ్మ । యనుశతగుణాధికానందుఁ డుత్తరోత్త
రుం, డకామహతశ్రోత్రియుండు నట్ల ॥ ౧౮

తే॥గీ॥ తెలియఁ బురుషునియందు నాదిత్యునందు । నున్నవాఁ
డొకఁడే తెలియునది యెవ్వఁ । డాతఁడీలోకమందుండి
ప్రేతత నుపసంక్రమించు నన్నాది పంచకమయులను ॥

వ॥ అందుకీశ్లోకంబు కలదు ॥౮॥ ౨౦

కం॥ మనమును వాకు ననాలం । బనమై యెందుండి మరలు

స్య చా కామ హతస్య । తెయే శతం దేవానా మా
నన్దాః । సఏక ఇన్ద్రిస్యా ఆనన్దః । శ్రోత్రియస్య చా
కామ హతస్య । తెయేశత మిన్ద్రిస్యా నన్దాః । సఏ
కో బృహస్పతె రానన్దః । శ్రోత్రియస్య చా కామ
హతస్య । తె యే శతం బృహస్పతె రానన్దాః । సఏ
కః ప్రజాపతె రానన్దః । శ్రోత్రియస్య చా కామ హత
స్య । తెయే శతం ప్రజాపతె రానన్దాః । స ఏకో బ్ర
హ్మణ ఆనన్దః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య । స
యశ్చాయంపురుషే । యశ్చాసావాదిత్యే । స ఏ
కః । సయ ఏవం విత్ । అస్మాల్లోకాత్ప్రేత్య । ఏత
మన్నమయమాత్మాన ముపసఙ్క్రామతి । ఏతం ప్రాణమ
యమాత్మాన ముపసఙ్క్రామతి । ఏతం మనోమయమా
త్మాన ముపసఙ్క్రామతి । ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మాన
ముపసఙ్క్రామతి । ఏత మానన్దమయ మాత్మానముప
సఙ్క్రామతి । తదప్యేష శ్లోకో భవతి ॥ ౮ ॥ యతో వా
చో నివర్తన్తే । అప్రాప్య మనసా సహ । ఆనన్దం

బ్రహ్మానందం । బనుదానిన్ దెలిసిన మను । జునకెం
దుండియు భయంబు సోక దరయఁగాన్ ॥ ౨౧

చం॥ అమరిన బ్రహ్మవిద్య తెలియన్ మును పుణ్యము చేయ
నైతిఁ బా । పము నొనరించినాఁడ నను బాధ మనం
బునఁ జెల్ల దట్టి పు । ణ్యము మఱి పాపమున్ గడచి
యాత్మకుఁ బ్రాపొనరించునట్టి ని । ష్ఠమునదు యోగ్య
మానుపనిష త్తిది ఖ్యాతను బ్రహ్మవల్లి నాన్ ॥ ౨౨

[బ్రహ్మ(ఆనన్ద)వల్లిసమాప్తము]

బ్రహ్మణో విద్వాన్ । నబిభేతి కుతశ్చనేతి । ఏతగ్ం
హ వావ న తపతి । కిమహగ్ం సాధు నాకరవమ్ । కిమ
హం పాపమకరవమితి । స య ఏవం విద్వానేతే ఆ
త్మానగ్ం స్పృణుతే । ఉభే హ్యేవైష ఏతే ఆత్మానగ్ం
స్పృణుతే । య ఏవం వేద ॥ ఇత్యుపనిషత్ ॥ ౯ ॥

(బ్ర)హ్మవిదమయ మిదమేక విగ్ంశతిరన్నాదన్న ర
స మయా దన్నాత్ప్రాణో వ్యానో పాన ఆకాశః పృ
థివీ పుచ్ఛగ్ం షడ్విగ్ంశతిః ప్రాణం యజుర్ ఋక్సా
మాదేశోఽథర్వాఙ్గిరసః పుచ్ఛం ద్వావిగ్ంశతిర్వ్రతశ్శ్ర
ద్ధర్తగ్ం సత్యం యోగో మహాష్టాదశ విజ్ఞానం ప్రియం
మోదః ప్రమోద ఆనన్దో బ్రహ్మ పుచ్ఛం ద్వావిగ్ంశతి
రస సన్నే వాథాష్టావిగ్ంశతి రసత షోడశ భీషా స్మాన్నాను
షో మనుష్యగన్ధర్వాణాం దేవగన్ధర్వాణాం పితౄణాం చి
ర లోకలోకానా మాజానజానాం కర్మ దేవానాం యె
కర్మణా దేవానామిన్ద్రస్య బృహస్పతేః ప్రజాపతేర్బ్ర
హ్మణః స యశ్చ సజా(?)మత్యేక పఞ్చాశ ద్యతః కుత
శ్చ నైతమే కాదశనవ ॥ ఇతి చతుర్దశోఽనువాక ॥)

[బ్రహ్మ(ఆనన్ద)వల్లీ సమాప్తా]

కం॥ వరుణసుతుండగు భృగుముని । వరుణుని నుపసత్తి చేసి భగవంతుఁడ నా । చిరముగ బ్రహ్మము తెలుపుము । వరమిది యన నాతఁడిట్లు వానికి ననియెన్ ॥ ౧

కం॥ అన్నము ప్రాణంబు మనం । బున్నేత్రము శ్రోత్రవచనములు నను వానిన్ । విన్నాణపు సాధనముల । కన్నిటికుపలక్షణముగ నాతఁడు పలికెన్ ॥ ౨

కం॥ భూతము లివి దేనివలన । జాతములగు, జాతములకు సంజీవన మే । హేతువున, నెందుఁ జొచ్చున్ । చేరిత ములై బ్రహ్మమనుచు నెఱుఁగుము దానిన్ ॥ ౩

---

౧. భృగుర్వై వారుణిః । వరుణం పితర ముపససార । అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తస్మా ఏతత్ప్రోవాచ । అన్నం ప్రాణం చక్షుశ్శ్రోత్రం మనో వాచ మితి। తగ్ం హోవాచ । యతో వా ఇమాని భూతాని జాయన్తే। యేన జాతాని జీవన్తి। యత్ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తి। తద్విజిజ్ఞాసస్వ । తద్బ్రహ్మేతి । సతపోఽతప్యత । సతపస్తప్త్వా ॥ ౧ ॥ అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । అన్నాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే। అన్నేన జాతాని జీవన్తి। అన్నం ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవ వరుణం పితర ముపససార। అధీహి। భగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ం హోవాచ। తపసా బ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। తపో బ్రహ్మేతి। సతపో తప్యత। సతపస్తప్త్వా ॥ ౨ ॥ ప్రాణో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । ప్రాణాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే। ప్రాణేన జాతాని జీవన్తి। ప్రాణం ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవ వరుణం పితర ముపససార। అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ం హోవాచ। తపసా బ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। త

కం॥ తపమున బ్రహ్మముఁ దెలియుము! తపమే బ్రహ్మం బ
బంచుఁ దండ్రి తెలుపఁగాఁ। దప మతఁడు చేసి యొ
క్కొక! తపమున నన్నాదు లదని తలఁచెన్ వరుసన్॥

ఆ॥ వె॥ బ్రహ్మలక్షణంబు ప్రథమోక్త మన్నమం। దరసి య
దె యిట్టంచుఁ బ్రాణమనుచు। వెనుక మనమటంచు
విజ్ఞాన మానంద। మనుచుఁ మదని దెలిసి నాభృ
గుండు॥ ౨

మ॥ వరుణప్రోక్తము విద్య భార్గవి యనన్ వర్తిల్లి, లోకం
బునన్। బరమవ్యోమమునన్ బ్రతిష్ఠిత తలంపన్ సు
ప్రతిష్ఠత్వమున్। ధరనన్నాదత నన్నవత్త్వమును సంతా
నంబు నానాపశూ। త్కరమున్ గీర్తియు బ్రహ్మవర్చ

పో బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత। స తపస్తప్త్వా॥౩॥ మనో బ్ర
హ్మేతి వ్యజానాత్। మనసో హ్యేవ ఖల్విమాని భూ
తాని జాయన్తే। మనసా జాతాని జీవన్తి। మనః ప్ర
యన్త్యభి సంవిశన్తీతి। తద్విజ్ఞాయ। పున రేవ వరు
ణం పితర ముపససార। అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి।
తగ్ంహోవాచ। తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ। త
పో బ్రహ్మేతి। స తపో తప్యత। స తపస్తప్త్వా॥ విజ్ఞానం
బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్। విజ్ఞానాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూ
తాని జాయన్తే। విజ్ఞానేన జాతాని జీవన్తి। విజ్ఞానం
ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తీతి। తద్విజ్ఞాయ। పున రేవ వరుణం
పితర ముపససార। అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ం
హోవాచ। తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ। తపో బ్ర
హ్మేతి। స తపో తప్యత। స తపస్తప్త్వా॥౫॥ ఆనన్దో బ్రహ్మే
తి వ్యజానాత్। ఆనన్దాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జా
యన్తే। ఆనన్దేన జాతాని జీవన్తి। ఆనన్దం ప్రయన్త్య

సము విశ్వన్ గల్గు మాహాత్మ్యమున్ ॥౧॥౨॥౩॥౪॥౫॥౬॥

సీ॥ అన్నంబు నిందింప నగునె పరిహరింప, బహుమతి క
ర్హంబు, వ్రతములివ్వి । ప్రాణ మప్పులు పృథ్వియన్నం
బులు శరీరము జ్యోతి యాకాశమును గ్రమమున ।
నన్నాదము, లవియునన్నంబు నొండొంటిదానియందుఁ
బ్రతిష్ఠితంబు లయ్యె । నటు కాన నన్నమం దన్నప్రతిష్ఠ
యానది యెఱింగినవాని కగుఁ బ్రతిష్ఠ ॥ యావ్రతంబు
ల త్రితయంబు నాచరింప । నన్నవంతుండు నన్నా

భిసం విశన్తీతి। సైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యా। పరమే
వ్యోమన్ ప్రతిష్ఠితా । య ఏవం వేద ప్రతితిష్ఠతి ।
అన్న వా నన్నాదో భవతి। మహాన్ భవతి ప్రజయా
పశుభి ర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥౬॥ అన్నంనని
న్ద్యాత్। తద్వ్రతమ్। ప్రాణో వా అన్నమ్। శరీర మ
న్నాదమ్। ప్రాణేశరీరం ప్రతిష్ఠితమ్ । శరీరేప్రాణః
ప్రతిష్ఠితః। తదేతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్। సయఏత
దన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేదప్రతితిష్ఠతి। అన్నవా నన్నా
దో భవతి । మహాన్భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చ
సేన। మహాన్కీర్త్యా ॥౭॥ అన్నం నపరిచక్షీత। తద్వ్ర
తమ్। ఆపో వా అన్నమ్। జ్యోతిరన్నాదమ్। అప్సు జ్యో
తిః ప్రతిష్ఠితమ్। జ్యోతిష్యాపః ప్రతిష్ఠితాః । తదేతద
న్నమన్నే ప్రతిష్ఠితమ్।సయ ఏతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠి
తంవేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్న వానన్నాదో భవతి । మ
హాన్భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మ వర్చసేన । మహా
న్కీర్త్యా॥౮॥ అన్నంబహుకుర్వీత। తద్వ్రతమ్।పృథివీవా
అన్నమ్।ఆకాశో ఽన్నాదః।పృథివ్యామాకాశః ప్రతిష్ఠి
తః । ఆకాశే పృథివీ ప్రతిష్ఠితా । తదేతదన్న మన్నే

దుఁడగుచు వెలయుఁ। బ్రజలఁ బశువుల బ్రహ్మవర్చస
మున మఱి। కీర్తిచేత మహత్త్వ మంగీకరించు ॥౭।౮॥౯॥

సీ॥ వసతి నెవ్వానిని వలవ దనఁగరాదు, వ్రతమది, శా
వున బహుతరాన్న। మెటులైన సంగ్రహించుట ము
ఖ్య మన్న మీతనికి సిద్ధం బండ్రు దాని వేఁడ। నమునఁ
గల్గు ముఖ మధ్యముల నంతమున సిద్ధమగు నన్నంబు,
క్షేమ మని వాకు। నందు యోగక్షేమ మనుచుఁ బ్రా
ణాపానములఁ గర్మమని హస్తముల గతియని॥ పాద
ములవిముక్తి యనుచుఁ బాయువందు। నివియగు న్మా
నుషులు, దైవు లింక విద్య। లెల్లనన్ దృప్తి యనుచు

ప్రతిష్ఠితమ్। స య ఏతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతి
తిష్ఠతి। అన్నవా నన్నాదో భవతి। మహాన్భవతి ప్ర
జయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా ॥౯॥ న
కంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత। తద్వ్రతమ్। తస్మాద్య
యా కయా చ విధయా బహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్।
అరాధ్యస్మా అన్న మిత్యాచక్షతే। ఏతద్వై ముఖతో
న్నగ్ం రాద్ధమ్। ముఖతో౽స్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే। ఏత
ద్వై మధ్యతో౽న్నగ్ం రాద్ధమ్। మధ్యతో౽స్మా అన్నగ్ం రా
ధ్యతే। ఏతద్వా అన్తతో౽న్నగ్ం రాద్ధమ్। అన్తతో౽స్మై
అన్నగ్ం రాధ్యతే। య ఏవం వేద। క్షేమ ఇతి వాచి।
యోగక్షేమ ఇతి ప్రాణాపానయోః। కర్మేతి హస్త
యోః। గతిరితి పాదయోః। విముక్తిరితి పాయౌ। ఇ
తి మానుషీ స్సమాజ్ఞాః। అథ దైవీః। తృప్తిరితి వృష్టౌ।
బలమితి విద్యుతి। యశ ఇతి పశుషు। జ్యోతిరితి నక్ష
త్రేషు। ప్రజాతి రమృత మానన్ద ఇత్యుపస్థే। సర్వ
మిత్యాకాశే। తత్ప్రతిష్ఠేత్యు పాసీత। ప్రతిష్ఠావాన్

ను వృష్టియందు । బలమని తటిత్తునం బశువుల యశ
మని ॥ ౮

సీ॥ జ్యోతియని తలంచు చుడువులందు నుపస్థయందు బ్రి
జాన్మృతానందములని । సర్వమనుచు నాకసంబున న
దె ప్రతిష్ఠయని తలఁపఁ బ్రతిష్ఠాయుతుఁడగు, । నగు
మహత్త్వము మహంబని తలంపఁగ, మనంబని తలంపఁ
గ మానియగు నమమని। తలఁచువానికి సన్నతములగుఁ
గామముల్ బ్రహ్మంబని తలంప బ్రహ్మవంతుఁ ॥ డగు
నదియె బ్రహ్మపరిమరం బని తలంపఁ । బరిమృతులు
ద్వేషించు సపత్నులగుదు । రిట్టు లప్రియులైన భ్రాతృ
వ్యులగుదు । రిట్టి వీవిద్యల ఫలంబు లెఱుఁగవలయు ॥

మ॥ పురుషాదిత్యులయం దొకండె యని సంబద్ధుండు చేం
దుం బరం । పరగా నన్నమయాదులన్ మృతుఁ డభీ

భవతి । తన్మహ ఇత్యుపాసీత । మహాన్ భవతి । త
న్మన ఇత్యుపాసీత। మానవాన్ భవతి।తన్నమ ఇత్యు
పాసీత। నమ్యన్తేఽస్మై కామాః । తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత।
బ్రహ్మవాన్ భవతి। తద్బ్రహ్మణః పరిమర ఇత్యుపాసీ
త । పర్యేణం మ్రియన్తే ద్విషన్తస్సపత్నాః । పరియేఽప్రి
యా భ్రాతృవ్యాః । సయశ్చాయంపురుషే । యశ్చా
సావాదిత్యే। సఏకః। సయఏవంవిత్ । అస్మాల్లోకా
త్ప్రేత్య। ఏత మన్నమయ మాత్మాన ముప సంక్రమ్య।
ఏతం ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య। ఏతం మ
నోమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య। ఏతం విజ్ఞాన మయ
మాత్మాన ముపసంక్రమ్య। ఏతమానన్ద మయ మాత్మాన
ముపసంక్రమ్య। ఇమాల్లోకాన్కామాన్నీ కామరూప్య
నుసఞ్చరన్। ఏతత్సామగాయ న్నాస్తే। హా౩ వు

ప్సన్, రూప మన్నంబు త । త్పరుఁడై చెందె చరిం
చి లోకముల సత్సామంబు హావంచు సా । దరుఁడై వే
మరుఁ జేయు గానము ప్రమోదస్ఫూర్తి నన్యంబులున్ ॥

శా॥ ఏనన్నంబని యన్నముం దినుదు నంచే శ్లోకముం జేతు
నం। చే నైతిన్ ఋతపూర్వజుండ నమృతం బీనాభి
జ్ఞే జేలము । న్నా నన్నిచ్చెడి వానికన్నమగు న
న్నాదాదుఁడన్, విశ్వమున్ । నేనే మాపుదు నంచు
సామముల ధ్యానింపన్ వసుజ్యోతియౌన్ ॥ ౧౧

ఆ॥వె॥ పరమమైన యీయుపనిషత్తె భృగువల్లి,॥౧౦॥। బ్రహ్మవ
ల్లియుఁ భృగువల్లి తెలియు । వాఁడు వీనిలోన వారుచ్చ

హా౩ వు హా౩ వు । అహమన్న మహమన్న మహ
మన్నమ్ । అహమన్నాదో౽హమన్నాదో౽హమన్నా
దః । అహగ్గ్ శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోక
కృత్ । అహమస్మి ప్రథమజా ఋతా౩స్య । పూర్వం
దేవేభ్యో అమృతస్య నా౩ భా ఇ । యో మా దదాతి
స ఇదేవ మా౩ వాః । అహమన్న మన్న మదన్త మా౩
ద్మి । అహం విశ్వం భువన మభ్యభవామ్ ॥ సువర్ణజ్యో
తీః । య ఏవం వేద । ఇత్యుపనిషత్ ॥ ౧౦ ॥

(భృగుస్త్రయోదశాన్నం ప్రాణో మనోవిజ్ఞానమితి
విజ్ఞానం ద్వాదశ ద్వాదశానన్దో దశాన్నం ననిన్ద్యాద
ష్టం న పరిచక్షీతాన్నం బహుకుర్వీత పృథివ్యాకాశే
ఏకాదశైకాదశ నకంచనైక షష్టిర్దశ ॥ ఇతి పఞ్చదశో౽
నువాకః) [ఇతి భృగువల్లీసమాప్తా]

(శన్నశ్శీక్షాగ్ం సహనా యశ్ఛన్దసాం భూస్సయః
పృథివ్యోమిత్యృతం చాహం వేదమనూచ్య శన్నస్స
హానావవతు బ్రహ్మవిద్భృగుః పఞ్చదశ ॥ శన్నోమహ

ఫలములు । చెందువాఁడు వలదు సందియంబు ॥ ౧౦

[భృగవల్లి సమాప్తము]

హా ఇత్యాదిత్యో నో ఇతరాణ్య సన్నైవాన్నం సని ద్వాశ్చతుశ్చ త్వారిగంశత్ ॥)

ఇతి కృష్ణయజుర్వేదీయ తైత్తిరీయోపనిషది

ప్రథమః ప్రపాఠకః

తే గీ॥ అంబునిధియందు భువనలోకంబు నడుమ । నాకపృష్ఠంబునందున స్మహాతులకును । హోత్రమండు శుక్రము న జ్యోతులందుఁ జొచ్చి । ప్రజలగర్భములోఁ బ్రజాపతి చరించు ॥ ౧

తే॥గీ॥ ఎందుఁ దిశలన్నియు నెల్ల సఖితము వీత । మగునొ నెల కొం రో దేవులంద రెంచు । నదియె భూతము భవ్యమై యమరు జగము । నక్షరపరమవ్యోమంబునందు నదియె॥

ఉ॥ ఎవ్వని చేత నావృతము లిదివియుం భువి యంతరిక్షము । లెవ్వని చే నినుండు తపియించును దేజము భ్రాజ మొందిలో । నెవ్వఁడు సంద్రమందుఁ గలడెప్పుడు నందుఁ గవుల్ గ్రహించువా । రవ్వరుసన్ బ్రజల్ దలంతు రక్షరమౌ పరమందు నాతనిన్ ॥ ౩

తే॥గీ॥ ఉదయ మెవ్వని చే జగదోషని చెంది । యప్పు లను జీవుల సృజించి వనసియందుఁ । జొచ్చె నోషధిపురుషపశుపులనతఁడు । చరముల చరములౌ భూత జాతములను ॥ ౪

తే గీ॥ దనికంటె నణువు లేదు తెలియఁబరము । కంటెఁ బ

---

౧. అంభస్య పారే భువనస్య మధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతో మహీయాన్ । శుక్రేణ జ్యోతీగ్ంషి సమనుప్రవిష్టః ప్రజాపతిశ్చరతి గర్భే అన్తః । యస్మిన్నిదగ్ం సఞ్చ విచైతి సర్వం యస్మిన్ దేవా అధి విశ్వే నిషేదుః । తదేవ భూతం తదు భవ్యమా ఇదం తదక్షరే పరమే వ్యోమన్ । యేనావృతం ఖఞ్చ దివం మహీఞ్చ యేనాదిత్యస్తపతి తేజసా భ్రాజసా చ । యమన్తః సముద్రే కవయో వయన్తి తదక్షరే పరమే ప్రజాః । యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీ తోయేన జీవాన్ వ్యససర్జ భూమ్యాం

రమదియె మహత్తు కంటెఁ బెద్ద। యాదితమః పరమ
వ్యక్తమేక మదియు। ననంతరూపంబును బురాణమన్ని
యునగు ॥౧॥

క॥ అవునదె ఋతమును సత్యము। కవులా బ్రహ్మంబు ప
రము కననిష్టాపూ। ర్తవిధులఁ బెక్కులఁ గాల్చుఁగ।
భువనమునకు నాభి భవ్యభూతము లెల్లన్ ॥ ౨

క॥ అదియగ్ని యదియె వాయువు। నదిరవి యదె చంద
మాసు యమృతము శుక్రిం। బదె బ్రహ్మం బదె య
ప్పులు। నదియె ప్రజాపతియు నతఁడె యగు భావింపన్ ॥

చ॥ కలిఁగె నిమేషముల్ మెఱుగు కాంతుల యాపురుషుం
డొనర్పఁగాఁ। గళలు ముహూర్తముల్ మఱియుఁగా
ష్ఠలు తేలు పగళ్లు నన్నియున్। బలపఁగ నర్ధమాస
ములు తప్పక మాసములట్లు వత్సరం। బులు ఋతు
షట్కమున్ గలిగెఁబోల్పఁగ నాతనికల్పనంబునన్ ॥౩

మ్। యదోషధీభిః పురుషాన్పశూగ్ంశ్చ వివేశభూతా
ని చరాచరాణి। అతఃపరం నాన్యదణీయసగ్ంహి ప
రాత్పరం యన్మహతో మహాన్తమ్। యదేకమవ్యక్త
మనన్తరూపం విశ్వంపురాణం తమసః పరస్తాత్ ॥౧॥
తదేవర్తంతదు సత్యమాహు స్తదేవ బ్రహ్మపరమం క
వీనామ్! ఇష్టాపూర్తం బహుధాజాతం జాయమానం
విశ్వంబిభర్తి భువనస్యనాభిః। తదేవాగ్ని స్తద్వా
యు స్తత్సూర్య స్తదుచన్ద్రమాః। తదేవశుక్రమమృ
తం తద్బ్రహ్మ తదాపస్సప్రజాపతిః। సర్వేనిమేషాజ
జ్ఞిరే విద్యుతః పురుషాదధి। కలాముహూర్తాః కా
ష్ఠాశ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః। అర్ధమాసామా
సా ఋతవస్సంవత్సరశ్చ కల్పతామ్। సఆపః ప్రదు

చ॥ అతఁడె సృజించె నంబువుల నాతఁడె స్వర్గమునం తరిక్షమా । గతినొకఁడేని చేతనుఁడు గానఁగ లేడట మీదుగాఁదిరః । స్థితముగ మధ్యమందయినఁ జెప్ప ననీశుఁడు కల్గఁ డెవ్వఁడే । నతనికి కీర్తియాతనికి నన్నిటికంటె మహాత్తు కావునన్ ॥౯॥

ఆ॥ వె॥ ఇతనిరూపు కంటి కెదురుగా నిలువదు । కంటనెవఁడు నితనిఁ గానఁజాలఁ,। డెదను గదలకుండు మదినీతఁ డెలుఁగనా, । నిదియెలుంగువారలే యమృతులు॥ ౧౦

ఆ॥ వె॥ దేవుఁడితఁడె యెల్లదిక్కులుమును పుట్టు। నవియుగర్భగములు నట్లుపుట్టు । చున్న యవియుఁబుట్టనున్నవి ప్రత్యఙ్ము । ఖుండు సర్వతోముఖుండతండు ॥ ౧౧

ఆ॥ వె॥ ఎల్లచోటకన్ను లెల్లెడముఖములు । నెల్లచోటచేతు లెల్లెడపద । ములను గల్గిపృథ్వి భుజపాదములగూర్చి। దివియుభువి సృజించుదే వుఁడొకఁడు ॥ ౧౨

ఘే ఉభే ఇమే అన్తరిక్ష మథోసువః । నైనమూర్ధ్వం నతిర్యఞ్చం నమధ్యేపరిజగ్రభత్ । నతస్యే శేకశ్చన తస్య నామమహద్యశః॥౯॥న సందృశేతిష్ఠతి రూపమ స్యనచక్షుషా పశ్యతికశ్చ నైనమ్।హృదా మనీషా మన సాభిక్లృప్తోయ ఏనంవిదురమృతాస్తే భవన్తి। అద్భ్యస్సంభూతోహిరణ్యగర్భ ఇత్యష్టౌ *। ఏషహిదేవః ప్రదిశోనుసర్వాఃపూర్వోహిజాతస్స ఉగర్భేఅన్తః। సవిజాయమానస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖా స్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః । విశ్వతశ్చక్షు రుతవిశ్వతోముఖో విశ్వతోహస్త ఉతవిశ్వతస్పాత్ । సంబాహుభ్యాం నమ

---

* ఈపరీక్షల గ్రంథమును దాని యాంధ్రవ్యాఖ్యయును కూడ గ్రంథాంతమునం జూడందగు.

ఆ॥వె॥ ఇనుని కరణి జగము లెల్లఁ జూచు నెఱుంగు । నితఁడు
భువన మిందు నేకనీడ । మిందుఁ గూడు విశ్వ మిందె వీ
డును విభుం । డోతుఁడయ్యెఁ బ్రజల ప్రోతుఁడయ్యె ॥

ఆ॥వె॥ ఆది గుహలనున్న యమృతనామంబు గంధర్వుఁ డెఱిఁగి
పలికెఁ బానొకఁడు ॥ ౩ ॥ తండ్రితండ్రియగు నతఁడు గు
హానిహిత । తంబులగుఁ బదముల తెలియ నెఱుంగు ॥ ౧౮

కం॥ మనబంధువగు విధాత భు । వనముల ధామముల జని
త వాఁడె యుఁగును దే । వనికర మమృతము గ్రోలి
యు । తని మూడవ ధామమందుఁ దనరఁగఁ బాడున్ ॥

కం॥ దివి భువిఁ జరించు రప్పుడె । భువనములన్ దిశల స్వ
ర్గమున దివిషత్సుల్ । ప్రవితతతఁ దోఁచు ఋతతం ।
తువుకని కాంచె నతఁడు తొలుతఁ బ్రజలకున్ ॥ ౧౯

తే॥గీ॥ తానె లోకములందు భూతముల నిండి । దిక్కులఁ బ్రి
దిక్కులందు వర్తిల్లియుండ్లు । లల ప్రజాపతి పుట్టించె నా
ది ఋతము । నాత్మచే నాత్మ కతఁడు దయంబు చేసె ॥

త్రిసంపత్ త్రి ద్యావాపృథివీ జనయన్ దేవ ఏకః । వేన
స్తత్పశ్య న్విశ్వా భువనాని విద్వాన్, యత్ర విశ్వం భ
వ త్యేకనీడమ్ । యస్మి న్నిదగ్ం సఞ్చవిచైతి సర్వగ్ం స
ఓతః ప్రోత శ్చ విభుః ప్రజాసు । ప్రతద్వోచే అమృతం
ను విద్వా న్గన్ధర్వో నామ నిహితం గుహాసు ॥ ౩ ॥ త్రీణి
పదా నిహితా గుహాసు య స్తద్వేద స పితుః పితాస
త్ । సనో బన్ధుర్జనితా సవిధాతా ధామాని వేద భువ
నాని విశ్వా । యత్ర దేవా అమృత మానశానా స్తృ
తీయే ధామన్న భ్యైరయన్త । పరిద్యావాపృథివీయ
న్తి సద్యః పరిలోకాన్పరిదిశః పరిసువః । ఋతస్య
తన్తుం వితతం విచృత్య తదపశ్యత్తదభవ త్ప్రజాసు । ప

కం॥ పతి యగుచు సదస్సులక।ద్భుతుఁడై యిందరిత్వమందుఁ
బురుషులకుఁ బ్రియుం । డతికామ్యుండై భజనీ । య
తఁడగు మేధావిఁ జేతు నతనిశరణమున్ ॥ ౧౮

ఆ॥వె॥ జాతవేద నీవు చకచకఁగ దీపింపు।నాకు సిఋతిభంజ
నంబు చేసి॥ర॥ । పశువు లొసఁగుచుండి పడదిరుగలం
డును । జీవనంబు కల్గఁ జేయుమయ్య ॥ ౧౯

ఆ॥వె॥ అగ్ని జాతవేద యవనిలో నాగోవుఁ । బురుషు హ
యము బాధ పొరయకుండ । బాధకమగు రూపు పడ
యకరారమ్ము । సిరులఁదెచ్చి మాకుఁ జేర్పుమయ్య॥ ౨౦

కం॥ తలఁతుమా పురుషుని వేగ । న్నాలును మహాదేవతయు
ను నుతికెక్కఁగరం । బలరు నతని ధ్యానించెద । మ
లరుదు్రఁడు పేరిరణంబు నందొ నరించున్ ॥ ౨౧

కం॥ తలఁతుము తత్పురుషునిపెం । పలర మహాదేవు ధ్యా
నము సేయుం । గలమఁదిమెమాడు రుదు్రం । డలవరచు
చుఁ బేరిరణంబు నధికమొనర్చున్ ॥ ౨౨

రీత్యలోకాన్పరీత్య భూతానిపరీత్యసర్వాః ప్రదిశోది
శశ్చ । ప్రజాపతిః ప్రథమజా ఋతస్యాత్మ నాత్మానమ
భి సంబభూవ । సదసస్పతి మద్భుతం ప్రియమిన్ద్ర
స్యకామ్యమ్ । సనింమేధా మయాసిషమ్ । ఉద్దీప్యస్వ
జాతవేదో పఘ్నంని ఋతిం మమ॥ర॥ పశూగ్‌శ్చ మ
హ్య మావహ జీవనం చ దిశోదశ। మానోహిగ్ంసీ
జ్జాతవేదో గామశ్వంపురుషం జగత్ । అబిభ్రదగ్న ఆ
గహిశ్రియా మా పరిపాతయ । పురుషస్య విద్మ సహ
స్రాక్షస్య మహాదేవస్యధీమహి । తన్నోరుద్రః ప్ర
చోదయాత్। తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ
ధీమహి । తన్నోరుద్రః ప్రచోదయాత్ । తత్పురుషా

కం॥ తలఁతుము తత్పురుషునిమే । మలదేవున్ వక్రతుండు
ధ్యానింతుముత । త్ఫలముగ నాదంతియుఁబెం । పల
రన్ బ్రేరణముమాకు నధికము చేయున్ ॥ ౨౩

కం॥ తలఁతుము తత్పురుషునిమే । మలదేవు సువర్ణపక్షు
ధ్యానింతుము ॥ ౫ ॥ త। త్ఫలముగ గరుడుఁడును బెం। పల
రన్ బ్రేరణము మాకు నధికము చేయున్ ॥ ౨౪

కం॥ తలఁతుము కాత్యాయని మే । మలకన్యకుమారి మేము
ధ్యానింతుము త। త్ఫలముగ నాదుర్గియుఁ బెం । పల
రన్ బ్రేరణము మాకు నధికము చేయున్ ॥ ౨౫

కం॥ తలఁతుము నారాయణు మే । మలవానిన్ వాసుదేవు
ధ్యానింతుము త । త్ఫలముగ నా విష్ణువు పెం । పలర
న్ బ్రేరణము మాకు నధికము చేయున్ ॥ ౨౬

ఆ॥ వె॥ అలసహస్రపరమ యగు దేవిశతమూల । యయిశతాం
కురముల నమరుచుండు । దూర్వ చేయుఁగాత దుఃస్వ
ప్ననాశని । నాకు సర్వపాపనాశనంబు ॥ ౨౭

తే॥ గీ॥ ఆక్రమించిరి హయరథ హరులు నిన్ను, । నవని యోదే
విశత బాహుఁడై వరాహ। మైన కృష్ణుఁడు నిన్నెత్తెనఁ

య విద్మహే వక్రతుణ్డాయ ధీమహి । తన్నో దన్తిః ప్ర
చోదయాత్ । తత్పురుషాయ విద్మహే సువర్ణపక్షా
య ధీమహి ॥ ౫ ॥ తన్నో గరుడః ప్రచోదయాత్ । కా
త్యాయనాయ విద్మహే కన్యకుమారి ధీమహి । తన్నో దు
ర్గిః ప్రచోదయాత్ । నారాయణాయ విద్మహే వా
సుదేవాయ ధీమహి । తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్ ।
సహస్రపరమా దేవీ శతమూలా శతాఙ్కురా । సర్వగ్ం
హరతు మే పాపం దూర్వా దుస్స్వప్న నాశనీ । అశ్వ
క్రాన్తే రథక్రాన్తే విష్ణుక్రాన్తే వసున్ధరా । శిరసా ధా

ట, శిరమునఁ । దాల్పఁబడి వేమరున్ బ్రోవఁదగుదు
నన్ను ॥౬॥ ౨౮

ఉ॥ దేవివి లోకధారిణివి ధేనువు భూమివి ధాత్రి మృత్తి
కా । నీవుహరించు పాపములనే నొనరించినవాని, దాని
చే । నీవలె నీవుపుష్టి, ఫలమెల్లను నీయెడసుస్థితంబగు
న్, । జీవనమెల్ల నూఁగొనరఁ జేసిన నేసుఖియింతు
మృత్తికా ॥ ౨౯

ఆ॥వె॥ ధర్షణంబు చేయఁదగని గంధద్వార । ధృతసుపుష్టినైన క
రీషిణియగు । నెల్లభూతములకు నీశ్వరియౌ శ్రీసి । పర
మభక్తి నిన్ను పాహ్వయింతు ॥ ౩౦

చ॥ వరుణహిరణ్యశృంగ నిను భక్తిభజించెద, నర్థినైతి శ్రీ
కరముగ దీర్థమి, మ్మశుభకారుల భుక్తిఁ బ్రతిగ్రహం
బునా । కరణసమాహృతంబయిన కల్మషమింద్రబృ
హస్పతీనులున్ । వరుణుఁడు తానడంచినను బా

గితా దేవి రక్షస్వమాం పదపదే । ఉద్ధృతాసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా ॥ ౬ ॥ భూమిర్ధేనుర్ధరణీ లోకధారిణీ । మృత్తికే హనమే పాపం యన్మయా దుష్కృతం కృతమ్ । త్వయా హతేన పాపేన జీవామి శరదశ్శతమ్। మృత్తికే దేహి మే పుష్టిం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్। గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం త్వామిహోపహ్వయే శ్రియమ్ । హిరణ్యశృఙ్గం వరుణం ప్రపద్యే తీర్థం మే దేహి యాచతః । యన్మయా భుక్తమసాధూనాం పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః । యన్మే మనసా వాచా కర్మణా వా దుష్కృతం కృతమ్। తన్న ఇన్ద్రో వరుణో

వసుఁ జేయుత మాటిమాటికిన్ ॥ ౭ ॥ ౩౧

ఆ॥ వె॥ అప్పలోపధిగణముఁ గాతమాకును । మిత్రులుమ
జెయున మిత్రములగుఁ । గాతమాకు ద్వేషకరులౌండె
విద్వేష । పాతులౌండెవ్వైన శాత్రవులకు ॥ ౩౨

ఆ॥ వె॥ అప్పముందున్నైన యగ్నికినత్య యింద్ర । దేవునకును వ
రుణ దేవునకును । వరుణ దేవికట్లు వరుసమీఁదఁగ నమ
స్కారమప్పలకును సలుపువాఁడ ॥ ౩౩

చ॥ జలములలో సఁగూర్చిరము నశాంతము మేధ్యమునైన ద
ల్లిపోవలె, నశుభాశనంబు నతపానమును గ్రితరప్రతి
గ్రహం । బొలఁయులఁ గల్గు దుష్కృతము నున్నత
మాతన పాణిచేతనా । జలనిధిరాజునాయదివేసన్ ఐ
రిహారము చేయుఁ గావుతన్ ॥ ౩౪

ఆ॥ వె॥ ఆకలుషుండనగుదు నానేను విరజుండ । [illegible]
డ ముక్తుఁడనయి । నాకపృష్ఠ [illegible]
బ్రహ్మలోక సుఖము పడయువలయు ॥ ౩౫

కం॥ స్తుతి గంగ యమునయు సర । స్వతి [illegible]

బృహస్పతి స్సవితాచపునస్తు పునఃపునః ॥౭॥ సుమిత్రా
న ఆపఓషధయ స్సన్తుదుర్మిత్రా స్తస్మైభూయాసు
ర్యోస్మాన్ ద్వేష్టియంచ వయంద్విష్మః । నమో [illegible] గ్నయే
ప్సుమతే నమ ఇన్ద్రాయ నమోవరుణాయ నమోవా
రుణ్యై నమోఽద్భ్యః । యదపాంక్రూరం యదమేధ్యం
యదశాన్తం తదపగచ్ఛతాత్ । అత్యాశనాదతీ పా
నాద్యచ్చ ఉగ్రాత్ప్రతిగ్రహాత్ । తన్నో వరుణో రాజా
పాణినాహ్యవమర్శతు । సోహమపాపో విరజో నిర్ము
క్తో ముక్తకిల్బిషః । నాకస్య పృష్ఠమారుహ్య గచ్ఛేద్బ్ర
హ్మ సలోకతామ్। ఇమంమే గఙ్గే యమునే సరస్వతి

యాఁబరుష్ణి వచ్చి యసిక్నీ । యాఁత మీ రార్జీకీయ సు।
భృతత మరుద్వృత సుషోమ వినుఁడు వితస్తా ॥ 3౮

సీ॥ ఋతమును సత్యంబు దీత మైన తపమునఁబుట్టె, ॥౮॥ నా
పయి రేయిఁబుట్టె, వాని । పయి సముద్రింబర్ణవంబును
నదిపుట్టె, నాసముద్రార్ణవాఖ్యంబు వలన । సంవత్స
రంబయ్యె జాతంబు, పగలును రేయియునటపయిఁజే
యుచుండి । వ్యక్తమాజగమున కధిపతియగుధాత ము
ను వోలె రవి చంద్రులను సృజించె, ॥ గగనమును భు
వి జేసె నాకసము దివియు, । వసుధయం బాకసమ
న ద్యావాపృథువుల । కలదు రజమెయ్య దదియెల్ల జల
ంబవరుణ। దేవుఁడ ఘమర్షణుఁడును శోధింపవలయు॥

సీ॥ భూతభవ్యములైన భువనంబులకుఁ బుణ్యకృతలోక
ములకును మృత్యువు నది। ద్యావాపృథివులది యయి
న హిరణ్మయంబులకుఁ దస్స్వర్లోకమునకు గోప్త । మై

శుద్రిస్తోమగ్ం సచతాపరుష్ణియా। అసిక్నియా మరు
ద్వృధేవిత స్త్యార్జీకీయే శృణుహ్యా సుషోమయా॥
ఋతంచ సత్యంచాభీద్ధాత్తపసోధ్యజాయత ॥౮॥ తతో
రాత్రిరజాయత తతస్సముద్రో అర్ణవః। సముద్రాదర్ణ
వాదధి సంవత్సరో అజాయత । అహోరాత్రాణి వి
దధద్విశ్వస్య మిషతోవశీ । సూర్యాచన్ద్రమసౌ ధాతా
యథాపూర్వ మకల్పయత్। దివంచపృథివీం చాన్తరిక్ష
మథోసువః । యత్పృథివ్యాగ్ం రజస్స్వమాన్తరిక్షే విరో
దసీ। ఇమాగ్ స్తదాపో వరుణః పునాత్వఘమర్షణః।
ఏషభూతస్య భవ్యేభువనస్య గోప్తా । ఏషపుణ్యకృతా
ల్లోకా నేషమృత్యో హిరణ్మయమ్ । ద్యావాపృథి

నయో దేవః౯॥ మాకను కూలమైన స్వర్గమునను శాసిం
చి కావ వలయు, । శీత మైదీపించు జ్యోతియా బ్రహ్మం
బునైతి నే, నా నేనమైతి బ్రహ్మ,॥ యేనె నన్వ్రేల్చెన
ను, హుతమిది, యకార్య । కరత యవకీర్ణితయు స్తే
యః గురువధూగ । మనములున్ భ్రూణహత్యయున
ను నఘముల । వరుణుఁడ ఘమర్షణుఁ డణంప వలయు
మావి ॥ ౩౯

తే॥గీ॥ ఇట్లు చేయనివారల నేడిపించు । నీరజోభూమి యం
దురు ధీరజనులు,। పూతునిన్ నన్నుఁ జేతురు గాఁత ఋ
షులు । వసువు లఘుమర్షణుండగు వరుణవిభుఁడు ॥

తే॥గీ॥ ప్రజలఁబుట్టించు భువనాధిరాజుఁడగు స । ముద్రుఁడు
వృషుండు పెద్దసోముఁడగు నింద । వాక్రమితదాత
ప్రథమంబు నసదృశంబు । నవ్యయము పూతమగు సా
నువందు నెనఁగు ॥ ౪౦

న్యో హిరణ్మయగ్ం సగ్గ్ శ్రితగ్ం సువః ॥ ౯ ॥
సనస్సువస్సగ్ం శిశాధి । ఆర్ద్రం జ్వలతిజ్యోతిరహమ
స్మి । జ్యోతిర్జ్వలతి బ్రహ్మాహమస్మి । యోహమస్మి
బ్రహ్మాహమస్మి । అహమేవాహం మాంజుహోమి
స్వాహా । అకార్యకార్యవకీర్ణీ స్తేనో భ్రూణహా
గురుతల్పగః । వరుణోపామ ఘమర్షణ స్తస్మాత్పా
పాత్ప్రముచ్యతే । రజోభూమి స్త్వమాగ్ం రోద
యస్వ ప్రవదన్తి ధీరాః । పునన్తు ఋషయః పున
న్తు వసవః పునాతు వరుణః పునా త్వఘమర్షణః ।
ఆకాత్సముద్రః ప్రథమే విధర్మన్ జనయ న్ప్రజా
భువనస్యరాజా । వృషా పవిత్రే అధిసానో అవ్యే బృ
హత్సోమోవావృధే సువానఇన్దుః । జాతవేదసే సు

తే॥గీ॥ జాతవేదున కీసోమసవన మిడుదు,। ధనము వర్జించుఁగాఁ
త శాత్రవుల, నగ్ని। పాలకుఁ డతండు దుర్గపాపము
లనెల్ల। సింధువున్ నావ వలె దాఁటఁజేయు మమ్ము॥

కం॥ జ్వలనసువర్ణ తపమున। జ్వలించు వైరోచని యగు స
తి దుర్గఁ గ్రియా। ఫలజుష్ట నతి శరణముగ। దలంతు
సుతరసు దుర్గతరణమ్మునకై॥ ౪౨

కం॥ తరియింపఁజేయు వైశ్వా। నర శుభగతి నీవు మ
మ్ము నవ్యుఁడ వఘముల్,। పుర మురు వౌసఁగును బహు
లో। ర్వర సుతసంతతికి సుఖపరంపరతోడన్॥ ౪౩

కం॥ అనఘుఁడ దుర్గహరుఁడ సిం। ధునావగతి దాఁటఁజే
యు దుఃఖముల మమున్। మనమున నత్రిగతిం గని।
[illegible]ంచున్ జాతవేద త్రాతవు కమ్మీ॥ ౪౪

కం॥ పృతనాజయు సహానమును। గ్రీతఁగలహూతవహునిఁ బి
లుతుఁ బ్రాగ్గ్రస్థాన। స్థితుఁ॥౧౦॥ డాతఁడు దుర్గ

నవాము సోమ మరాతీయతో నిజహాతి వేదః। సనఃప
ర్షదతిదుర్గాణి విశ్వా నావేవ సింధుం దురితా త్యగ్నిః।
తామగ్నివర్ణాం తపసాజ్వలన్తీం వైరోచనీం కర్మఫ
లేషు జుష్టామ్। దుర్గాం దేవిగ్ంశరణమహం ప్రపద్యేసు
తరసితరసేనమః। అగ్నేత్వం పారయానవ్యో అస్మా
న్స్వస్తిభి రతిదుర్గాణి విశ్వా। పూశ్చపృథ్వీ బహులా
న ఉర్వీభవా తోకాయ తనయాయ శంయోః। విశ్వా
నినో దుర్గహా జాతవేద స్సిన్ధుం న నావా దురితాతిప
ర్షి। అగ్నే అత్రివ న్మనసాగృణానో ఽస్మాకం భూత్వవి
త్రాతనూనామ్। పృతనాజితగ్ం సహమాన ముగ్ర మ
గ్నిగ్ం హువేమ పరమాత్సధస్థాత్॥౧౦॥ స నః పర్షదతి

ములన్। దితికి నాదురితముల నతితరింపించున్ ॥౪౯

౫౦॥ కీతువుల సుఖమీడ్యుఁడవయి।హుతవహా నవ్యుఁడవువ్రి
త్నహోతవౌసఁగుదా। త్వతనువుఁబ్రీతింజేయుచు।
నతిసుభగత మాకు నొసఁగు మనవరతంబున్॥ (౧) ॥

సీ॥ భూర్భువఃస్వఃపదంబులకుఁ ధత్త్రియమున కర్థంబులై
యొప్పు నగ్నివాయు। వాదిత్యుఁడును జందిమో ఒభి
ధుండు పృథివి యంతరిక్షము దివి యట్లు దిశలు।నగుచు
న్నవానికి నమరు స్వాహాకార మన్న మ్మటంచాదిన

దుర్గాణి విశ్వా త్రామ ద్దేవో అతిదురితాత్యగ్నిః । ప్రి
త్నోషిక మీడ్యో అధ్వరేషు సనాచ్చ హోతా న
వ్యశ్చసత్సి । స్వాం చాగ్నే తనువం పిప్రియ స్వాస్మ
భ్యం చ సౌభగ మాయజస్వ ॥ (పరస్తా ద్యశో గుహా
సు మమ సువర్ణపక్షాయధీమహి శతబాహునా పునః
పున రజాయత సువో రాజా సధస్థా త్రీణి చ ॥ ఇ
తి ప్రథమో ఽనువాకః) ॥

౨- భూ రగ్నయే పృథివ్యై స్వాహా భువో వాయవే ఽన్త
రిక్షాను స్వాహా సువ రాదిత్యాయ దివే స్వా
హా । భూ ర్భువ స్సువ శ్చంద్రమసే దిగ్భ్య స్స్వాహా
నమో దేవేభ్య స్స్వధా పితృభ్యో భూర్భువస్సువ
రోమ్ ॥(ఇతిద్వితీయో ఽనువాకః)

౩- భూ రన్న మగ్నయే పృథివ్యై స్వాహా భువో
న్నం వాయవే ఽన్తరిక్షాయ స్వాహా సువ రన్న
మాదిత్యాయ దివే స్వాహా భూ ర్భువ స్సువ రన్నం
చన్ద్రమసే దిగ్భ్యస్స్వాహా నమో దేవేభ్యః స్వ
ధా పితృభ్యో భూ ర్భువ స్సువ రన్న మోమ్ ॥ (ఇ
తి తృతీయోఽనువాకః)

నుచువారి । కటుగాకతుదిని మహాత్తులకని యట్లనక్ష
త్రిములకని నాలవయది ॥ యగువిశేషము, మూటికినం
తమందు । వరుసనమను దేవులకని స్వధపితరుల । క
నుచువ్యాహృతుల తిరియఃబునంతమందు । నోమనియు
నన్నమహారాది నోమనునది ॥ (౧-౩-౪)॥ ౪౧

ఉ॥ పోషింపుము మన్మానందమునుమున్నాగ స్వాహాతుదిన్ జ
తవ్వయం । బావిధి నన్త్యయుగ్మమున శాదినియజ్ఞము
సర్వమంచు న । ట్లావిధ మగ్నిఁ యేనమున కంచును వి
శ్వమెఱుంగువానికం । చావరుసన్ విభావసువయంచు
శతక్రితువాయనందగున్॥ (౫)॥ ౪౫

ఉ॥ ఛందములందు శ్రేష్ఠమయి సర్వగరూపము చేరె ఛంద
మున్ । ఛందమునుండి, యాయుపనిషత్తును శిష్యుఁడు

---

౪. భూ రగ్నయే చ పృథివ్యై చ మహతే చ స్వాహా
భువో వాయవే చాన్తరిక్షాయ చ మహతే చ స్వా
హా సువ రాదిత్యాయ చ దివే చ మహతే చ స్వా
హా భూ ర్భువస్సువ శ్చన్ద్రమసే చ నక్షత్రేభ్య శ్చ
దిగ్భ్య శ్చ మహతే చ స్వాహా నమో దేవేభ్య
స్స్వధా పితృభ్యో భూ ర్భువ స్సువ ర్మహ రోమ్॥
(ఇతి చతుర్థోఽనువాకః)

౫. పాహి నో అగ్న ఏనసే స్వాహా పాహి నో విశ్వవే
దసే స్వాహా యజ్ఞం పాహి విభావసో స్వాహా
సర్వం పాహి శత క్రతో స్వాహా॥ (ఇతి పఞ్చ
మోఽనువాకః)

౬. య శ్ఛన్దసా మృషభో విశ్వరూప శ్ఛన్దోభ్యో శ్ఛ
న్దాగ్ంస్యావివేశ సతాగ్ం శిక్యః పొరివా చోపనిష

శక్రుఁడిచ్చెఁబ్రీతిందనవాని, కింక ఋషిదేవపితృ ప్రి
యకృన్నమః స్వధా । సంహితసూక్తి వ్యాహృతుల
సంఘము నోంకృతిఁజెప్ప మన్త్రిమాన్ ॥(౬) ౪౯

కం॥ నతిబ్రహ్మమునకు, నాపయి। ధృతినాకగుఁగాఁ దవిస్మృ
తి వివర్జనమున్,। ధృతిసేతుఁ గాతఁ, జెవులన్ । శ్రు
తమచ్యుతమా సమాప్తి చోనోంకృతియున్ ॥(౭) ౫౦

కం॥ ఋతము తపము సత్యంబదె । శ్రుతమదె శాంతంబు
నదియె సౌరదిన్ దానం । బు తపంబు యజ్ఞమదె వ్యా
హృతులన్ బ్రహ్మముఁ దలఁపుమిదియె తపముగన్ (౮)॥

కం॥ తరువు సుపుష్పితమగుతఱి । పరిమళ మతిదూరమున
కు (బ్రిచురంబుగు నా। కరణిన్సత్కర్మంబుల । పరి
మళమతిదూరమునకుఁ బ్రికటతగాంచున్॥ ౫౨

కం॥ తరవారిధార కర్తన। పర మగుచో దాని దాట భయ

దింద్రో జ్యేష్ఠ ఇంద్రియాయ ఋషిభ్యో నమో దే
వేభ్యస్స్వధా పితృభ్యో భూర్భువ స్సువ రోమ్ ॥
(ఇతి షష్ఠోఽనువాకః)

౭- నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అస్త్వనిరాకరణం ధార
యితా భూయాసం కర్ణయో శ్శ్రుతం మాచ్యోఢ్వం
మమాముష్య ఓమ్ ॥ (ఇతి సప్తమోఽనువాకః)

౮- ఋతం తప స్సత్యం తప శ్శ్రుతం తప శ్శాన్తం తపో
దానం తపో యజ్ఞ స్తపో భూర్భువస్సువ ర్బ్రహ్మైత
దుపా స్స్వైత త్తపః ॥ (ఇత్యష్టమోఽనువాకః)

౯- యథా వృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరా ద్గన్ధో వాత్యే
వం పుణ్యస్య కర్మణో దూరా ద్గన్ధో వాతి యథాఽసి
ధారాం కర్తే ఽవహితా మవక్రామే ద్యద్యువేయు

మెట్లుగు నా । కరణి వినాశం బగునని । దర మొందఁ
గవలె నరుఁడన్నృతము పలుకఁటకున్ ॥ (౯) ౫౩

తే॥గీ॥ అణువుకంటె నణువును మహత్తుకంటె । నగుమహా
త్మాత్మ ప్రాణి గుహానిహితుఁడు, । ధాతృనిప్రసాదము
ననుసక్మమహిమయుతు । నతనివీతశోకుఁడు కను నక్రి
తుని౯ ॥ ౫౪

కం॥ పడతనివలన ప్రాణము । లేడర్చులు పొడము సమిధ లే
డు రసనల । ల్లేడు గుహాశయుని హితము । లేడసువు
లు సంచరించు నేడు భువనముల్ ॥ ౫౫

తే.గీ॥ ఇతనివలన జలధులుమహీధ్రములును । గలుగు, నన్ని
రూపుల నిమ్నగలునుబాఱు, । నోషధులు రసములు,
నెందునుండి యాత్మ । భూతుఁడై లోపలనెయుండ సొ
లుపుఁగాంచు ॥ ౫౬

చ॥ నలువ సురాళిలోఁ గవిజనంబులలో విబుధుండు విప్ర

వే హావావిహ్వాదిష్యామి కర్తాం వదిష్యా మీ త్యేవ
మన్నృతాదాత్మానం జుగుప్సేత్ ॥ (ఇతి నవమోఽను
వాకః)

౧౦. అణో రణీయా న్మహతో మహీయా నాత్మా గుహా
యాం నిహితో ఽస్య జన్తోః । త మక్రతుం పశ్యతి
వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమా న మీశమ్ ।
సప్త ప్రాణాః ప్రభవన్తి తస్మా త్సప్తార్చిష స్సమిధ
స్సప్త జిహ్వాః । సప్త ఇమే లోకా యేషు చరన్తి
ప్రాణా గుహాశయా న్నిహితా స్సప్త సప్త । అత స్స
ముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మాత్స్య న్దన్తే సిన్ధవ స
ర్వరూపాః । అతశ్చ విశ్వా ఓషధయో రసాశ్చ యే
నైషభూత స్తిష్ఠ త్యన్తరాత్మా । బ్రహ్మా దేవానాం ప

మం। దలి ఋషియై మృగంబులయెడన్ మహిషంబ
యి గృధ్రపాళిలో। పలఁ బలు డేగయై విపినభాగము
లందుఁ గుఠారమై కడున్। విలసిలు సోముఁడాతఁడు
పవిత్రము లెల్ల నతిక్రమింపుచున్ ॥ ౪౭

చ॥ అజనొకదాని నొక్కటియజుఁ డాత్తలోహిత శుక్లకృ
ష్ణయై। ప్రజలసరూపలన్ బహుళభంగులఁ గాంచె
డదానిఁ దా నను। వర్జనముచేసి దుఃఖపడువాఁడగు
చుండెడి, నన్యుఁడైన యొ। కరుఁడు పభుక్తభోగయ
గునాయజ హేయత నుజ్జగించెడిన్ ॥ ౧ ॥ ౪౮

తే॥గీ॥ హంసమతిథి వసువు హోతృ యాకసమున। గృహ
మున న్వేదిసదులందు ఋతవరముల। దివిని శుచినిల్చి
నీటిలో భువనిగిరుల। ఋతమునంబుట్టు బ్రహ్మముఋ
తముసుమ్ము ॥ ౪౯

తే॥గీ॥ మున్నులేకె వ్వనివలనఁ బుట్టె జగము। నన్యభవ, మా
తఁడ న్నిటియందుఁ జొచ్చె। ప్రజలపతియయి ప్రజల
చే భావ్యుఁడగుచు। మూడు తేజములం జేరుషోడశినై॥

దవీః కవీనా మృషి ర్విప్రాణాం మహిషో మృగా
ణాం। శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ం స్వధితి ర్వనానాగ్ం సో
మః పవి త్రమ త్యేతి రేభన్। అజా మేకాం లోహి
తశుక్లకృష్ణాం బహ్వీం ప్రజాం జనయ న్తీగ్ం సరూపాఁ।
అజో హ్యేకో జుషమాణో ఽనుశేతే జహాత్యేనాం
భుక్తభోగా మజోఽన్యః॥౧॥ హగ్ంసశ్శుచిష ద్వసుర న్త
రిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిథి ర్దురోణసత్। నృషద్వర
స దృతస ద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా
ఋతం బృహత్। యస్మా జ్జాతా న పరా నైవ కిం
చనాస య ఆవివేశ భువనాని విశ్వా। ప్రజాపతిః ప్రజ

కం॥ పిలిచెదము మేము లోకం। బులదాల్చి నవానినరులబు
ద్ధుల కెల్లన్ । ఒలమొసఁగు వాని సవితను। బలుమ
రుథనములను మాకుఁబంచెడివానిన్ ॥ ౬౦

ఆ॥వె॥ సవితృదేవ నీవు చక్కఁగానిప్పుడు। సరవిఁ బ్రజలతో
డ సౌభగంబు। మా కొసంగుచుండి మా కగు దుస్వ
ప్న। ఫలము లెల్లఁ జేయు తొలఁగునట్లు ॥ ౬౧

ఆ॥వె॥ సవితృదేవ నీవు సకలంబులైన మా। దురితములను
బారఁదోలు మయ్య। మఱి జగంబునందు మంగళ మె
వ్వెది। దాని మాకు నిమ్ము దయ తలిర్ప ॥౨॥ ౬౨

చ॥ మధువు ఋతార్థి నాకొసఁగు మారుతమున్ నదులున్
స్రవించుతన్,। మధురస, మోషధుల్ మధువు మాకిడు
రేయుపగళ్లు మాకగున్ । మధువు, మహీరజంబు మధు
మంతమగున్, దివి తండ్రి యట్లగున్,। మధువులు
సూర్యుడు న్వసులు మాన్రినును మా కగుఁగాత నెప్పు
డున్ ॥ ౬౩

కం॥ ఘృతము తడువు, కారణము జ। గతి కది, శ్రిత మం

యథా సంవిదాన స్త్రీణి జ్యోతిగ్ం షి సచతే సషోడశీ।
విధర్తారగ్ం హవామహే వసోః కువిద్వనాతి నః। స
వితారం నృచక్షసమ్। అద్యానో దేవ సవితః ప్రజా
వత్సావీ స్సౌభగమ్। పరా దుష్వప్నియగ్ం సువ। విశ్వా
ని దేవ సవితర్దురితాని పరాసువ। యద్భద్రం తన్న ఆసు
వ॥౨॥ మధు వాతా ఋతాయతే మధుక్షరన్తి సిన్ధవః।
మాధ్వీ ర్నః సన్త్వోషధీః। మధునక్త ముతోషసి మధు
మత్పార్థివగ్ంరజః। మధు ద్యౌ రస్తు నః పితా। మధుమా
న్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గా
వో భవన్తు నః। ఘృతం మిమిక్షే ఘృతమస్య యోని

డె, యుఁ నిశాయ్యము నది యే,। పితరుల స్వధలన్
స్వాహా। కృతహవ్యము తాల్చి మనుపు వృషభా మ
మ్మున్॥ ౬౫

కం॥ ఇతఁఘువు కడలియల సము। దితమై శాంగ్రిమున
నది యమృతతం గసిమెన్,। ఘృతము నభిధ గుహ్యా
ము దే। వతలరసన యమృతనాభి వర్ణింప నగున్॥ ౩॥

కం॥ ఎక్కుడుగఁ బలుకుదాము మఱి। మ్రొక్కులఁ దాల్చె
దము జన్నమున ఘృతమును బెం। పెక్కు నలువ యా
ది వినవలెఁ।గ్రొక్కెఁ చతుశ్శృంగుడైన గౌరుఁడు దీనిన్॥

తే॥గీ॥ నాల్గు శృంగంబులుం జరణములు మూఁడు। శీర్షములు
రెండు దినికిఁ జేతులేడు। మూడుతెరఁగుల బద్ధమై
మోఱయువృషభ। మిట్టి పెనువేల్పు మర్త్యులం దిచ్చఁ
జొచ్చె॥ ౬౮

తే॥గీ॥ మూడుతెరఁగుల పణులచేఁ బొగడుకాంచు। గూఢము

ఘృతే శ్రితో ఘృతము వస్య ధామ। అను ష్వధమా
వహ మాదయస్వ స్వాహా కృతం వృషభ వక్షిహవ్య
మ్। సముద్రా దూర్మి ర్మధుమాగ్ం ఉదారదుపాగ్ం
శునాస మమృతత్వ మానట్। ఘృతస్య నామ గుహ్యం
యదస్తి జిహ్వా దేవానా మమృతస్య నాభిః॥ ౩॥ వయం
నామ ప్రబ్రవామా ఘృతేనాస్మి న్యజ్ఞె ధారయామా
నమోభిః। ఉపబ్రహ్మా శృణవ చ్ఛస్యమానం చతుశ్శృ
ఙ్గోవమీ ద్గౌర ఏతత్। చత్వారి శృఙ్గా త్రయో అస్య
పాదా ద్వే శీర్షే సప్త హస్తాసో అస్య। త్రిధా బద్ధో
వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాగ్ం ఆవి
వేశ। త్రిధా హితం పణిభి ర్గుహ్యమానం గవి దేవా
సో ఘృత మన్వవిన్దన్। ఇన్ద్ర ఏకగ్ం సూర్య ఏకం

ను వేల్పులందిరి గోపు ఘృతము। నిందువలన నా
కం బొకం డినుని వలన। వేనువలన స్వధ నొకండు వె
డలెఁ బొడమి॥ ౬౯

తే॥గీ॥ వేలుపులకు ము న్నెవ్వఁ డావిర్భవించె। నందరికి నే
తృఁడైన మహర్షి యెవ్వఁ। డాతఁడు హిరణ్యగర్భో
దయంబు చూచెఁ। దెల్వి శుభము మా కీవుత దేవుఁ
డతఁడు॥ ౭౦

క॥ పర మపర మెవ్వనికి నణు। తరము మహాత్తరము నిం
పొనవ దెదియును, దవిన్। దరముగఁ దరువనఁ గలఁడే।
పురుషుఁ డొకఁడు వానిచేతఁ బూర్ణ మఖిలమున్॥ ౭౧॥

తే॥గీ॥ దివిపయిం గుహ నిహితమై తేజరిల్లు। దేనిలోఁ జొత్తు
రు యతులు దానిఁ గాంతు। రమృతభావంబు కొం
దరు త్యాగమున నె। కర్మమునఁ బ్రజధనమునఁ గాన
లేరు॥ ౭౨

మ॥ వితతా సంకరసత్త్వసంకలితులై వేదాంతవిజ్ఞానని। ష్ఠిత

జజాన వేనా దేకగ్ స్వధయా నిష్టతిక్రుః । యో దే
వానాం ప్రథమం పురస్తా ద్విశ్వాధికో రుద్రో మహ
ర్షిః । హిరణ్యగర్భం పశ్యత జాయమానగ్ం స నో దేవ
శ్శుభయా స్మృత్యా సంయునక్తు।య స్మాత్పరం నాపర
మ స్తి కించి ద్యస్మా న్నాణీయో నజ్యాయో ఽస్తి కశ్చిత్ ।
వృక్ష ఇవ స్తబ్ధో దివి తిష్ఠ త్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురు
షేణ సర్వమ్ ।౮। నకర్మణా న ప్రజయా ధనేన
త్యాగేనైకే అమృతత్వమానశుః । పరేణ నాకం నిహి
తం గుహాయాం విభ్రాజతే యద్యతయో విశన్తి । వే
దాన్తవిజ్ఞాన సునిశ్చితార్థాః సంన్యాసయోగా ద్యతయ
శ్శుద్ధసత్త్వాః । తే బ్రహ్మలోకే తు పరాన్తకాలే పరా

నర్థంబుల నన్నిటిం దెలియుచున్ సన్న్యాసయోగస్థి
తిన్ । యతులై యొప్పుచు నున్నవారలు పరాంతి
ప్రాప్తివేళన్ బరా । మృతబంధప్రవిముక్తులై పొలుతు
రెంతే బ్రహ్మలోకంబునన్ ॥ ౨౩

కం॥ పురమధ్యపుండరీకము । వరవేశ్మము దహర మెద్దివర
లు ననఘ మా । పురి దహరనభ మశోకము । పరఁ
గుఁ దదంతఃస్థితం బుపాస్యం బరయన్ ॥ ౨౪

కం॥ వేదాద్యంతంబుల స్వర । మేది ప్రతిష్ఠితము దాని కేది
ప్రకృతియో । యాదాని చేతఁ దగఁ బ్రతి । పాదిం
పంబడుఁ బెద్ద ప్రభు వా తండే ॥(౧౦) ౨౫

సీ॥ వేయిశీర్షములతో వెలయు దేవుఁడు కన్ను లెల్లెడఁ గ
లవాఁడు నెల్లవారి । సుఖహేతువగు వాఁడు, సుఖవిశ్వ
రూపుఁడు ప్రభు వక్షరుండు నారాయణుండు । నెల్ల
వారలకు నుత్కృష్టుఁడైతగువాఁడు పరముండు నిత్యుఁడు
హరి యతఁడు । విశ్వాత్మపురుషుఁడు విశ్వో పజీవ్యం

మృతాత్పరిముచ్యన్తి సర్వే । దహరం విపాప్మం వ
రవేశ్మభూతం యత్పుణ్డరీకం పురమధ్యసగ్ంస్థమ్। త
త్రాపి దహరం గగనం విశోక స్తస్మి న్యదన్త స్తదు
పాసితవ్యమ్। యద్వేదాదౌ స్వరః ప్రోక్తో వేదాన్తే చ
ప్రతిష్ఠితః । తస్య ప్రకృతిలీనస్య యః పరస్స మహే
శ్వరః । (అజోఽస్య స్సవ నాభి స్సర్వ మష్టౌ చ ॥ ఇ
తి దశమోఽనువాకః)

౧౧- సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువమ్ । వి
శ్వం నారాయణం దేవ మక్షరం పరమం ప్రభుమ్ ।
విశ్వతః పరమం నిత్యం విశ్వం నారాయణగ్ం హరిమ్।
విశ్వ మేవేదం పురుష స్తద్విశ్వ ముపజీవతి । పతిం విశ్వ

డు విశ్వాధిపతియు నాత్మేశ్వరుండు॥ నచ్యుతుఁడు శా
శ్వతుండు పరాయణుండు । నతఁడు శివుఁడు మహాజ్ఞే
యుఁ డతఁడె పరుఁడు । పరమయినబ్రహ్మతత్వంబు ప
రము జ్యోతి । యతఁడె పరుఁడైన యాత్మ నారాయ
ణుండు ॥ ౭౬.

ఉ॥ ఈయఖిలప్రపంచముల నెయ్యది గానఁబడు విన్నంబడు
న్ । బాయక నానిలో వెలిని వ్యాప్తత నెల్లెడ నిండి
యుండు నా । రాయణుఁ ॥౧॥ డవ్యయుండు కవియం
తము లేకతలిర్చు వాఁడు సౌ । ఖ్యాయతనంబు విశ్వమున
కంబుధిలో నివసించు నెప్పుడున్ ॥ ౭౭

సీ॥ జలజకోశంబుతో తుల తూఁగు నది హృదయంబ ధో
ముఖమగు నది నరులకు । గళబంధనము క్రింద గలవ
వితస్తిమాత్రమున నాభి కుపరిస్థ మగుచుండు । నదె
హృదయంబు విశ్వాయతనంబు పెద్దయు సిరాజాల

స్యాత్మేశ్వరగ్ం శాశ్వతగ్ం శివ మచ్యుతమ్ । నారా
యణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణమ్ ।
నారాయణ పరం బ్రహ్మ తత్వం నారాయణః పరః।
నారాయణ పరో జ్యోతి రాత్మా నారాయణః పరః।య
చ్చ కించి జ్జగ త్యస్మిన్ దృశ్యతే శ్రూయతేపి వా। అన్త
ర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణఃస్థితః॥౧॥ అనన్త
మవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేన్తం విశ్వశంభువమ్ । పద్మ
కోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం చా ప్యధోముఖమ్ । అ
ధో నిష్ట్యా వితస్త్యాంతు నాభ్యా ముపరి తిష్ఠతి । హృ
దయం తద్విజానీయా ద్విశ్వస్యాయతనం మహత్ ।
సంతతగ్ం సిరాభి స్తులంబత్యా కోశసన్నిభమ్। తస్యా
న్తే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం తస్మి న్త్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్। త

సంతతము కోశ । కల్పమై వ్రేలాడు నల్పమౌ సుషి
రంబు దాని యంతంబున తవిలి యుండు ॥ దానిలో
సర్వముం బ్రతిష్ఠిత మగుచుండు । దాని నడుమను గల
ను పెద్ద యగు నగ్ని । విశ్వతోజ్వాల మది మఱి వి
శ్వతోము । ఖంబు వర్ణింపఁబడుఁ దత్ప్రకార మెల్ల॥
సీ॥ అది యగ్రిభుక్కయి యాహార మఖిలంబు విభజించి
యుండుఁ గవియు నజరము । స్వశరీరమంతయు సం
తప్తముగఁ జేయు నాపాదమస్తకం బందు నడుమ । న
ణుతరం బూర్ధ్వమౌ నగ్నిశిఖయుఁ గల్గు నది ॥ ౨॥
నీలజలదమధ్యతటిదాభ । నీవారశూకతన్వియయి పీతా
భయానదితనూపమయయి యమరుచుండు ॥ నాశిఖకు
మధ్యమునఁ బరమాత్మ యుండు । నతఁడె బ్రహ్మశివుఁ
డతఁడె యింద్రుఁ । డక్షరుఁడు పరమస్వరాఁ డాహ్వ
యుండు । నతఁడె నారాయణుం డనియండ్రు బు
ధులు (౧౧) ॥ ౭౯
కం॥ పురుషుండు ఋతము సత్యము । విరూపనేత్రుండు కృ

స్య మధ్యే మహానగ్ని ర్విశ్వార్చి ర్విశ్వతో ముఖః। సో
ఽగ్రభు గ్విభజ న్తిష్ఠ న్నాహార మజరః కవిః । స
న్తాపయతి స్వం దేహ మాపాదతలమస్తకమ్। తస్య మ
ధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః ॥౨॥ నీలతో
యదమధ్యస్థా విద్యు ల్లేఖేవ భాస్వరా । నీవారశూక
వత్తన్వీ పీతా భాస్వత్యణూపమా । తస్యాశ్శిఖాయా
మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః। సబ్రహ్మ సశివ స్సేన్ద్ర
స్సోఽక్షరః పరమ స్స్వరాట్ ॥ (నారాయణః స్థితో
వ్యవస్థితశ్చత్వారిచ ॥ ఇత్యేకాదశోఽనువాకః)
౧౨- ఋతగ్ం సత్యం పరంబ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపింగళమ్ ।

ష్ణపింగళరుచిమై । పరమగు బ్రహ్మమ్మును నా । గ్ధ్వరే
తుఁడును విశ్వరూపి వానికి నతియొనర్తు (౧౨) ॥ ౮౦

శా॥ ఆదిత్యుండు తపించు మండలము తానందర్చియుం బూ
రుషుం । బాదిగా ఋక్కులు పైయజుస్సులును సా
మాఖ్యంబులున్ మండలో । పాదేయంబులు లోకసం
జ్ఞములు నస్థా నీత్రియీవిద్యయే । యాదిత్యస్థహిరణ్మ
యాభపురుషుం డౌచున్ దపించుం జుమీ (౧౩)॥ ౮౧

సీ॥ ఆదిత్యుఁడే గదా యగుఁ దేజ మోజంబు బలమును యశ
శ్చక్షువులును శ్రోత్ర । మాత్మ మన్యుఁడుమన్యువట్లు
మృత్యువుసత్యుఁడును మిత్రుఁడును వాయువ్రను నభం
బు । ప్రాణంబు మఱిలోకపాలుఁ డెవ్వండెద్ది యెవ్వ
ని నను దాని కెల్ల నర్థ । మదిసత్య మన్నంబు నా

ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమః ॥
(ఇతి ద్వాదశోనువాకః)

౧౩- ఆదిత్యో వా ఏష ఏతన్మణ్డలం తపతి తత్రతా ఋచస్త
దృచాం మణ్డలగ్ం స ఋచాం లోకోఽథ య ఏష
ఏతస్మిన్మణ్డలేఽర్చి ర్దీప్యతే తాని సామాని స సా
మ్నాంమణ్డలగ్ం ససామ్నాం లోకోఽథ య ఏష ఏ
తస్మిన్మణ్డలే ర్చిషిపురుషస్తానియజూగ్ంషిసయజుషాం
మండలగ్ం సయజుషాం లోకస్సైషాత్రయ్యేవ వి
ద్యాతపతియఏషోన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః ॥
(ఇతి త్రయోదశోఽనువాకః)

౧౪- ఆదిత్యో వై తేజ ఓజో బలంయశ శ్చక్షు శ్శ్రోత్రమా
త్మా మనో్యమన్యు ర్మను ర్మృత్యు స్సత్యో మిత్రో వాయు
రాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కఃకింకంతత్సత్య మన్న
మాయు రమృతో జీవో విశ్వః కతమ స్స్వయంభుః ప్ర

యువు నమృతుండు జీవుఁడు విశ్వుండు చెప్పఁగతముఁ॥
డతఁడగు స్వయంభువును బ్రజాపతి యనఁబడుఁ । దె
లియ సంవత్సరంబు నాదిత్యసంస్థ । పురుషుడేయగు న
ధిపతి భూతములకు । బ్రహ్మసాయుజ్యసాలోక్య భా
క్కుఁడండు ॥ ౧౨

కం॥ ఈవేదనంబు వాఁడీ । దేవతల సయుక్త్వసంస్థితిని
సార్ష్టితయున్ । భావింప సలోకతయుం । దా వెసఁ
గను నుపనిషత్తు తగ ని ట్లనుటన్ (౧౪) ॥ ౧౩

కం॥ ఆదేవుఁడు ఘృణి సూర్యుఁ । డాదిత్యుం డోంపదా
ర్థమని మన్త్రార్థముఁ । బాదిత్యుని కర్చన ఘృణు ।
లాపాదించు నని కొంద రండ్రిది యుండన్ ॥ ౧౪

తే.గీ॥ కిరణములె సత్యతపములై వరలు మధువు । క్షరణ
మొనరించునదె బ్రహ్మ మరయ నప్పు । లప్పులే జ్యోతి
రస మమృతాత్మక మగు । బ్రహ్మ మదె వ్యాహృతిత్రి
యార్థ ప్రణవము (౧౫) ॥ ౧౫

జాపతి స్సంవత్సర ఇతి సంవత్సరో సావాదిత్యో య ఏష
పురుష ఏష భూతానా మధిపతి ర్బ్రహ్మణ స్సాయుజ్య
గ్ం సలోకతా మాప్నో త్యేతాసా మేవ దేవతానా
గ్ం సాయుజ్యగ్ం సార్ష్టితాగ్ం సమానలోకతా మా
ప్నోతి య ఏవం వేదేత్యుపనిషత్ ॥ (ఇతి చతుర్దశో
ఽనువాకః)

౧౫- ఘృణిస్సూర్య ఆదిత్యోమర్చయన్తి తపస్సత్యం మధు
క్షరంతి తద్బ్రహ్మతదాప ఆపోజ్యోతీ రసోఽమృతంబ్ర
హ్మ భూర్భువస్సు వరోమ్॥ (ఇతి పఞ్చదశోఽనువాకః)

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

చ॥ అరయఁగ రుద్రుఁ డెల్లడయు, నాతనికే నతి, సన్మ
సాత్త్రులుం। బురుషుఁడు వాఁడె, వానికి నమోయుగ
మౌ, భువనంబు విశ్వము। బ్బురమును భూతమున్ మ
ఱిఁయుఁ బుట్టియుఁ బుట్టఁగ నున్నదె ల్లని। బ్బరముగ
రుద్రుఁ డాతనికె భక్తినమస్కృతిఁ జేతు నెప్పు
డున్ (౧౬)॥ ౧౬

క౦॥ ఆతఁడు కద్రిద్రుండు ప్ర। చేతుఁడును గురియు వృ
ష్టిఁ జేయుఁ దపము హృ। ద్యాత్ముఁడు, వానికి సుష్టు
తి,।యాతత సద్వ్రత్త యాతఁ డాతనికె నతుల్ (౧౭)॥

ఆ॥వె॥ ఆహిరణ్యబాహు వై యున్న వానికి। నాహిరణ్యపతి
కి నట్లయంబి। కాపతియు మఱియు నుమాపతియగు
వాని। కీనమస్కరణము లే నొనర్తు (౧౮)॥ ౧౮

ఆ॥వె॥ కలుఁగు నెవ్వనికి వికంకతమయి యగ్ని। హోత్రి

౧౬- సర్వో వై రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు। పురుషో
వై రుద్ర స్సన్మహో నమో నమః। విశ్వంభూతం భు
వనంచిత్రం బహుధాజాతం జాయమానంచయత్। స
ర్వోహ్యేష రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు॥ (ఇతి
షోడశోనువాకః)

౧౭- కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ తవ్యసే।
వోచేమ శంతమగ్ం హృదే। సర్వోహ్యేష రుద్ర స్త
స్మై రుద్రాయ నమో అస్తు॥ (ఇతి సప్తదశోనువాకః)

౧౮- నమో హిరణ్యబాహవే హిరణ్యపతయే మ్బికాపతయ
ఉమాపతయే నమో నమః॥ (ఇత్యష్టాదశోనువాకః)

౧౯- యస్య వైకఙ్కత్యగ్నిహోత్రహవణీ భవతి ప్రతిష్ఠి

హావణీ మీఱు నొప్పమిఱు । వాని యాహుతులకుఁ
బాటిల్లును బ్రీతిష్ఠ । యాపరీక్షకొఱకె యిది జ
నించె (౧౯) ॥ ౨౯

సీ॥ అదితియు దేవులు నట్లు గన్ధర్వులు మనుజులు పితరు
లు మఱియు సురలు । న నెడు నీభూతంబు లన్నిటికి
ని మాతమేదిని మహతియు మీద మహీయు । సావి
త్రి గాయత్రి జగతి యుర్వియుఁ బృథ్వి బహుల విశ్వ
యు భూత పయిఁ గతమయు। నెద్ది యెద్దియు యద్ది యిట్ల
నునవి సత్య యమృతయని వసిష్ఠుఁడాన తిచ్చె(౨౧) ॥
నవ్వ లిదె యెల్ల భూతముల్ ప్రాణపసువు । లమృత
మన్నము సమ్రాట్టు నాదరాట్టు । ఛందము స్వరాట్టు
జ్యోతుల సత్యమున స । మస్త దేవులు వ్యాహృతుల్

తా ప్రత్యేవా స్యా హుతయ స్త్వత్తన్య ధోప్రతిష్ఠిత్యై ॥
(ఇత్యేకోనవింశోనువాకః)

౨౦- కృణుష్వపాజ * ఇతిపఞ్చ ॥ (ఇతి వింశోనువాకః)

౨౧- అదితిర్దేవా గన్ధర్వామనుష్యాః పితరో సురాస్తేషాం
సర్వభూతానాం మాతామేదినీ మహతీమహీ సావిత్రీ
గాయత్రీ జగ త్యుర్వీ పృథ్వీ బహులా విశ్వా భూతా
కతమాకాయా సాసత్యేత్య మృతేతివసిష్ఠః ॥ (ఇత్యేక
వింశోనువాకః)

౨౨- ఆపోవా ఇదగ్ంసర్వం విశ్వాభూతాన్యాపః ప్రాణా
వా ఆపః పశవ ఆపోమృత మాపోన్న మాపస్స మ్రా
డాపో విరాడాపస్స్వ రాడాపశ్ఛందాగ్ం స్యాపో

* ఈపరీకకు గ్రంథమును దాని యాంధ్రచ్ఛాయయును మాజ
గ్రంథాంతమునం జూడందగు.

మతి పవిత్రము (౨౨)॥ ౯౦

శా॥ అంబువ్రాతము బ్రహ్మణస్పతియు మేధ్యత్వం బిడన్ దత్పవిపూ । తంబై భూమియు సార్థం జేయుతం బవిత్రిత్వంబు, నా దౌనభో । జ్యం బుచ్ఛిష్ట మసత్ప్రతిగ్రహ మయోగ్యంబౌ చరిత్రంబు నా । యంబువ్రాతము శుద్ధిం జేయుత మదీయం బెల్ల స్వాహాకృతిన్ (౨౩) ॥ ౯౧

చ॥ అనలుఁడు మన్యుమన్యుపతు లస్మదఘంబుల మన్యుజంబులన్ । దునియలు చేసి ప్రోతురు ననున్, బగటన్ గరపాదశిశ్నవా। జ్ఞనములఁ గట్టినౌ నఘము గాన్పుఁ డదన్యమహంబె, చేతునీ । నను బచుతు సత్యసన్మహమునం దమృతాకరమందు స్వాహతోన్ (౨౪) ౯౨

జ్యోతీగ్ం ష్యాపస్స్వ్యా మాపస్సర్వా దేవతా ఆపో భూర్భువస్సు వరాప ఓమ్ ॥ (ఇతి ద్వావింశోనువాకః)

౨౩. ఆపః పునన్తు పృథివీం ప్రథివీ పూతా పునాతు మామ్ । పునన్తు బ్రహ్మణస్పతిర్బ్రహ్మ పూతా పునాతు మామ్ । యదుచ్ఛిష్టమభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ। సర్వం పునన్తు మామాపో ఽసతాంచ ప్రతిగ్రహగ్గ్ స్వాహా॥ (ఇతి త్రయోవింశానువాకః)

౨౪. అగ్నిశ్చ మా మన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షన్తామ్ । యదహ్నా పాపమకార్షమ్। మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్। పద్భ్యాముదరేణ శిశ్నా । అహస్తదవలుమ్పతు। యత్కించ దురితం మయి। ఇదమహం మామమృతయోనౌ । సత్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా ॥ (ఇతి చతుర్వింశానువాకః)

చ॥ అనయము మన్యుమన్యుపతు లర్కుఁడు మామకమన్యు
జాఘముల్। తునియలు చేసి ప్రోతురు ననున్, నిశ
లన్ గరపాదశిశ్నవా। గ్జనములఁ గుత్సి నా నఘము
మాన్పఁ దదన్యము రాత్రి, చేతునీ। నను హుతు సూ
ర్యసన్మహామునం దమృతాకరమందు స్వాహతోన్
(౨౫) ౯౩

ఆ॥ వె॥ వరద దేవి యుండు వచ్చుఁ గావుత, బ్రహ్మ। సమ్మి
తంబు నక్షరమ్ము నైన। ఛందములకు నెల్ల జననివి నీ
వు గా। యత్రి మాదు బ్రహ్మ మాశ్రయింపు॥ ౯౪

మ॥ బల మోజంబును భ్రాజమున్ సహము విశ్వం బీవు
విశ్వాయువున్। బలిమిన్ దేవుల ధామనామములు స
ర్వం బైతి సర్వాయువున్। గలయన్ నీ వభిభూ
త్వముం గలిగి యోంకారాభిధేయంబవై। తల గాయ
త్రిని నిన్ను నచ్చైదను నే నావాహనం బిప్పుడున్
(౨౬) ౯౫

౨౫- సూర్యశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః।
పాపేభ్యో రక్షన్తామ్। యద్రాత్రియా పాపమకార్షమ్।
మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్। పద్భ్యాముదరేణ శిశ్నా।
రాత్రిస్తదవలుమ్పతు। యత్కించ దురితం మయి। ఇదమ
హం మామమృతయోనౌ। సూర్యే జ్యోతిషి జుహోమి
స్వాహా॥ (ఇతి పంచవింశోఽనువాకః)

౨౬. ఆయాతు వరదా దేవ్యక్షరం బ్రహ్మసమ్మితమ్। గాయ
త్రీం ఛన్దసాం మాతేదం బ్రహ్మ జుషస్వ నః। ఓజోఽసి స
హోఽసి బలమసి భ్రాజోఽసి దేవానాం ధామనామాసి
విశ్వమసి విశ్వాయుః సర్వమసి సర్వాయురభిభూరోం
గాయత్రీమావాహయామి॥ (ఇతి షడ్వింశోఽనువాకః)

తే॥గీ॥ భూర్భువస్సువర్మహోజనంబులును దపము। సత్యము ను బ్రహ్మ మీలోకసప్తక మగు। నప్పులును జ్యోతి రస మమృతాత్మకమగు। బ్రహ్మ మదె వ్యాహృతిత్రయార్థము ప్రణవము॥ ౯౬

తే॥గీ॥ సవితృదేవు వరేణ్యతేజము తలతు మ। తండు మా బుద్ధులకు ప్రచోదనము చేయుఁ। బూర్వపద్యదళమ్ము లు మున్ను తుదిని। సంఘటింపంగ నిదె ప్రాణసంయ మమగు (౨౭)॥ ౯౭

క॥ భూరాదిసప్తలోకము। లారయ నాబ్రహ్మ మదె య ప్పాదులు ప్రణవం। బీరీతి నదియె బ్రహ్మాస। మీరము లాత్మయును సర్వహేతువు జేజే (౨౮-౨౯)॥ ౯౮

క॥ నీ వుత్తమశిఖరం బున। దేవి భువిఁ బర్వతోర్ధ్వదేశ మునన్ భూ। దేవులవలన ననుజ్ఞన్। గావింపించి

---

౨౭. ఓంభూః। ఓంభువః। ఓగ్ంసువః। ఓంమహః। ఓంజనః। ఓంతపః। ఓగ్ంసత్యమ్। ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్। ఓమాపో జ్యోతీ రసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్॥ (ఇతి సప్తవింశోఽనువాకః)

౨౮. ఓంభూర్భువస్సువర్మహర్జనస్తపస్సత్యంతద్బ్రహ్మతదాప ఆపోజ్యోతీరసోఽమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్॥ (ఇత్యష్టావింశోఽనువాకః)

౨౯. ఓంతద్బ్రహ్మ। ఓంతద్వాయుః। ఓంతదాత్మా। ఓంతత్సత్యమ్। ఓంతత్సర్వమ్। ఓంతత్పురోర్నమః॥ (ఇత్యేకోనత్రింశోఽనువాకః)

౩౦. ఉత్తమేశిఖరేదేవి భూమ్యాంపర్వతమూర్ధని। బ్రాహ్మణేభ్యోహ్యనుజ్ఞానంగచ్ఛ దేవియథాసుఖమ్॥ (ఇతి

కొనుచున్ సుఖంబునఁ జనుమీ (౩౦) ॥ ౯౯

కం॥ నీ వోమాత్రం దిరుగుదు । వీవిశ్వప్రాణిభూతహృద్గు
హాల, మఖం । బై విష్ణువయి వషట్కృతి । వై విధివై
బ్రహ్మవై మహాదేవుఁడవై (౩౧)॥ ౧౦౦

తే॥గీ॥ అమృతమా నీ వుపస్తరణమ వయితివి (౩౨)। వెలయఁ
బ్రాణాదులందు నివిష్టుఁడనయి । యమృతము హుతం
బుఁ జేతు స్వాహాలును వాని, । కాన నాయది బ్రి
హ్మమం దమృతత కగు (౩౩) ॥ . ౧౦౧

తే॥గీ॥ వెలయఁ బ్రాణాదులందునివిష్టుఁడనయి । యమృతము
హుతంబుఁ జేతు నేనప్రదాహ। మునకునను జేరు శివ

త్రింశోఽనువాకః)

౩౧. ఓమన్తశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు ।
త్వంయజ్ఞస్త్వం విష్ణుస్త్వంవషట్కారస్త్వగ్ం రుద్రస్త్వం
బ్రహ్మత్వం ప్రజాపతిః॥ (ఇత్యేకత్రింశోఽనువాకః)

౩౨. అమృతోపస్తరణమసి ॥ (ఇతిద్వాత్రింశోఽనువాకః)

౩౩. ప్రాణేనిఃష్టోమృతం జుహోమి। ప్రాణాయస్వాహా।
అపానేనివిష్టోమృతం జుహోమి।అపానాయస్వాహా।
వ్యానేనివిష్టోమృతంజుహోమి । వ్యానాయస్వాహా।
ఉదానేనివిష్టోమృతంజుహోమి।ఉదానాయస్వాహా।
సమానేనివిష్టోమృతం జుహోమి । సమానాయస్వా
హా। బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృతత్వాయ॥ (ఇతిత్రయస్త్రిం
శోఽనువాకః)

౩౪. ప్రాణేనివిష్టోమృతంజుహోమిశివోమావిశా ప్రదా
హాయ ప్రాణాయస్వాహా । అపానేని విష్టోమృతంజు
హోమి శివోమావిశాప్రదాహాయాపానాయస్వా
హా। వ్యానేనివిష్టోమృతంజుహోమి శివోమావిశాప్ర

తసికేనయు స్వాహా। యాత్మానాయదిబ్రహ్మామందమృత
తకసు॥ (3౪) ౧౦౨

తే॥గీ॥ అమృతమ పిధాన మైతి (3౫) శ్రీద్ధాప్తినయ్యెఁ।
బ్రాణముఖసి వేశంబున నమృతహుతము। వానిఁ జే
యు మన్నమున నాప్యాయితములు। నాత్మ నాయది
బ్రహ్మామం దమృతత కసు (3౬)॥ ౧౦3

ఆ॥ వె॥ ప్రాణము లకు నీవు గ్రంథివి రుద్రుఁడ। వన్నమునకు
నీవె యంతకుఁడవు। నన్నుఁ జేరి యుండి నాకు నా
ప్యాయనం। బాచరింపు మట్టి యన్నమున నె (3౭)॥

క॥ అంగుష్ఠమాత్రపురుషుం। డంగుష్ఠము నాశ్రయించి య

దానాయ వ్యానాయ స్వాహా। ఉదానే నివిష్టోమృతంజు-
హోమి శివో మావిశాప్రదాహాయోదానాయ స్వా
హా। సమానే నివిష్టోమృతంజుహోమి శివో మావిశాప్ర
దాహాయ సమానాయ స్వాహా। బ్రహ్మణిమ ఆత్మామృ
తత్వాయ। (ఇతిచతుస్త్రింశోఽనువాకః)

3౫- అమృతాపిధానమసి ॥ (ఇతిపంచత్రింశోఽనువాకః)

3౬- శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిశ్యామృతగ్ం హుతం ప్రాణ
మన్నేనాప్యాయస్వ। అపానేనివిశ్యామృతగ్ం హుతం
అపానమన్నేనాప్యాయస్వ। వ్యానే నివిశ్యామృతగ్ం
హుతం వ్యానమన్నేనాప్యాయస్వ। ఉదానేనివిశ్యామృ
తగ్ంహుతముదానమన్నేనాప్యాయస్వ। బ్రహ్మణి మ
ఆత్మామృతత్వాయ ॥ (ఇతిషట్త్రింశోఽనువాకః)

3౭- ప్రాణానాం గ్రంథిరసి రుద్రోమావిశాన్తకస్తే నా
న్నేనాప్యాయస్వ ॥ (ఇతిసప్తత్రింశోఽనువాకః)

3౮- అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఙ్గుష్ఠంచ సమాశ్రితః। ఈశస్సర్వ

ఖిలమగు జగం। బుం గాపాడుచు నన్నియు। మ్రింగు
చుఁ బ్రభువగుచుఁ జేయుఁ బ్రీణన మెపుడున్ (౩౮)॥

సీ॥ దేవి మేధాభిఖ్య భావుక విశ్వాచి సుమనస్యమాన వై
జుష్ట యగుచు। మముఁ బొందుఁ గావుత, మహి దురు
క్తములాడు మే మెల్ల నో దేవి నీమహిమనె। దొడ్డ ప
ల్కులు పల్కుదుము గాఁత నీ వట్లు సేయుటఁ, ద్వ
త్ప్రసాశ్రితుఁడగు ఋషి। యజుఁడు గతశ్రీకుఁ డద్యైనీ
చేతనె, త్వత్ప్రకృతుఁడు విచిత్రధనభాక్కు,॥ నన్నుఁ
జేకుము ధనముతో (౩౯) నాకు వజ్రి। వాణి దస్రు
లు మేధ నీవలయు నెపుడు। (౪౦) నరుల దచ్చరలది
యు గంధర్వులదియు। సురలదియు మేధ శుభ నన్నుఁ
జొచ్చుఁ గాఁత ॥ (౪౧) ౧౦౬

స్య జగతఃప్రభుః ప్రీణాతువిశ్వభుక్॥ (ఇత్యష్టాత్రింశో
ఽనువాకః) ॥

౩౯. మేధాదేవీజుషమాణా న ఆగాద్విశ్వాచీభద్రా సుమన
స్యమానా। త్వయాజుష్టాజుషమాణాదురుక్తాన్బృహద్వ
దేమవిదథేసువీరాః। త్వయాజుష్టఋషిర్భవతి దేవిత్వ
యాబ్రహ్మాగతశ్రీరుతత్వయా। త్వయాజుష్టశ్చిత్రంవిన్ద
తేవసు సానోజుషస్వద్రవిణేనమేధే॥ (ఇత్యేకోనచ
త్వారింశోఽనువాకః)

౪౦. మేధాంమ ఇన్ద్రోదదాతుమేధాం దేవీ సరస్వతీ। మే
ధాంమే అశ్వినా దేవావాధత్తాం పుష్కరస్రజా॥ (ఇ
తిచత్వారింశోఽనువాకః)

౪౧. అప్సరాసుచయా మేధా గన్ధర్వేషుచయన్మనః। దైవీమే
ధా మనుష్యజా సా మాంమేధా సురభిర్జుషతామ్॥ (ఇ
త్యేకచత్వారింశోఽనువాకః)

9

తే॥గీ॥ సకలరూపమేధ సురభిస్స్వర్ణవర్ణ । జగతి పొందఁదగినది యూర్జస్వతియయి । క్షీరమునఁదృప్తిఁ జేయుచుఁ జేరు తనను, సుముఖియగుచును సేవించుచుండుఁ గాత॥(౪౨)

సీ॥ దేవు సద్యోజాతు సేవింతు, నతనికి నతి, భవోద్భవ నాథు నతి భవనము। గా నీవు, నను బొందుమి(౪౩)న తి వామదేవునకు జ్యేష్ఠునకు రుద్రునకుఁ గాలు । న కుఁ గలవికరణునకు బలవికరణునకు బలప్రమథనునకు స మస్త । భూతదమనునకుఁ జేతు మనోన్మనునకు (౪౪) నట్లఘోరములకును ఘోర। ములకుఘోరఘోర శ్రేష్ఠ ములకు నెపుడు । సర్వదేశంబులందుండి శర్వనీవి ।

౪౨- ఆమాం మేధా సురభిర్విశ్వరూపా హిరణ్యవర్ణా జగతీ జగమ్యా । ఊర్జస్వతీపయసాపిన్వమానా సా మాం మేధా సుప్రతీకా జుషతామ్॥* (ఇతిద్విచత్వారింశోఽనువాకః)

౪౩- సద్యోజాతం ప్రపద్యామి సద్యోజాతాయ వై నమః । భవేభవేనాతిభవే భజస్వమాం భవోద్భవాయనమః ॥ (ఇతిత్రిచత్వారింశోఽనువాకః)

౪౪- వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమోరుద్రాయనమః కాలాయనమః కలవికరణాయ నమోబలవికరణాయన మోబలప్రమథనాయనమస్సర్వభూతదమనాయనమో మనోన్మనాయనమః॥(ఇతిచతుశ్చత్వారింశోఽనువాకః)

౪౫_ అఘోరేభ్యోఽథ ఘోరేభ్యోఘోర ఘోరతరేభ్యస్సర్వ

---

* మైసూరులో ముద్రించిన ద్రమిడపాఠమున నీమంత్రములేదు- రంగ రామానుజులును దీనికి భాష్యముచేయలేదు- అయినను ద్రమిడపా ఠానుసారులయగు భట్టభాస్కర-సాయణాచార్య- గోవిందరాజుల భాష్యములలోనుండుటచేత నిచటదీనినిచేర్చుటయైనది-

యొసఁగుచుఁ దనరారు రూపంబులన్నిఁటిని । గావుతను
రుద్రియీ నమస్కారగణము (౪౫) ౧౦౮

క॥ తలఁచుము తత్పురుషునిఁ జెం। పలర మహాదేవు ధ్యా
న మనయము సేయుం । గల మదియె మాకు రుద్రుం।
డలవరచుచుఁ బ్రేరణంబు నధిక మొనర్చున్ (౪౬)

తే॥గీ॥ సర్వములగు విద్యలకు నీశానుఁడగుచు । సర్వములగు
భూతముల కీశ్వరుఁడు నగుచు । బ్రహ్మమున కధిపతి
బ్రహ్మ బ్రహ్మకుఁ బతి । శివుఁడగుం గాఁత నాసదాశి
వుఁడునాకు (౪౭) ౧౧౦

సీ॥ నన్నుబ్రహ్మము చెందు, నన్ను మధువు చెందు, ప్రా
పించు మధువగు బ్రహ్మము నను, । ప్రజలెల్ల సోమనీ
ప్రజలు, వత్సంబనైనే నభిమతుఁడ నీ కైనవాఁడ, ।
దుస్స్వప్నహారుఁడయో దుష్టధనహరుండ, ప్రాణము
ల్ సోమ నీకగు హుతములు,। బ్రాహ్మణునకుఁ ద్రిసు
పర్ణమంత్రము నయాచితముగ నిచ్చుట చెల్లు, మఱి

తశ్శర్వస ర్వేభ్యోనమస్తే అస్తురుద్రరూపేభ్యః ॥ (ఇ
తి పఞ్చచత్వారింశోఽనువాకః)

౪౬. తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి । త
న్నోరుద్రః ప్రచోదయాత్ ॥ (ఇతిషట్చత్వారింశోఽను
వాకః)

౪౭. ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వర స్సర్వభూతానాంబ్ర
హ్మాధిపతి ర్బ్రహ్మణోఽధిపతి ర్బ్రహ్మాశివో మే అస్తుసదా
శివోమ్॥ (ఇతి సప్తచత్వారింశోఽనువాకః)

౪౮. బ్రహ్మమేతుమామ్। మధుమేతుమామ్। బ్రహ్మమేవమధు
మేతుమామ్। యాస్తేసోమప్రజావత్సోఽభిసోఅహమ్।
దుస్స్వప్నహన్ దురుష్షహ। యాస్తేసోమ ప్రాణాగంస్తాం

యు॥ బ్రాహ్మణున కిచ్చు నీత్రిసుపర్ణ మెవ్వఁ । డే
నయాచితముగ వాని కెపుడు బ్రహ్మ । హత్య చెడు,
నిది చదువువాఁ డాసహస్రి । పంక్తిపావనుఁడై
సోమభాక్కు నగును (౪౮) ౧౧౧

క॥ లలి మేధచేఁత బ్రహ్మం । బలవడెడున్ మేధచేఁత నల
వడు మధువున్ । దలఁప మధురూపమై తగు । నలబ్రహ్మము మేధచేనె ప్రాపించుఁదగన్ ॥ ౧౧౨

ఆ॥వె॥ సవితృ దేవ నీవు చక్కఁగా నిప్పుడు । సరవిఁ బ్రజలతో
డ సౌభగంబు । మాకొసంగుదుండి మా కగు దుస్స్వప్న ।
ఫలము లెల్లఁ జేయు తొలఁగునట్లు ॥ ౧౧౩

ఆ॥వె॥ సవితృదేవ నీవు సకలంబులైన మా । దురితములను
బారఁదోలుమయ్య । మఱి జగంబునందు మంగళ మె
య్యది । దాని మాకు నిమ్ము దయ తలిర్ప ॥ ౧౧౪

జుహోమి । త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ ద
ద్యాత్ । బ్రహ్మహత్యాం వా ఏతే ఘ్నన్తి । యే బ్రాహ్మ
ణాస్త్రిసుపర్ణం పఠన్తి । తే సోమం ప్రాప్నువన్తి । ఆ
సహస్రాత్పఙ్క్తిం పునన్తి । ఓమ్॥ (ఇతి ౪౮ అను ॥

౪౯- బ్రహ్మ మేధయా । మధు మేధయా । బ్రహ్మమేవ మధు మే
ధయా*। అద్యానో దేవ సవితః ప్రజావత్సావీస్సౌభగమ్
పరాదుష్వప్నియగ్ంసువ । విశ్వాని దేవ సవితర్దురితా

---

* మైసూరులో ముద్రించిన ద్రావిడపాఠమునను రంగరామానుజ భాష్యమున నీమూడువాక్యములె యుండి మిగిలిన మంత్రములందు లేకున్నను ప్రామాణికులగు భట్టభాస్కర గోవిన్దరాజసాయణాచార్యుల భాష్యములందు వ్యాఖ్యానముచేయఁబడియుండుటచేతను ప్రథమ తృతీయ త్రిసుపర్ణములకు ఫలశ్రుతియుండి మధ్యనుండుద్వితీయమునకు ఫలశ్రుతి లేమి యుక్తి సహము కాకపోవుటచేతను నిటనీ మంత్రములు చేర్పఁబడెను.

చ॥ మధువు ఋతార్థినా కొఱకు మారుతమున్, నదులున్ స్రవించుతన్। మధురస, మోషధుల్ మధువు మాకిడు, రేయిపగళ్లు మాకగున్। మధువు, మహీరజంబు మధుమంతమగున్, దివి తండ్రియట్లగున్,। మధువును సూర్యుఁడు న్పసులు మాకిను మాకిడుఁగాఁత సెప్పడున్ ॥ ౧౧౫

తే.గీ॥ బ్రాహ్మణున కిచ్చు నీత్రిసుపర్ణ మెవ్వఁ। డే నయాచితముగ వాని కెపుడు భ్రూణహత్యఁ జెడు, నిది చదువు వాఁ డాసహస్ర। పంక్తిపావనుఁడై సోమభాగుఁ డగును (౪౯)॥ ౧౧౬

ఆ॥వె॥ వసుధ మేధగమయి బ్రహ్మంబు తగు, మధు। వట్లు మేధగంబె యగుచు నలరు,। బ్రహ్మరూపమగుచు వరలెడు మధవును। మేధగంబె యగుచు మీఱుచుండు ॥ ౧౧౭

నిపరాసువ। యద్భద్రం తన్మ ఆసువ। మధువాతా ఋతాయతే మధుక్షరన్తి సిన్ధవః। మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీః। మధునక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః। మధుద్యౌరస్తు నః పితా। మధుమాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గావో భవన్తు నః। య ఇమం త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్। భ్రూణహత్యాం వా ఏతే ఘ్నన్తి। యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠన్తి। తే సోమం ప్రాప్నువన్తి। ఆసహస్రాత్పఙ్క్తిం పునన్తి। ఓమ్॥ (ఇత్యేకోనపఞ్చాశోఽనువాకః)

౫౦. బ్రహ్మమేధవా। మధుమేధవా। బ్రహ్మమేవ మధుమేధవా। బ్రహ్మా దేవానాం పదవీః కవీనామృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణామ్। శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ం స్వధితిర్వనానా

చ॥ నలువ సురాళిలోఁ గవిజనంబులలో విబుధుండు విప్రు
లం దృషివై మృగంబులమెడన్ మహిషంబు
గృధ్రపాళిలో। పెంపలుడేగవై విపిన భాగములం
దుఁ గుఠారమైకడున్। విలసిలు సోముఁడాతఁడు ప
విత్రము లెల్ల నతిక్రమింపుచున్॥ ౧౧౭

తే.గీ॥ హంస మతిథి వసువు హోత యాకసమున। గృహ
మున వేది నరులందు ఋతవరముల। దివిషదుం సిల్చి
నీటిలో భువిని గిరుల। ఋతమనం బుట్టి బ్రహ్మము ఋ
తము సుమ్ము॥ ౧౧౮

తే.గీ॥ బ్రాహ్మణున కిచ్చి నీత్రిసుపర్ణ మెవ్వఁ। డే నయా
చితముగ వాని కెపుడు వీర। హత్య చెడు, నిది చదువువాఁ
డాసహస్రపంక్తి పావనుఁడై సోమభాక్కు నగును (౫౦)

సీ॥ ప్రాణంబపానంబు వ్యానంబుదాన సమానములను నా

నాగ్ంసోమః పవిత్రమత్యేతి రేభన్। హగ్ంసశ్శుచిషద్వ
సురన్తరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్। నృషద్వ
రసదృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋ
తంబృహత్। య ఇమం త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మ
ణాయ దద్యాత్। వీరహత్యాం వా ఏతే ఘ్నన్తి। యే బ్రా
హ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠన్తి। తే సోమం ప్రాప్నువన్తి। ఆస
హస్రాత్పఙ్క్తిం పునన్తి। ఓమ్॥ (ఇతి పఞ్చాశోఽను
వాకః)

౫౧- ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానా మే శుధ్యన్తాం జ్యో
తిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా॥ (ఇత్యే
కపఞ్చాశోఽనువాకః)

౫౨- వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణరేతో బుద్ధ్యాకూ
తి సఙ్కల్పా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజా విపా

వి, మఱియు వాక్కు । మనము నేత్రము శ్రోత్రమును జి
హ్వాఘ్రాణంబు రేతంబు బుద్ధియాకూతి తలపు। నను నా
వి, తల పాణియును బాదపార్శ్వపృష్ఠము కుక్షి జంఘ
శిశ్నము నుపస్థ । పాయువు నను నావి, త్వక్చర్మమాం
సరుధిరములున్ మేద మస్థియును మజ్జ ॥ యనెడినా
యవి, శబ్దాదు లయిదు నావి, । పృథివి మొదలగు న
యిదు నావి, యటులన్న। మయము మొదలుగ నయి
దు నావి యను శుద్ధిఁ । గాంచు నేజ్యోతి రాదితఁ
గాంతు స్వాహా ॥ (౫౧-౫౭) ౧౨౧ ॥

ప్మాభూయాసగ్ం స్వాహా॥ (ఇతిద్విపఞ్చాశో ఽనువాకః)

౫౩- శిరః పాణిపాదపార్శ్వ పృష్ఠో రజఙ్ఘ శిశ్నోపస్థపాయ
వో మే శుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజావిపాప్మా భూయా
సగ్ంస్వాహా॥ (ఇతి త్రిపఞ్చాశో ఽనువాకః)

౫౪- త్వక్చర్మమాగ్ంసరుధిర మేదోస్థిమజ్జా మే శుధ్యన్తాం
జ్యోతిరహం విరజావిపాప్మాభూయాసగ్ం స్వాహా॥ (ఇ
తిచతుష్పఞ్చాశో ఽనువాకః)

౫౫- శబ్దస్పర్శరూపరస గన్ధా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం వి
రజావిపాప్మా భూయాసగ్ం స్వాహా॥ (ఇతిపఞ్చప
ఞ్చాశో ఽనువాకః)

౫౬- పృథివ్యప్తేజో వాయ్వాకాశా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతిర
హం విరజావిపాప్మా భూయాసగ్ం స్వాహా॥ (ఇతిష
ట్పఞ్చాశో ఽనువాకః)

౫౭- అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయాన
న్దమయా మే శుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజావిపాప్మా
భూయాసగ్ం స్వాహా॥ (ఇతిసప్తపఞ్చాశో ఽనువాకః)

సీ॥ అమరు ఏవిట్టి స్వాహ (౫౮) ఘుషోతుక నరు స్వాహ (౫౯)
యుత్తాన మొందుమీ యోయి పురుష। యోహారీలో
హితదుష్యులు పింగళము లౌ నీక్షణంబుల వాఁడ, యి
మ్మునటీను। దానంబు సేయుము, దానసాధనములు
నాయవి శుద్ధంబులై యొసఁగుత,। జ్యోతినై నేను రజో
గుణహీనుండు నై పాపములులేనియట్టివాఁడ॥ నగుదుఁ
గావుతనిదియె స్వాహాకృతియగుఁ (౬౦)। బ్రణవశబ్దా
ర్థమౌపరబ్రహ్మమునకు। స్వాహ హవిరర్పణంబును
సల్ప: పూర్తి। నేకవస్త్యను వాకము లిట్టులొండె (౬౧)

కం॥ సత్యము మిక్కిలి పరమగు,। సత్యమునన్ స్వర్గవాసి
జారండెవుడున్,। సత్యము సత్పురుషులయది,। సత్య
మున రమింతు రట్టిజను లటుగానన్ ॥ ౧౬౩

కం॥ తప ములలో ననశనమగుఁ। దపముపరం, బింక లేదు
దానికిఁ బర, మా। తపము దురాధర్షం బగుఁ,। దపమున
రమియింతు రఘవిదారకు లెవుడున్॥ ౧౬౪

కం॥ దమపరులు బ్రహ్మచారులు। దమమున రమియింతు ర

౫౮. వివిట్టిస్వాహా ॥ (ఇత్యష్టపఞ్చాశోను వాకః) [వాకః)
౫౯. ఘుషోత్కాయ స్వాహా ॥ (ఇత్యేకోనషష్టితమోఽను
౬౦. ఉత్తిష్ఠపురుషహారీలోహిత పిఙ్గళాక్షి దేహి దేహిదా
పయితామే శుధ్యన్తాం జ్యోతిరహం విరజావిపాప్మా
భూయాసగ్ం స్వాహా॥ (ఇతిషష్టితమోనువాకః)
౬౧. ఓగ్ంస్వాహా॥ (ఇత్యేకషష్టితమోఽనువాకః)
౬౨. సత్యంపరంపరగ్ంసత్యగ్ంసత్యేనసువర్గాల్లోకాచ్యవ
న్తేకదాచన సతాగ్ంహిసత్యంతస్మాత్సత్యేరమన్తే తప
ఇతితపోనానశనాత్పరం యద్ధిపరం తపస్తద్దుర్ధర్షం
తద్దురాధర్షం తస్మాత్తపసిరమన్తే దమఇతినియతంబ్రహ్మ

ట్టి తలఁపున వారల్, । శమ మారణ్యకమునులది । శమ
మున రమియించువా రజస్రము వారల్॥ ౧౨౫

క॥ దానం బుత్తమ మనుచును । దానిఁ బ్రశంసించు భూ
తతతి యెల్లపుడున్, । దానముకంటెం దుష్కర । మై
నది లే, దండె జనుల కానంద మగున్॥ ౧౨౬

క॥ ధర్మ మను నదియె యుత్తమ । కర్మం, బద్దానివలనఁ గ
లుఁగు సకలమున్, । ధర్మం బతిదుశ్చర మగు, । నిర్మల
మది గాన నండె నిరతరతి యగున్॥ ౧౨౭

క॥ ప్రజన మని కోరుదురు పలు । ప్రజలు, ప్రజనమున నె
పెరుఁగు ప్రజల జననమౌటన్, । ప్రజలట్టి కారణంబునఁ । బ్ర
జనమున నె చెందువారు రాగం బెపుడున్॥ ౧౨౮

గీ॥ అగ్ను లాదరింప నర్హంబు లగుట నా । ధాన మగ్ను
లకుఁ బ్రధాన మయ్యె, । నగ్నిహోత్ర మందు రటు
గాన నగ్నిహో । త్రంబునండె యాదరము ద్విజులకు॥

క॥ జన్నం బని కొనియాడుదు । రున్నతి, దేవతలు స్వర్గ
మొందుదు రందే, । జన్నమునఁ గదా వారలు । మున్న

చారిణస్తస్మాద్దమేరమన్తే శమ ఇత్యరణ్యేమునయస్తస్మాచ్ఛ
మేరమన్తే దానమితిసర్వాణిభూతాని ప్రశగ్ంసన్తిదా
నాన్నాతి దుష్కరంతస్మాద్దానేరమన్తే ధర్మ ఇతి ధర్మేణ
సర్వమిదంపరిగృహీతం ధర్మాన్నాతిదుశ్చరం తస్మాద్ధ
ర్మేరమన్తే ప్రజన ఇతి భూయాగ్ంసస్తస్మాద్భూయిష్ఠాః
ప్రజాయన్తే తస్మాద్భూయిష్ఠాః ప్రజననే రమన్తేఽగ్న
య ఇత్యాహతస్మాదగ్నయ ఆధాతవ్యా అగ్నిహోత్ర
మిత్యాహ తస్మాదగ్నిహోత్రే రమన్తే యజ్ఞ ఇతి య
జ్ఞోహి దేవానాం యజ్ఞేనహి దేవాదివం గతాస్తస్మాద్య
జ్ఞే రమన్తె మానసమితివిద్వాగ్ంసస్తస్మాద్విద్వాగ్ంస

దివిం గనిరి, శాన ముద మందె తనుఁ॥ ౧౩౦

తే॥గీ॥ మనన మనుచు విద్వాంసులు మననరతులు, । న్యాస మని బ్రహ్మమతమగు, నన్నియుం ద । పంబు లవఁ౦ బు లొకక్క న్యాసంబె పెద్ద, । యొప్పు నిది తెలియు ట, యిదె యుపనిషత్తు(౬-౨)॥ ౧౩౧

క॥ అరుణప్రజాపతిసుతుం। డరుణుని తండ్రిని సుపర్ణ యా త్మజుఁ డడిగెన్। పర మని దేనిం బెద్దలు । పరికింతు రటంచు, నతఁడు పలికె సుతునకున్॥ ౧౩౨

క॥ సత్యమున గాడ్పు విసరును । సత్యమునం దేజరిల్లు స విత నభమునన్। సత్య మగు వాక్ప్రతిష్ఠయు । సత్య మునన్ నిల్చు జగము సత్యము పరమౌన్॥ ౧౩౩

క॥ తపమున సుర వైరి సురల్ । తపమున స్వర్గంబు గనిరి తపసులు, రిపులన్ । తపమున మన మణగింతము । తపమున నెల్లదియు నిల్చు దపము పరమమౌన్॥౧౩౪

ఏవమాన సేరమన్తె న్యాసఇతిబ్రహ్మా హిపరః పరో హి బ్రహ్మా తానివా ఏతాన్యపరాణితపాగ్ంసి న్యా సఏవాత్యరేచయద్య ఏవం వేదెత్యుపనిషత్॥ (ఇతిద్విష ష్టితమోఽనువాకః)

౬౩. ప్రాజాపత్యోహారుణి స్సుపర్ణేయః ప్రజాపతిం పితర ముపససార కిం భగవన్తః పరమంవదన్తీతి తస్మైప్రో వాచ సత్యేనవాయురావాతి సత్యే నాదిత్యోరోచ తేదివిసత్యంవాచః ప్రతిష్ఠాసత్యేసర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్సత్యం పరమంవదన్తి తపసాదేవాదేవతామగ్ర ఆ యన్ తపసర్షయస్సు వరన్వవిన్దన్ తపసా సపత్నా న్ప్రణుదామారాతీగ్ంస్తపసిసర్వంప్రతిష్ఠితంతస్మాత్తపః

క॥ దమవంతు లఘుము నణఁతురు,। దమమున దివి బ్రహ్మ
చారితతి గాంచెన్, భూ। తములకు దుర్ధర్షంబసి। దమ
మున నెల్లదియు నిల్చు దమము పరమమౌన్ ॥ ౧౩౫

కం॥ శమయుతులు శుభ మొనర్తురు,। శమమున దివి గనిరి
మునులు, శమ మగు దుర్ధ। ర్షము భూతములకు, నిలు
చున్। శమమున నెల్లదియు, గాన శమ మల్పంబె॥ ౧౩౬

ఉ॥ దానము యజ్ఞగుప్తి యని దక్షిణ లందురు, సర్వ
భూతముల్। దానము సేయువాని పిరుదన్ బ్రతుకుం
గను, శత్రువర్గమున్। దానమునన్ మణంగు, గను
దానమునన్ రిపుకోటి మిత్రతన్,। దానము సర్వ
మున్ నిలుపు, దానము కావున నే పరం బగున్॥ ౧౩౭

క॥ ధర్మువు ప్రతిష్ఠ జగతికి। ధర్మిష్ఠునిఁ బ్రజలు చేరఁ ద
లకు్యరఘములన్। ధర్మమున నడచు, నెల్లది। ధర్మువు
నఁబ్రతిష్ఠితంబు, ధర్మువు ఘనువే ॥ ౧౩౮

పరమంవదన్తి దమేన దాన్తాః కిల్బిషమవధూన్వన్తి దమేన
బ్రహ్మచారిణస్సువరగచ్ఛన్ దమోభూతానాం దురా
ధర్షం దమే సర్వం ప్రతిష్ఠితంతస్మాద్దమః పరమంవదన్తి
శమేన శాన్తా శ్శివమాచరన్తి శమేన నాకంమునయోన్వ
విన్దన్ శమోభూతానాం దురాధర్షం శమే సర్వం
ప్రతిష్ఠితం తస్మాచ్ఛమః పరమంవదన్తి దానంయజ్ఞా
నాంవరూథం దక్షిణాలోకే దాతారగ్ం సర్వభూతా
న్యుపజీవన్తి దానేనారాతీరపానుదన్త దానేన ద్విష
న్తోమిత్రాభవన్తి దానేసర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దానం
పరమంవదన్తి ధర్మోవిశ్వస్యజగతః ప్రతిష్ఠాలోకేధర్మి
ష్ఠం ప్రజాఉపసర్పన్తి ధర్మేణపాపమపనుదతి ధర్మేస
ర్వం ప్రతిష్ఠితంతస్మాద్ధర్మం పరమంవదన్తి ప్రజనం

క॥ ప్రజననము ప్రతిష్ఠ ప్రజలకు, । ప్రజ నూలాడుకన్ పి
తృణపరిముక్తుఁ డగున్, । ప్రజననమున నిదియె యనృ
ణత, । ప్రజనన మిట్లొటఁ జెల్లు పరమంబనఁగన్ ॥ ౧౩౯

తే॥గీ॥ అగ్నులేతల్రియి, గార్హపత్యంబు ఋక్కు । నవనియు
రథంతరము, దక్షిణాగ్నియజువు । ఖమును వామదే
వ్యంబు, సామమును స్వర్గ । ములబృహత్తు నాహవ
నీయ, మవి పరములు ॥ ౧౪౦

చ॥ అమలత నగ్నిహోత్రము గృహంబుల నిష్కృతి రే
పుమాపు, స్వి । ష్టము సుహుతంబు యజ్ఞములు సంత
తికిన్ క్రతుపాళి కగ్నిహో । త్రమె యగు ప్రాయ
ణంబు, రుచిరంబగు జ్యోతి యు నా సుపర్వలో । క
మునకు, నగ్నిహోత్ర మటు గావున జెప్పఁబడున్
బరంబనన్ ॥ ౧౪౧

చ॥ యజ్ఞ మనంగ దేవతల యజ్ఞము, పొందిరి దేవతల్
దివిన్ । యజ్ఞముచేఁత, దైత్యతతి యజ్ఞముచేఁత నడం

వై ప్రతిష్ఠా సాధు ప్రజాయాస్తన్తుం తన్వానః పితౄ
ణామనృణో భవతి తదేవ తస్యానృణం తస్మాత్ప్రజన
నం పరమం వదన్త్యగ్నయో వై త్రయీ విద్యా దేవ
యానః పన్థా గార్హపత్య ఋక్ పృథివీ రథన్తరమ
న్వాహార్యపచనో యజురన్తరిక్షం వామదేవ్యమాహవ
నీయస్సామ సువర్గో లోకో బృహత్తస్మాదగ్నీన్పరమం వ
దన్త్యగ్నిహోత్రꣳ సాయం ప్రాతర్గృహాణాం నిష్కృ
తిస్స్విష్టꣳ సుహుతం యజ్ఞక్రతూనాం ప్రాయణꣳ
సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతిస్తస్మాదగ్నిహోత్రం పరమం
వదన్తి యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞో హి దేవానాం యజ్ఞేన హి
దేవా దివంగతా యజ్ఞేనాసురానపానుదన్త యజ్ఞేన ద్విష

గె శత్రువుల్ । యజ్ఞము చేఁత మిత్రులయి, రందు
ప్రతిష్ఠిత మయ్యెసర్వము౯, । యజ్ఞము కావునన్ గని
యె నన్నిట నుత్తమతన్ జగంబునన్ ॥ ౧౮౨

ఉ॥ మానసమౌఁ బ్రజాపతిది మాన్యపవిత్రము, లెస్సఁగాం
చెడి౯ । మానస మైన బుద్ధి, మహిమన్ ప్రజల౯ సృ
జియింపరే ఋషుల్ । మానసు, లిట్లు సర్వమును మాన
సమందుఁ బ్రతిష్ఠితంబుగా, । మానస మిట్టి దౌటఁబర
మంబని చెప్పెదు రార్యసత్తముల్ ॥ ౧౮౩

సీ॥ న్యాసం బటండ్రు బ్రహ్మను బుధుల్, బ్రహ్మ సంవత్సర
కర్తయు విశ్వప్రజాప । తిస్స్వయంభ్వాఖ్యుఁ, డాదిత్యుఁ
డె సంవత్సరం, బందు దగువాఁడె బ్రహ్మ యనెడు। ప
రమేష్ఠి యాత్మ, యే కరముల తపియించు నరుణుఁడు
వర్షించు నాకరముల । పర్జన్యుఁ, డిల వనస్పతు లో
షధులు వానివలన నౌ, నన్న మౌ వానివలనఁ॥ బ్రా

వస్తో మిత్రాభవన్తి యజ్ఞే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్య
జ్ఞం పరమం వదన్తి మానసం వై ప్రాజాపత్యం పవిత్రం
మానసేన మనసా సాధు పశ్యతి మానసా ఋషయః
ప్రజా అసృజన్త మానసే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాన్మానసం
పరమం వదన్తి న్యాస ఇత్యాహుర్మనీషిణో బ్రహ్మాణం
బ్రహ్మ విశ్వః కతమస్స్వయంభూః ప్రజాపతిస్సంవత్సర ఇ
తి సంవత్సరోఽసావాదిత్యో య ఏష ఆదిత్యే పురుషస్స ప
రమేష్ఠీ బ్రహ్మాత్మా యాభి రాదిత్యస్తపతి రశ్మిభిస్తాభిః ప
ర్జన్యో వర్షతి పర్జన్యేనౌషధివనస్పతయః ప్రజాయన్త ఓ
షధి వనస్పతిభిరన్నం భవత్యన్నేన ప్రాణాః ప్రాణై
ర్బలం బలేన తపస్తపసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా మేధా మేధ
యా మనీషా మనీషయా మనో మనసా శాన్తిశ్శాన్త్యా

ణబల తపశ్శ్రద్ధలు వరుస మేధ । యును మనీష మనము శాంతి వెనుక చిత్త । మును స్మృతియు స్మారవిజ్ఞానములును నాత్మ । వేదనంబును పూర్వపూర్వోదితములు ॥ ౧౪౪

సీ॥ అన్న మిచ్చినయతం డన్నియు నొసంగినయతం డగు, నటు గాన నన్నమున నె । ప్రాణము మనము నాపైని విజ్ఞానంబు నానంద మను బ్రహ్మయోని పుట్టె । రస నింగియును దివి దెసల వాంతరదిశల్ ప్రోతంబు లెందు నా పురుషుం డతడు । పంచవిధంబులం బంచాత్మయగు భూతభవ్యమా జగమెల్ల వాం డె తలంప, ॥ జ్ఞాత్రుబుతసులభుండు రయిష్ఠాత శ్రద్ధ । సత్యుండు మహా నిధియు, వాని సత్తపమున । హృన్మనంబుల తెలిపిన మృత్యు వెడలు, । కానన్యాస మీతపములలోన మేలు, ॥ ౧౪౫

చిత్తం చిత్తేనస్మృతిస్గ్ం స్మృత్యాస్మాగ్ం స్మారేణవిజ్ఞానం విజ్ఞానే నాత్మానంవేదయతితస్మాదన్నందదన్త్సర్వాణ్యేతాని దదాత్యన్నాత్ప్రాణాభవన్తి భూతానాం ప్రాణైర్మనోమనసశ్చ విజ్ఞానంవిజ్ఞానా దానన్దో బ్రహ్మయోనిస్సవా ఏషపురుషః పఞ్చధా పఞ్చాత్మా యేనసర్వమిదంప్రోతం పృథివీచాన్తరిక్షంచ ద్యౌశ్చదిశశ్చావాన్తర దిశాశ్చసవై సర్వమిదంజగత్ సచభూతగ్ంసచభవ్యం జిజ్ఞాసక్లృప్త ఋతజారయిష్ఠా శ్రద్ధా సత్యోమహస్వాన్ తపసోవరిష్ఠా జ్ఞాత్వా తమేవం మనసాహృదాచ భూయోనమృత్యుముప యాహివిద్వాన్తస్మాన్న్యాసమేషాంతపసామతిరిక్తమాహుః ।

సీ॥ అవుదువు వసురణ్యుఁడవు విభువవు, ప్రాణసంధాత,
వో బ్రహ్మ సర్వసృష్టి । కర్తవు, వహ్నిభాస్కరచంద్రు
లకు తేజమును వర్చమును ద్యుమ్నము నొసఁగుదువు, ।
పెనుబ్రహ్మ మగునిన్ను గని చెంతఁటకు శరణము పొం
దితివి గ్రహణంబు చేసి । యని ప్రణవము చెప్పి
యాత్మను యోజింప వలయు నిదే మహోపనిషద
ము ॥ దేవగుహ్యం బిదియ దీని దెలియువాఁడు ।
బ్రహ్మమహిమంబు చెందెడు భాగ్యము గల। వాఁడగు
చునుండుఁ, దత్ప్రాప్తి వలయువార। లిట్లు పాసింతు,
రుపనిషత్తిదియె సుమ్ము (౬౩) ॥ ౧౪౬

సీ॥ ఈవిధంబైన విద్యావిదుఁడగు పురుషుని యజ్ఞమున
కాత్మ యొనరుచుండు । యజమానుఁ డన, శ్రద్ధయగు
పత్ని, తను విధ్మమగు, నురంబె వేది యగును, లోమ।
ములు బర్హిరాత్మకంబులు, శిఖ వేదరూపము, హృ
దయంబు యూపంబు, కామ । మాజ్యంబు, మన్యువె

వసురణ్యోవిభూరసి ప్రాణేత్వమసి సన్ధాతా బ్రహ్మన్
త్వమసి విశ్వసృక్ తేజోదాస్త్వమస్యగ్నేర్వర్చోదా
స్త్వమసి సూర్యస్య ద్యుమ్నోదాస్త్వమసి చన్ద్రమస
ఉపయామగృహితోఽసి బ్రహ్మణే త్వామహస ఓమి
త్యాత్మానంయుఞ్జీతైతద్వై మహోపనిషదం దేవానాం
గుహ్యం య ఏవం వేదబ్రహ్మణో మహిమాన మా
ప్నోతి తస్మాద్బ్రహ్మణో మహిమానమిత్యుపనిషత్ ॥
(ఇతిత్రిషష్టితమోఽనువాకః)

౬౪. తస్యైవం విదుషోయజ్ఞస్యాత్మా యజమానః శ్రద్ధాపత్నీ
శరీరమిధ్మమురో వేదిర్లోమాని బర్హి ర్వేదశ్శిఖాహృ
దయం యూపః కామ ఆజ్యంమన్యుః పశుస్తపోఽగ్నిః శ

యగుఁ బశువు, తపంబు దహనంబు, శమమగు దక్షి
ణయన,॥ వాకు ప్రాణంబు నేత్రంబు స్వాంతము । చె
వి । వరుస హోత యుద్గాత యధ్వర్యు వట్లు । బ్ర
హ్మ యగ్నీధ్రుఁ డగుచుండు, బ్రిశుడు నెంత। కాలమా
పురుషుండు దీక్ష యగు నదియె ॥ ౧౪౭

సీ॥ అశనంబు పానంబు నగు సోము పానంబు, రమణంబు
పసదాత్మక మగు, తిరుగు । టయో నాసనము లేచుట
యును ప్రవర్గ్యంబు, ముఖమె యాహవనీయ ము గ ద
నర్చు,। విజ్ఞాన మను హోమవిధిగ, సాయంప్రాత
రశనముల్ సమిధలు, నట్లు సాయ । మహరాదిమధ్య
ము లగు సవనములు, రేపును మాపు దర్శంబు పూర్ణ
మాస, ॥ మరి నెలలును నెలలు నమరు చాతుర్మాస్య ।
పదము, ఋతువులు పశుబంధము లగు, । వత్సరములు
ను పరివత్సరంబులు నహ । ర్గణము లయ్యె నిట్టిక్రి
తువునందు ॥ ౧౪౮

యయి తా దక్షిణా వాగ్ఘోతా ప్రాణ ఉద్గాతా చక్షురధ్వర్యు
ర్మనో బ్రహ్మా శ్రోత్రమగ్నీ ద్యావద్ధ్రియతే సా దీక్షా
యదశ్నాతి యత్పిబతి తదస్య సోమపానం యద్రమతే
తదుపసదో యత్సంచరత్యుపవిశత్యుత్తిష్ఠతేచ సప్రవ
ర్గ్యో యన్ముఖం తదాహవనీయో యదస్య విజ్ఞానం తజ్జు
హోతి యత్సాయం ప్రాతరత్తి తత్సమిధో యత్సా
యం ప్రాతర్మధ్యందినంచ తాని సవనానియే అహో
రాత్రే తే దర్శపూర్ణమాసౌయే అర్ధమాసాశ్చమాసా
శ్చతే చాతుర్మాస్యాని య ఋతవస్తే పశుబన్ధాయే
సంవత్సరాశ్చ పరివత్సరాశ్చ తేఽహర్గణా స్సర్వవేద
సంవా ఏతత్సత్రం యన్మరణం తదవభృథ ఏతద్వై జరామ

వ॥ అపు నిరతాగ్నిహోత్రి మిది, యట్టుల సత్రిము స
ర్వవేదసం, । బవభృథ మంను మృత్యు, విది యాన
యనంబుల రెంట తద్జ్ఞమా। నవుడు నవాగుదకర్రి
మహిమనం బిత్రుదేవమహత్త్వ నిందు భా। నువుల సయు
క్త్వ మానుషానుం గను బ్రహ్మ మహత్త్వమున్
గనుడ్ ॥ (౩౪) ౮౯

తే.గీ॥ ఉపనిషత్తిది తైత్తిరీయులది దీని । యంత్యమను ప్రి
పాఠకమునం దచురు గొన్ని । కర్మవిధులవి త్రిసంధి
కర్మకాండ । మూలమున బ్రహ్మవిద్యకు మూలములగు ॥౧౫౦

ర్యాహితాగ్నిహోత్రం యపవంవిద్వాను దగయనే ప్రమీ
యతే దేవానామేవమహిమానం గత్వాదిత్యస్యసాయు
జ్యం గచ్ఛత్యథయోదక్షిణే ప్రమీయతే పితృణామేవ
మహిమానంగత్వాచన్ద్రమసస్సాయుజ్యం గచ్ఛత్యేతౌ
వై సూర్యాచన్ద్రమసోర్మహిమానౌ బ్రాహ్మణో
విద్వానభిజయతి తస్మాద్బ్రహ్మణో మహిమానమాప్నో
తి తస్మాద్బ్రహ్మణో మహిమానమిత్యుపనిషత్ ॥ (ఇతి
చతుఃషష్టితమోఽనువాకః)

అమ్భసిభూరగ్నయె భూరన్నం భూరగ్నయేచ పాహి
నో యశ్ఛందసాం నమో బ్రహ్మణ ఋతం తపో య
థావృత స్యాణోరణీయాన్ త్సహస్రశీర్ష వన్ను
తమాదిత్యో వా ఏష ఆదిత్యోవై తేజ ఓజో ఘృణిస్స
ర్వోవై కద్రా యనమో హిరణ్యబాహవే యస్యవై
కఙ్కతీకృణుష్వ పాజో దతి రాపో వా ఇదమాపః పున
న్త్వగ్నిశ్చ సూర్యశ్చా యాత్వోం భూరోం భూర్భువ
స్సువరోం తమ త్తమ ఓమ తశ్చర త్యమృతోప స్త
ణం ప్రాణేని విష్టః ప్రాణేనిః ష్ట్వశ్వినో ఒమృతాపిధా

గ్గ్ శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిశ్య ప్రాణానామగ్రుష్ఠ
మాతోర్మెథా దెవీ మెథాంమ ఇన్ద్రోదదాత్వప్సరా
ప్స్యామాం సద్యో వామదేవాయా ఘోరేభ్య స్తత్పు
రుషాయేశానో బ్రహ్మమెతు బ్రహ్మమెథయా బ్రహ్మ
మెథవా ప్రాణాపానవాఙ్మనశ్శిగః ప్రాణిత్వక్చర్మ
శబ్దస్పర్శ పృథివ్యన్నమయ విపట్టిఘుషోక్షాయోత్రిష్ఠ
గ్ం సత్యం ప్రాజాపత్య స్తస్యైవం చతుష్షష్టిః ॥

అప్సుసి వృషాహగ్ం సస్వరోవా ఆయాతు శ్రద్ధా
యామీశానోఽన్నమయ ప్రాణమయ విజ్ఞానమయా
నన్దమయామె ఉష్టసప్తతిః ॥

౧ పరిశిష్టము.

32 వ పేజీలో 'అద్భ్యః సంభూతః' అని ప్రతీకమొత్తఁబడిన ఉత్తరనారాయణము గ్రంథాదిని పురుషసూక్తము కొసను ముద్రింపఁబడి యున్నది.

---

౨ పరిశిష్టము.

32 వ పేజీలో 'హిరణ్యగర్భ ఇత్యష్టౌ' అనియొత్తఁబడిన ప్రతీకము గ్రంథము—

తే.గీ॥ అలహిరణ్యగర్భుండను భూతాది నయ్యె। జాతుఁడైయొ కఁడే పతియాతఁడయ్యెఁ। బృథివి దివియిది యతని చేధృతములయ్యె। నతిని నెవసనో గొలుతుము హవ్యమునను॥ ౧

తే.గీ॥ ప్రాణ నిమిషముల్గల్గుభువనమునకొకఁ। డెవఁడు మహితుఁడు ప్రభువయ్యె నెవ్వఁడేద్విపదచతుష్పాజ్జగమునకుఁ బ్రభువునయ్యె। నతని నెవనినో గొలుతుము హవ్యమునను॥ ౨

తే.గీ॥ ఎవ్వఁడాత్మదుఁడు బలదుం డెవనియాజ్ఞ। నెల్లరుం గొల్తురో దేవులెవనిహారో। యెవనిఛాయలు ముక్తి

౧- హిరణ్యగర్భః సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతిరేక ఆసీత్। సదాధార పృథివీం ద్యాముతే మాం కస్మైదేవాయ హవిషా విధేమ॥

౨- యః ప్రాణతో నిమిషతో మహిత్వైక ఇద్రాజా జగతో బభూవ। య ఈశే అస్య ద్విపద శ్చతుష్పదః కస్మైదేవాయ హవిషా విధేమ-

౩- య ఆత్మదా బలదాయస్య విశ్వఉపాసతే ప్రశిషం

గను మృత్యువునను । నతని నెవనినా గొలుతుము హ
వ్యమునను ॥ 3

తే।గీ॥ ఎవని మహిమనె శైలము లెల్లనుండు । నెవనివుదధి వ
సుంధర లెవనివియుపి । దిశలు బాహువు లండ్రుసుధీని
ధులిల । నతని నెవనినా గొలుతుముహవ్యమునను ॥

తే।గీ॥ దీప్తియనుస్తంభితయుగల్లు దివియు భువియు । నెవ
నిరక్షకునిగ నదినెంచు సూర్యు । డెవనిచే నుద
యించు ననేక గతుల । నతని నెవనినా గొలుతుముహ
వ్యమునను ॥ ౫

తే।గీ॥ పృథ్వి యాగ్రదివియునవ్వి దృఢముల ట్లు । స్వర్గనాక
ము లెవనిచే స్తంభితమ్ము । లభ్రమున రజోనిర్మాతయ
య్యె నెవ్వ । డతని నెవనినా గొలుతుము హవ్యమునను॥

తే।గీ॥ దక్షుధరియించు నవి మన్న్యనయక రణముల । గొప్ప

యస్య దేవాః । యస్య ఛాయామృతం యస్య మృత్యుః
కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ-

౪- యస్యేమే హిమవన్తో మహిత్వా యస్య సముద్రగ్ం
రసయా సహా హుః । యస్యేమాః ప్రదిశో యస్య
బాహూ కస్మైదేవాయ హవిషా విధేమ-

౫- యం క్రన్దసీ అవసా తస్తభానే అభ్యైక్షే తాం మన
సా రేజమానె । యత్రాధి సూర ఉదితావ్యేతి కస్మై
దేవాయ హవిషా విధేమ-

౬- యేన ద్యౌరుగ్రా పృథివీచ దృఢే యేన సువః స్తభితం
యేన నాకః । యో అన్తరిక్షే రజసో విమానః కస్మై
దేవాయ హవిషా విధేమ -

౭- ఆపోహ యన్మహతీర్విశ్వ మాయన్ దక్షం దధా

జల మెవ్వనివలన క్షోణియయ్యె । వానిచే నమరాసు
నిర్వర్తనముఖ । నతని సేవసినొ గొలుతుము హావ్య
మునను ॥ ౭ ॥

గీ॥ దక్షునిధరించు నవియజ్ఞ్య దయకరములు । నైనజల
ములను మహిమచేసె చూచు । నొకఁడె దేవాధిదేవుఁ
డైయొప్పు నెవ్వఁ । డతని సేవనినొ గొలుతుము హా
వ్యమునను ॥ ౮ ॥

---

౩ పరిశిష్టము.

55 వషేజీలో 'కృణుష్వపాజ ఇతిపఞ్చ' అని యెత్తఁబడిన వ్రీ
తికకు గ్రంథము—

సీ॥ బలముఁ జేయుము గొప్పవలనుబోలె, గజంబుపై మం
త్రియుక్తుఁడై భూమిపాలుఁ । డరుగునట్టులపోవు మ
తివేగమానవచ్చుపరబలమునకంత కరుఁడవగుచు, । నరి
నిరాస చణుండవైతి దైతేయులనతితప్త శరముళననఁ
పవయ్య(౧) । భ్రమియింపుచున్వచ్చి పడియెడు విష్వ

నా జనయన్తీరగ్నిమ్ । తతో దేవానాం నిరవర్తతా
సురేకః కస్మైదేవాయ హావిషా విధేమ.

౮. యశ్చిదాపో మహినా పర్యపశ్యద్దక్షం దధానా జ
నయన్తీ రగ్నిమ్ । యోదేవే ష్వధిదెవ ఏక ఆసీత్ క
స్మై దెవాయ హావిషా విధెమ.

---

౧. కృణుష్వ పాజః ప్రసితిన్న పృథ్వీం యాహిరాజే
వామవాగ్ం ఇభేన । తృష్వీమనుప్రసితిం దూణా
నోస్తాసి విధ్యరక్షస స్తపిష్ఠైః ॥

౨. తవ భ్రమాస ఆశుయాపతన్త్యనుస్పృశ ధృషతా శో

లింగముల మట్టుపెట్టి, ధర్షణము నొనర్చు॥ ఖాండవగుచు
నుసద్దీప్తిపరఁగఁదపన। ములుపతంగంబులును జ్వాలము
లుహుతాశ। యెల్లయెడలను ప్రసరింపనుల్లసిల్ల। వల
యును జుహునియంత్రిణ బాసినీవు (౨)॥

సీ॥ దూరాంతికముల మాదురితముల్ శంసించువారిఁగూరి
చిహింసఁబడయకుండ। బాధకాయుధతతిఁ బంపు,
హుతాశ యీప్రజను బాలింపు శీఘ్రముగ, నెవఁడుఁ।
బరిభవింపఁకు నిన్ను, వ్యధివైతి (3), లెస్సగ్ని దేవబలం
బందితీక్ష్ణహేతి। వైరుల దహింపు, మస్మదరాతికృ
న్నిచుశుష్కకంధననిభు దహింపు(౪), ॥ ముత్థితుఁడ వ
యిమాప్రతియోద్ధవగుచు। దైవవీర్యములఁ బ్రకాశిత
ములఁ జేసి। యాతుధానుల వీర్యములణపవయ్య,।
జామ్య జాముల నరులను సంహరింపు (౫)॥

ష చానః। త ప్రాగ్ం వ్యగ్నే జుహ్వా పతఙ్గాన సన్ది
తో విసృజ విష్వగుల్కాః॥

3. ప్రతిస్పశో విసృజతూర్ణితమో భవా పాయు ర్విశో అ
స్యాఅదబ్ధః। యోనో దూరే అఘశగ్ంసః యోఅన్త్య
గ్నెమాకిష్టెవ్యధిరాదధర్షీత్॥

౪. ఉదగ్నె తిష్ఠప్రత్యాతను ష్వన్యమిత్రాగ్ం ఓషతాత్తి
గ్మహేతె। యోనో అరాతిగ్ం సమిధాన చక్రేనీచా
తం ధక్ష్యత సన్నశుష్కమ్॥

౫. ఊర్ధ్వో భవ ప్రతివిధ్యా ధ్యస్మదావిష్కృణుష్వ దై
వ్యాన్యగ్నె। అవస్థిరాతనుహి యాతుజూనాంజామి
మజామిం ప్రమృణీహిశత్రూన్॥

